

PŮTNÍCI A OSADNÍCI

DEJINY SLOVENSKÝCH
BAPTISTICKÝCH ZBOROV
V MAĎARSKU

P. Kondač

Vydala Bratská Jednota Baptistov na Slovensku v roku 2002

www.bjb.sk

Tento dokument je možné voľne šíriť v nezmenenej forme. Akékoľvek zmeny, zásahy, alebo kopírovanie pre komerčné účely sú v zmysle zákona zakázané.

Na základe zákona NRSR č. 34/2001 všetky práva vyhradené.

I.	Úvod.....	4
A.	<i>Nie zanedbateľná časť.....</i>	4
B.	<i>Korene.....</i>	5
C.	<i>Odkiaľ a kam?.....</i>	6
II.	ZAČIATKY BAPTISTICKEJ MISIE	8
A.	<i>Zrod a rozbeh zboru Békešská Čaba.....</i>	8
B.	<i>Šírenie misie na juhovýchode.....</i>	11
C.	<i>Počiatky zboru v Kiskörös.....</i>	17
D.	<i>Počiatky v Budapešti a okolí.....</i>	20
III.	ROZVOJ V MEDZIVOJNOVOM OBDOBÍ	21
A.	<i>Historické zmeny a ich vplyv.....</i>	21
B.	<i>Spojenie dvoch baptistických spoločností.....</i>	23
C.	<i>Pokus o organizáciu slovenskej misie.....</i>	23
D.	<i>Letničná misia a jej vplyv.....</i>	24
E.	<i>Rozvoj zborov juhovýchodnej oblasti.....</i>	25
F.	<i>Rozmach zboru Kiskörös.....</i>	35
G.	<i>Zrod a rozvoj novohradských zborov.....</i>	38
H.	<i>Ešte dva osamelé zbory: Albert-Irsa a Nyíregyháza.....</i>	41
1.	<i>Nyíregyháza :.....</i>	41
I.	<i>Pohľad do srdca.....</i>	42
1.	<i>Úvodom.....</i>	42
2.	<i>Srdce.....</i>	43
J.	<i>Ostrovček za Dunajom: Öskü.....</i>	48
K.	<i>Opäť vojnové roky (1939-45).....</i>	49
IV.	PREVRATNÉ ZMENY PO VOJNE (1945-95)	49
A.	<i>Odsuny obyvateľov.....</i>	49
B.	<i>Velké presídlenie (roky 1947 a 48).....</i>	50
C.	<i>Štart presídlenecých zborov na Slovensku.....</i>	51
D.	<i>Život zborov v Maďarsku až do našich dní.....</i>	53
E.	<i>Život zborov v Maďarsku až do našich dní.....</i>	54
V.	Doslov autora.....	57
VI.	Pramene	58

I. Úvod

A. Nie zanedbateľná časť

Milý čitateľ týchto riadkov sa právom opýta: je náš predmet dost' dôležitý na to, aby sme sa s ním zaoberali a venovali mu svoj drahocenný čas? Veď v našej modernej dobe tým najcennejším kapitálom je vraj čas...

Chcem Vás ubezpečiť o tom, že ide o nie zanedbateľnú časť našich spoluveriacich, teda veriacich baptistov slovenského rodu v Maďarsku. Ak po veľkom požiari druhej svetovej vojny, teda roku 1945 a hneď potom bolo baptistov na Slovensku asi tisíc (nerátajúc do toho rodinných príslušníkov, s ktorými spolu asi dvojnásobok), po roku 1947 príchodom presídleného bratstva sa tento počet asi zdvojnásobil. Lebo v tomto a v nasledujúcom roku prišlo z Maďarska toľko našich spoluveriacich. Usadili sa v obciach a mestách slovenského juhu a založili tu zbory. Niektorí sa rozptýlili, dostali sa až do českého pohraničia a inde. Stratili sa pre naše zbory a je to smutné. Boli to však len celkom ojedinelé prípady. Pravidlom bolo, že po príchode sa začlenili do existujúcich zborov vo svojej blízkosti, alebo vytvorili nové zbory, či ich časti (diaspory).

V tejto istej dobe pozorujeme však aj integračný proces. Napr. veriaci z troch susedných zborov v Maďarsku sa usadili na jednom mieste, a to v obci Tekovské Lužany (vtedy ešte zvané T. Šarluhy) a vznikol nový, životaschopný zbor. Bolo to na prospech vecí. Opačne sa stalo v prípade zboru Békešská Čaba. Presídlené bratstvo sa síce usídlilo v Komárne a Nových Zámkoch, ale len spolovice. Iní sa rozptýlili na iné miesta. Prišli na územie zboru miloslavského, bratislavského, lužianskeho a iných. Niektorí sa nám však stratili z dohľadu. Škoda.

Vcelku však s potešením môžeme konštatovať, že sa skoro nikto nestratil pre spoločenstvo našej Jednoty. Zapojili sa aktívne do života svojich nových zborov a do ich rôznych služieb: kazateľskej, katechetickej - ako vychovávatelia detí a mládeže - do spevu, hudby a iných oblastí duchovnej práce. Na svojom mieste sa stali užitočnými občanmi, pracovali podľa svojich predpokladov, spočiatku najmä v poľnohospodárstve.

Najprv gazdovali súkromne, potom sa zapojili (presnejšie: boli zapojení) do poľnohospodárskych družstiev (JRD). A keď už hovoríme o počte, neobíd' me ani kvalitu. Slovenské bratstvo v Maďarsku žilo vrúcny duchovným životom, a to vo všetkých parametroch, ak sa to dá takto povedať. Ich osobná viera, ale aj vzájomné vzťahy v spoločenstve, do ktorého sa dostali po svojom obrátení a začlenení sa do zborových útvarov, boli neobyčajne silné a pevné. Ich situácia v Maďarsku mala svoju osobitosť: boli zasadení do inonárodného prostredia. Tvorili väčšie-menšie národnostné ostrovy. To trošku aj komplikovalo ich postavenie.

Avšak nie veľmi. Boli už na to zvyknutí vlastne už vyše tisíc rokov. Nachádzali sa v štátnom útvere veľkého Uhorska, kde dominantným národom boli Maďari. V minulosti dominovala najmä šľachta, potom úradnícka vrstva, v armáde dôstojníci, napokon zámožnejší občania. Slováci zažívali niekedy aj príkorie zo strany niektorých ľudí. Avšak v spoločenstve baptistického bratstva (skoro) vôbec sa nevyskytli prejavy národnostnej intolerancie, nadradenosti a iné tomu podobné negatívne zjavy. Skôr naopak: vládla vzájomná láska a úcta.

Systematická maďarizácia bola typická pre celé obdobie existencie baptizmu v Uhorsku. Po rakúsko-uhorskom vyrovnaní, najmä však od 80. rokov minulého storočia sa urýchlila cestou školstva. Národnostné školy postupne úplne prestali pôsobiť. Platí to pre obdobie po prvej

svetovej vojne, keď sa Maďarsko zmenšilo na jednu tretinu svojho pôvodného rozsahu a nemadarské národnosti si utvorili svoje samostatné štáty, medzi nimi Československo.

Asimilácia v tejto dobe postupovala v zrýchlenom tempe. Nemala však len násilné formy, skôr naopak. Inonárodnostní občania Maďarska považovali za česť, zaradiť sa do radov dominantného národa. Konali tak aj po dobre premyslenej úvahe, že toto zaradenie sa im prináša hmotné aj morálne výhody. Samozrejme bolo potrebné dobre ovládať maďarčinu, získať v nej čo najvyššie vzdelanie a kvalifikáciu, tým aj výhodnejšie existenčné možnosti. Konečne osudom národnostných menšín všade vo svete býva postupná asimilácia, vplynutie do prostredia väčšinového národa. Výnimkou je postavenie maďarskej menšiny u nás, ktorá žije pozdĺž našich južných hraníc a má organické spojenie s maďarskou kultúrou. Ohromnú rolu v tom hrajú masmédiá, možnosť dobrého príjmu rádiových a TV vln, ako aj neobmedzené národnostné školstvo.

Tieto úvahy zdanlivo nezapadajú priamo do našej vlastnej témy: dejiny baptistov v Maďarsku. Ale iba zdanlivo. V skutočnosti je treba uvážiť špecifickosť postavenia tamojšieho slovenského bratstva, aby sme lepšie poznali aj ich samých. Tých, čo tam ostali, aj tých, čo sa rozhodli presídlieť na Slovensko a zaradiť sa do celku štátneho, národného aj cirkevného, teda stať sa súčasťou Bratskej jednoty baptistov vo vtedajšom Československu.

Keďže sám (autor) som jedným z nich, k čomu sa vedome hlásim, nedovolím si tu hodnotiť kvality a prínos presídleného bratstva. Nuž prišli sme sem, priniesli sme svoje duchovné a kultúrne dedičstvo. Žijeme tu a slúžime svojmu Pánovi, národu i spoluveriacim. Chceme byť dobrým prínosom. Súd o tom však patrí Najvyššiemu.

B. Korene

Vráťme sa teraz nachvíľku k historickým koreňom tohto ľudu, ktorý sa začlenil do organizmu našej Bratskej jednoty baptistov. Na Slovensko prišli z veľkej Dolnej zeme (zvanéj po maďarsky "Nagyalföld"), ktorá dnes väčšinou patrí do Maďarska a sčiasťky do Rumunska a Juhoslávie (Banát, Báčka a ďalej). Nuž a v minulosti všade ta sa dostali aj Slováci.

Kedy ta prišli? Musíme sa vrátiť skoro o tri storočia naspäť a pýtať sa, čo sa odohrávalo v tej dobe, čo podnietilo veľké "sťahovanie národov" oných čias? Lebo do toho sťahovania sa zapojili aj naši slovenskí predkovia.

Všetko súvisí s rozkladom veľkej tureckej ríše. Po svojej 140-ročnej prítomnosti Turci sa museli dať na lavínovitý ústup z Uhorska. Ten začal porážkou ich vojsk pod Viedňou r. 1683. Darmo popravil sultán svojho veľkovezira Kara Mustafa pašu za porážku, ústup jeho veľríše bol neodvratný.

Koncom 17. storočia Turci sa teda stiahli na Balkán, za Dolný Dunaj. Po nich sa uvoľnili ohromné územia. Úrodnú Dolnú zem však musel niekto zaľudniť. Noví feudálni majitelia rozsiahlych území začali lákať poddaných (iných pánov, ktorým to však nebolo jedno!). Poddaní sa hufne sťahovali na uvoľnené priestory. Spočiatku si každý roľník mohol zabráť pôdu, koľko jej vládol obrobit'. Tí, čo neskôr prišli, už dostali len málo, alebo nič. Mohli sa stať iba nájomníkmi, alebo sluhami št'astnejších. Preto sa niektorí aj vrátili domov, späť na Slovensko, vtedajšie Horniaky.

Novoosadníci boli väčšinou evanjelického vierovyznania. Feudálni páni uzavreli zmluvu s osadníkmi. Obyčajne v jej rámci im odpustili dane v prvých troch rokoch (táto doba sa volala lehota, preto mnohí naši predkovia dostali priezvisko Lehotský). Pomohli im aj postaviť domy, a to obytné, aj hospodárske staviská. Tak začal nový život osadníkov na maďarských Dolniakoch.

Trochu inak sa utváral obraz v oblasti maďarského Novohradu. Po odchode Turkov aj tu ostalo veľa vydrancovaných, vypálených a opustených dedín. Pôvodné obyvateľstvo ušlo odtiaľ, ak sa im podarilo včas... Iní boli odvedení do zajatia, prípadne ich Turci predali za otrokov. Na ich miesta zanedlho sa sťahovali noví osadníci, ktorí väčšinou prišli z územia dnešného Slovenska, ktoré patrilo do Rakúsko-Uhorska. Obyčajne to boli Slováci, ale aj iné národnosti.

V rokoch dlhej tureckej okupácie sa mohlo stať, že ešte v 16. storočí prišli z Dolniakov na "Horniaky", teda dnešné Slovensko aj Maďari, ktorým sa podarilo utiecť pred Turkami. Za poldruha storočia sa niektorí poslovenčili medzi okolitým slovenským obyvateľstvom. Vylúčiť sa to nedá...

Teraz však nastal pohyb v opačnom smere: späť na Dolnú zem. Oblasť Novohradu, ktorá aj dnes je na juh od našich hraníc, takto slúžila ako prestupná stanica, prechodné územie. Novoosadníci buď zostali v spomínaných opustených, či skoro celkom opustených dedinách, alebo (a to často) sa sťahovali ešte ďalej na juh. Išli za vidinou lepšej existencie, na rovnú a úrodnejšiu zem. Tá bola rovná, aj úrodnejšia, ale aj zanedbaná, vyschnutá, alebo zaliata stojatými vodami, aspoň sezónne, po ústupe snehu koncom zimy, alebo po letných a iných lejakoch, trvalejších dažďoch. V suchých rokoch prišla bieda z opačnej strany: zem stvrdla a budúca úroda v nej zahorela. Teda aj rovnú zem bolo treba namáhavo zúrodniť, upraviť. Celkom sa to nepodarilo, iba po dobrých sto rokoch, keď vláda pristúpila k systematickej regulácii riek, k stavbe rozsiahlych hrádzí na ochranu pred povodňami. Do tej doby krajina poskytovala nemilý obraz. Bola polopustá, bez stromov. Na mnohých močarínach rástlo trstie, vo vode sa liahli milióny komárov a ovadov, ktoré neraz na smrť uštipali človeka, aj kone...

Ale aj po osídlení bolo roboty a problémov viac ako dost. Zemepáni neraz nedodrжали svoje sľuby, neposkytli pomoc, nedodrжали trojročnú lehotu odkladu daní a nájomného. Nemilosrdne vymáhali urbáriálne poplatky aj nad dohodnutú zmluvu, nepoddajných poddaných kruto trestali. Až tak, že niektorí radšej ušli a nechali všetko tam, kde bolo. Vrátili sa späť domov, na Horniaky.

Dlho neboli pevné cesty v tomto kraji. Hradské v lete boli prašné, v jeseni a na jar blatné, že v nich vozy uviazli. Až v druhej polovici minulého storočia začali spevňovať niektoré cesty (sypaným kamením) a stavať železnice. Vojnové časy tiež sťažovali dopravu - autobusy ešte nepremávali, vlaky meškali, alebo celkom vynechávali. Aj chudoba bránila pohybu: cestovanie vždy niečo stálo...

C. Odkiaľ a kam?

Niekde tu zaradiť aj mapu osídľovania v 18. stor.

Na začiatku predminulého, 18. storočia, väčšinou po roku 1718 sa pohla živelná vlna sťahovania. Prednostne sa rozhodli evanjelici, lebo v tej dobe trpeli útlakom náboženskej diskriminácie. Veď len pred pol storočím v rámci protireformácie im popravili mnohých kazateľov, iných odsúdili na galeje, zbavili ich všetkého majetku. Noví zemepáni však spravidla sľúbili náboženskú slobodu. Zaručovali sa, že ich poddaní na Dolniakoch si bez prekážok a podľa potreby môžu postaviť kostoly, aj to obyčajne s pomocou svojich pánov. Tieto sľuby páni aj splnili a tak v tomto kraji vyrástli nové kostoly ešte dávno pred známym obdobím tolerancie za panovania cisára Jozefa druhého. Nové kostoly spočiatku boli menšie a skromnejšie, z váľkov (nepálenej hliny) a pokryté šindľami, alebo trstinou. Iba neskôr postavili pevnejšie, z trvalejšieho materiálu, pekné, výstavné, aj znútra bohato vyzdobené.

A nielen kostoly sa postavili, ale sa rozbehla aj náboženská výuka detí. V tej výdatne pomáhali svojim farárom učiteľia-kantori. Náboženská výuka teda mohla naštartovať a nerušene pokračovať v tomto kraji. Slováci si najmä v 18. a 19. storočí radi volali učiteľov a farárov z Horniakov, kde slovenčina sa rozvíjala nerušene a bola krajšia, ako dole, v národnostne zmiešanom území.

Tak sa dostávame do posledného desaťročia minulého, 19. storočia, kedy vznikala a explozívne sa rozšírila baptistická misia medzi našimi krajanmi na Dolniakoch. Tieto udalosti sme však museli pripomenúť, aby sme lepšie pochopili dobu a miesto, kde a kedy sa zrodili naše zbory.

Snáď ešte bude užitočné tu uviesť, odkiaľ pochádzali naši predkovia. Ako o tom svedčí ich nárečie, väčšinou prišli z juhu stredného Slovenska. Konkrétne z okolia Zvolena, Krupiny, Veľkého Krtíša a z podhorských krajov Novohradu na sever od Lučenca. Ale aj z ďalších krajov, predovšetkým severne od Rimavskej Soboty a východnejších, ako je Gemer a ešte ďalej. Z ostatných krajov Slovenska pomerne v menšom počte. Teda prišli aj z Tekova, z Myjavy, zo žúp trenčianskej, turčianskej, z Liptova a z Oravy. Z východného Slovenska iba sporadicky sa presťahovali južnejšie, do maďarskej časti Zemplína. Iní sa až druhotne presťahovali do severovýchodnej oblasti Maďarska, do mesta Nyíregyháza a najmä do jej širšieho okolia. Prišli sem z juhovýchodného Maďarska, z miest Szarvas a Tótkomlós, kde už všetko bolo obsadené a niektorým sa ani neušlo voľnej zeme. Bolo to až r. 1754, teda asi 30 rokov po príchode prvých osadníkov do békešskej župy. Po tomto období sa stav obyvateľstva stabilizoval. Vytvorila sa tu svojrázna, zaujímavá kultúra.

Vcelku môžeme konštatovať, že Slováci sa tu mali pomerne dobre, boli pracovití, čistotní a vážili si duchovné hodnoty, teda boli nábožní. Po čase však tí náročnejší spozorovali ľahostajnosť, formalizmus a neverecký liberalizmus niektorých svojich farárov a začali byť nespokojní s duchovným stavom kresťanstva. To vytvorilo živnú pôdu pre začínajúcu sa baptistickú misiu. Tak môžeme nájsť aspoň čiastočné vysvetlenie okolnosti, prečo sa tak rapidne šírili zásady novej viery a nový životný štýl, ktorý prinášali prví baptisti.

Ešte tu nemôžeme obísť jeden faktor, ktorý dotváral výsledný obraz tohto ľudu. Slováci boli väčšinou roľníci. Ako takí, veľmi húževnatí a silne konzervatívni. Priniesli so sebou svoju literatúru, ktorá bola skoro výlučne náboženská.

Ale aj česká: Lebo to bola predovšetkým kralická Biblia, ktorú čítali a dobre poznali, mnohé časti vedeli odcitovať naspamäť. Podobne aj český spevník evanjelickej cirkvi a. v., zvaný Transcius, s latinským názvom: Cithara sanctorum. Spevník obsahoval vyše tisíc piesní, z ktorých niektoré boli ozaj dlhé, mali okolo 30 štrôf. Veriaci ich poznali naspamäť a radi ich spievali nielen v kostole, ale aj doma, a to denne. Aj vyučovacím jazykom slovenských škôl bola vlastne kralická čeština. Aby sme mali presnejší obraz zo "slovenských" škôl: žiaci sa tu učili čítať (už menej písať) švabachom písanú náboženskú literatúru. Slovenský pravopis sa však neučili a preto nenaučili. Všetky ostatné predmety sa vyučovali po maďarsky.

Pôsobilo to na jazyk veriacich. Zvlášť na pobožnostiach sa aj baptisti vyjadrovali poločesky. Do reči spoločenstiev si neskôr miešali maďarčinu. Výsledkom bola zmes, ktorú poznali neskorší návštevníci, najmä členovia presídľovacej komisie, keď prišli volať domov vzdialených synov vlasti. Tento jazykový svojráz cítiť ešte dodnes v našich presídľeneckých zboroch na slovenskom juhu. Najsilnejšie sa prejavuje stredoslovenské nárečie, pôvodom z Hontu a Novohradu a to v skladbe, skloňovaní a časovaní, tiež vo viacerých nárečových výrazoch, typických pre tento kraj. Dnešná mladá generácia, vzdelávaná v literárnej slovenčine, však už opúšťa spomenuté nárečové zvláštnosti.

II. ZAČIATKY BAPTISTICKEJ MISIE

A. Zrod a rozbeh zboru Békešská Čaba

Bude dobré, keď najmä náš slovenský čitateľ si utvorí správnu predstavu o proporciách. Hoci na prvé počutie znie šokujúco, ale je to pravda, že pred rozpadom Rakúsko-Uhorska Békešská Čaba bola najväčším a najľudnatejším slovenským mestom Uhorska a vari aj na svete. Je možné, že v Budapešti a niekde v Amerike, v Chicagu, alebo Clevelande žilo viac našich krajanov. Ale tí sa neorganizovali a v novom prostredí skoro asimilovali do okolitého sveta.

Čaba sa držala najmä do spomínanej doby, do konca prvej svetovej vojny. Dokladom toho je aj tamojší baptistický zbor, o ktorom vieme, že do roku 1920 sa v ňom pobožnosti konali v slovenčine. Po tomto dátume už dvojязыčne a po presídlení väčšiny členstva len po maďarsky. Úradná štatistika nám prezrádza, že r. 1910 sa tu k slovenskej národnosti hlásilo 28,6 tisíc osôb, kým v Bratislave 11,6 a v Košiciach 8,5 tisíc. Ostatné mestá na území nášho Slovenska v tej dobe boli maličké i keď prevážne slovenské. V dnešnej dobe B. Čaba má niečo vyše 50.000 obyvateľov, z nich k slovenskej národnosti sa hlási 12 a pol percenta. Máme byť z toho smutní, alebo sa tešiť? Asi obidvoje...

Ešte je hodno si tu pripomenúť niektoré charakteristiky mesta. Percentuálne najpočetnejšia kresťanská cirkev v meste je a bola evanjelická a. v. Tu si postavila v prvej polovici minulého storočia (už druhý) chrám, ktorý bol a vari je najväčším evanjelickým kostolom v strednej Európe, lebo má 3,5 tisíc miest na sedenie. Predný oltár v ňom dosahuje výšku 13 metrov. Okrem poľnohospodárstva sa v Čabe vytvoril nemalý potravinársky priemysel a iné odvetvia, takže to lákalo sem aj okolité obyvateľstvo, lebo im ponúkalo pracovné príležitosti. M. i. tu pôsobili aj tlačiarne, ktoré tlačili aj slovenské slovo, kalendáre, spevníky a rôzne periodiká. V jednej z nich pracoval aj br. O. Betko až do doby svojho odchodu na Slovensko.

Medzi všetkými zbormi, v ktorých pred sto a viac rokmi znela slovenčina, vynikal svojim duchovným potenciálom a významnými osobnosťami zbor v B. Čabe. Môžeme povedať, že rástol prudko, čiže noví krstenci a teda členovia zboru pribúdali po desiatkach. No nemalé percento z nich potom aj odbudlo. Niektorí z nich cúvli, iných zbor vyradil zo svojich radov pre ich nemiestne správanie, ako to poznamenáva monografická práca o dejinách zboru. Výsledok však bol predsa pozitívny, v podobe rovnomerného rastu.

Prvé baptistické pobožnosti sa konali ešte koncom r. 1894 v rodinnom dome br. Andreja Ďurkoviča st. Kazateľom bol Alexander Vass z Veľkej Salonty (Sedmohradsko). Už v júni nasledujúceho roku, teda 1895 bol prvý krst v rieke pri meste Békés. Od tohto dátumu ráta zbor svoju existenciu, dnes už vyše storočnú.

mapa č.8. Zbor BČ s obvodom

Hneď v začiatkoch sa ohlásili aj problémy. A. Ďurkovič st. prežíval nemalé skúšky vo svojom manželskom živote. Náhle mu zomrela manželka, čoskoro nato aj druhá. Ešte tretiu si vzal, ale sa ukázalo, že bola alkoholička. Preto sa rozišli. On sa dostal pod zborovú kázeň. Táto situácia trvala dlhšie. Ani jeho syn, A. Ďurkovič ml. nebol šťastnejší v manželstve. Napokon sa však všetko urovnalo.

Pravda, tieto okolnosti pribzdili rast zboru, potom sa však dožil nového rozmachu. Po obrátení Mateja Uhrina (najstaršieho tohto mena) zbor sa začal zhromažďovať v jeho dome.

Už od roku 1901 prejavil čabiansky zbor živý záujem o mladý zbor baptistov v Báčskom Petrovci. Bratia Matej Uhrin, neskôr Juraj Stanko a po ňom dlhoročný kazateľ Michal Kováč

pravidelne dochádzali do Petrovca, kde už od r. 1904 majú modlitebňu, upravenú z rodinného domu.

Potom, ako sa práca rozkošatila aj v okolitých dedinách, čabiansky zbor sa staral o bratstvo v Báčke ako o svoje kazateľské stanice. Podľa publikácie "100 rokov petrovského baptistického zboru" (z r. 1997) sa menovaní pracovníci (spolu s br. Šutiakom) r. 1909 pričínili aj o osamostatnenie tejto nádejnej misijnej stanice. V tej dobe už mal zborček približne 50 členov. Jeho vedenie prevzal čabiansky brat Matej Uhrin, ktorý sa sem prisťahoval a viedol zbor do r. 1913. Ešte v 1909. roku pokrstil 14 osôb. O rok potom pod vedením br. M. Kováča sa konala v Petrovci menšia regionálna konferencia slovenských zborov. Počet členov medzitým porástol na 80. Intenzívnu spoluprácu bratstva zboru čabianskeho a báčskych zborov prerušila až prvá svetová vojna a po nej utvorené nové štátne hranice. Obnovila sa až v krátkom období rokov 1941-44, kedy Báčka bola opäť pripojená k Maďarsku. No vráťme sa opäť do Čaby.

Ani rodinný dom brata Uhrina tu dlho neslúžil svojmu nevšednému poslaniu. Ukázalo sa, že sa čoskoro stal primalým pre rastúce spoločenstvo veriacich. Riešenie sa našlo: brat Uhrin dal k dispozícii svoj pozemok v inej časti mesta. Zbor si tu r. 1904 postavil svoju prvú modlitebňu.

O dva roky nato sa prihodila udalosť, ktorá sa stala veľmi významnou v živote zboru. Z Aradu, neďalekého mesta (dnes v Rumunsku) sa prisťahovala vdova, sestra Kováčová aj so svojím synom Michalom, vtedy 22-ročným. Brat Michal Kováč sa onedlho zapojil do duchovného kolobehu zboru a stal sa vari dodnes najvýznamnejším kazateľom tohto zboru, v ktorého službe prežil, aj dokončil svoj život. Ešte v roku pred svojím pokrstením sa postavil na čelo spevokolu. Ukázalo sa, že je schopný a vynikajúci hudobník. Poslúžil na tomto poste, až kým ho Pán povolal na zodpovednejšie miesto, za pastiera svojho stáda v domácej B. Čabe.

Ďalšie dva roky začína svoju literárnu činnosť iný veľký rodák tohto zboru, brat Juraj Stanko, pokrstný r. 1903. V tejto svojej činnosti neprestal až do svojej smrti, v pokročilom veku, ale už v Miloslavove na Slovensku, kde sa po krátkom putovaní definitívne usadil. Bolo to až v rokoch po prvej svetovej vojne. Literárna činnosť mu vari najviac prirástla k srdcu a najviac ho preslávila. Škoda, že väčšina jeho diel zostala v rukopisoch...

Čabiansky zbor ešte roku 1902, teda sedem rokov po svojom vzniku založil nedeľnú školu pre biblickú a duchovnú výchovu detí. V tejto záslužnej činnosti neprestal dodnes. Jej prvým učiteľom bol brat Juraj Kešiar. Roku 1905 vstúpil do zboru brat Ján Kešiar starší, otec neskôr známych dvoch bratov-kazateľov, Jána a Michala. Ján K. mladší absolvoval svoje teologické štúdium ešte na seminári v Budapešti, jeho hodne mladší brat Michal už v hlavnom meste svojej novej vlasti, v Prahe.

Medzi významné osobnosti tohto zboru môžeme zaradiť aj brata Pavla Lacha, známeho neskôr pod zmeneným menom Ligetvári. Vyznamenal sa na poli výchovy detí a ako dirigent spevokolu.

Zbor tak pekne napredoval a rástol, že r. 1908 sa rozhodol osamostatniť. Do tej doby patrilo do Békešu ako jeho kazateľská stanica. V roku svojho osamostatnenia mal už 84 členov. Jeho prvým kazateľom sa stal br. Matej Uhrin. Spravoval nielen miestny zbor na Čabe, ale do jeho starostlivosti boli zverené aj väčšie-menšie skupiny spoluveriacich v Báčke, v dnešnej juhoslovenskej Vojvodine. Podľa našich vedomostí to bolo až šesť skupín. V okolí B. Čaby Medeš a P. Berinčok - spolu osem misijných staníc plus domáci zbor B. Čaba. V tejto dobe (v r. 1906-10) už študoval na peštianskom teologickom seminári brat Michal Kováč, ktorého účinkovanie vo zbore bolo až epochálne.

Ani do doby jeho nástupu zbor nespál, nevyčkával pasívne. Ba, mohutnel ďalej a odohrávali sa v ňom pozoruhodné udalosti. Z nich nemôžeme si tu nespomenúť veľkú spevácku slávnosť v budove operetného divadla (vigadó) v Budapešti. Tu vystúpil aj čabiansky spevokol, a to

dňa 20. augusta 1908 (je to štátny sviatok Maďarska, deň svätého Štefana, prvého maďarského kráľa). Dirigentom bol br. Michal Kováč. Služba spevokolu zožala najväčší úspech spomedzi všetkých ostatných. Spievali aj niekoľko slovenských piesní, medzi nimi "Teba, Bože, vzývame" zo slovenského zborového spevníku Haleluja, č. 75. Ešte je hodno spomenúť, že speváci priniesli aj nemalé obete. Keďže boli chudobní, rozhodli sa, že polovicu dvestokilometrovej cesty prejdú pešo (to sú aspoň tri dni putovania!), až po mesto Szolnok, zvyšok precestujú vlakom. Podobne plánovali aj naspäť, domov. Ale že mali taký prenikavý úspech a získali sympátie usporiadateľov, dostali cestovné a domov mohli už celú cestu prejsť vlakom (tretej triedy, ale predsa!).

Nebolo by pekné od nás, keby sme tu nespomenuli významnú udalosť, ktorá sa odohrala na pôde čabianskeho zboru, v dňoch 3-7. sept. 1908 roku. Slovenské bratstvo v Uhorsku, spolu s moravskými českými zborními konali svoju konferenciu. Na jej organizačnej časti sa dohodli, že utvoria Zjednotenie česko-slovenských zborov. Na tejto konferencii bolo najviac delegátov z okolitých skupín, ale nechýbali zbory vavriško-mikulášsky a teraz (vari prvý raz a naposledy) aj zbor Kišköröš, ktorý prispel (spolu s ostatnými) k finančnej základine Jednoty. Konferencia slovenských zborov v Uhorsku sa ešte zišla r. 1914, potom však prišla svetová vojna a po jej ukončení nové usporiadanie mapy Európy.

Rok 1910. sa vyznamenal aj mimoriadnou slávnosťou v živote zboru. Br. M. Kováč s úspechom absolvoval svoje teologické štúdium v Budapešti a vrátil sa do svojho rodného zboru, kde ho už netrpezlivo čakali. Dňa 9. januára nastala chvíľa slávnostnej ordinácie nového kazateľa. Oslávenec pritom verejne vydával svedectvo o svojom obrátení a o tom, ako si ho Pán povolal na zodpovedný post kazateľa. Nato bol ordinovaný pre svoju službu. Prítomný bol aj br. N. F. Čapek, vtedy kazateľ bratislavského zboru. Prišiel aj kazateľ susedného zboru Békeša, do obvodu ktorého do r. 1908 patrila Čaba. Takto manifestoval zbor svoje prepojenie s maďarskou a (česko-)slovenskou misiou.

Na konferenciu česko-slovenského zjednotenia v októbri 1910 už v zastúpení čabianskeho zboru a jeho obvodu išiel jeho nový kazateľ M. Kováč do Brna. Tam vlastne referoval za celú túto juhovýchodnú oblasť, aj za zbor Sl. Komláš a za vzdialené misijné stanice v Báčke. Čaba tvorila v tomto roku stredisko jednej z piatich československých oblastí (boli to ešte Praha, Brno, Liptov aj s Tisovcom a Zelov v Poľsku).

A ešte jednu perličku zo začiatku nášho storočia: Dvaja bratia Lachovci, Ondrej a Pavel, boli mocne zasiahnutí evanjeliom, prijatým v prostredí baptistického zboru. Keď vypukla vojna, boli spolu odvelení. Už z frontu napísali svojmu (evanjelickému) farárovi v liste, že v smrteľnom nebezpečí dali Bohu sľub. Sľúbili, že už nebudú zlorečiť Jeho menu, že sa budú držať evanjelia a ak ich Boh šťastne dovedie domov, cele sa mu zasvätia a zapoja sa do života baptistického zboru. Pán farár ich list prečítal z kazateľne. Myslel, že bratov tak zosmiešni pred veriacimi. Dosiahol však iba opak. Všetci občania Jaminy (je to časť mesta B. Čaba) hovorili iba o tom, ale s úctou. Bratia splnili svoj sľub. R. 1915 boli ranení, o rok už prišli domov a zapojili sa do zboru - aj so svojou sestrou, neskôr vydatou Kešiarovou (jej syn teraz žije v Miloslavove).

V krušných rokoch prvej svetovej vojny nebolo ani pomyslenia na nejaké významnejšie organizačné počiny. Ale ešte na začiatku r. 1914 (15-16. febr.) v Liptovskom Sv. Mikuláši sa zišli predstavitelia slovenských zborov v Uhorsku. Rokovali tu o misijných potrebách slovenskej Jednoty. Len štyri misijné obvody tu boli zastúpené, z Dolniakov iba zbor čabiansko-petrovský osobou kazateľa M. Kováča. Vtedy hlásil 420 členov v 6 župách, na 19 staniaciach. V predchádzajúcom roku vraj pribudlo 35 členov a štyri stanice. Horniacke zbory (na území dnešného Slovenska) boli tri (mikulášsko-vavrišský, tisovský a chvojnický, kým bratislavský bol prevážne nemecký. Zbory Sl. Komláš a Kišköröš neposlali zástupcov). Zvolili si nasledovný výbor: predseda M. Kováč, tajomník K. Vaculík

(vtedy z L. Mikuláša), pokladník M. Bátik. Ostatní členovia: Marko, Baláž, Stanko a Tomčík. Ako naliehavé úlohy definovali: ustáliť časopis Rozsieváč, zväčšiť jeho formát, vydať notovaný spevník so 400 piesňami a konať najbližšiu konferenciu v B. Čabe. Ako vieme, vojnové a najmä povojnové udalosti úplne zmenili tento program...

Niekde tu uviesť príslušnú štatistiku.

Vari najvýznamnejšou a najpočetnejšou misijnou stanicou čabianskeho zboru bola skupina veriacich v Poľnom Berinčoku (po maďarsky Mezöberény). Vtedy to bola menšia obec, dnes mesto s počtom obyvateľov do 20 tisíc, na sever od B. Čaby. Zvláštnosťou Berinčoka bolo, že ho obývali tri národnosti. Najprv sa tu usadili Slováci z Novohradu a z dedín na sever od Rimavskej Soboty. Oni tvorili asi 40 percent obyvateľstva. Po 30 percentách mali Nemci a Maďari. Každá národnosť sa usadila v osobitnej štvrti, každá mala aj svoj kostol. Občania tu žili pospolu pomerne v pokoji až do našich čias - až na niektoré dejinné otrasy, a to boli väčšie presuny obyvateľov. Nemcov vysídlili r. 1945 do Nemecka, Slováci sa o dva-tri roky potom sčiasťky presídlili do Československa, medzi nimi aj väčšina tohto baptistického zboru.

Začiatkom nášho storočia tu vzniká zborček, ktorý za niekoľko desaťročí vyrástol na počet 60-70 členov. Spolu s deťmi v dobách rozkvetu, v 30-40. rokoch sa tu teda zhromažďovalo do sto ľudí. Ich život vyznieval radostne a rušne, podobne ako v našich okolitých zboroch. Jedna správa za mnohé iné nám priblíži duchovnú atmosféru spoločenstva:

„Deň svätého Jura bol radostnou slávnosťou krúžku bratstva v P. Berinčoku, ale aj všetkých nás, ktorí sme tam boli prítomní. V sobotu 20. apr. (1921) dorazili k nám bratia z Kondoroša v počte 16, väčšinou zboroví speváci. Členovia spevokolu z B. Čaby dorazili až okolo polnoci na vozoch spolu s br. M. Kováčom, ktorý viedol program slávnosti a kázal. Naším milým hosťom a vari aj všetkým nám sa snivali krásne sny, lebo s veselou myslou a v sviatočnej nálade sme sa ráno ponáhľali na miesto slávnostnej pobožnosti. Radosť však predsa nebola úplná, lebo sa nedostavili očakávaní členovia dychovky z Békešu.

Čitateľ týchto riadkov ta dorazil až poobede. Zvuky čabianskeho spevokolu sa krásne a doďaleka rozliehali z dvora modlitebne. Keď som vstúpil, mnohí mi pribehli oproti a takmer ma obliehali svojimi otázkami, kde zostala dychovka?

Na to ja: cestou som prebehol zo 16 trubačov. A radosť sa naplnila. Prišli. Mládež im vyšla v ústrety a s hudobníkmi pritiahli k modlitebni.

Tu predniesli viacej skladieb. Pri večernej pobožnosti poriadne pršalo, ale miestnosť nemohla pojať množstvo návštevníkov. Tí, čo zostali vonku, sa umiestnili pod oknami, kde boli chránení pred dažďom. Kde sa objaví hudba z Békeša a z Rosszerdő, tam modlitebne sú primálne pojať záujemcov.“¹

B. Šírenie misie na juhovýchode

Juhovýchodná časť dnešného Maďarska hraničí so západným Sedmohradskom. V posledných desaťročiach minulého storočia ešte tu neboli nijaké štátne hranice. Komunikácia nemala nijaké prekážky a ľudia využívali výhody jeho zemepisnej blízkosti. Vzájomne sa navštevovali. Ibaže nepoznali dnešné rýchle dopravné prostriedky a tak to trvalo dlhšie, kým sa dostali do vzdialenejších krajov, či miest. Bola tu však aj istá vzájomná závislosť, odkázanosť rôznych krajov. Na žirných rovinách pokrišského kraja (körösvidék) mali určité prebytky poľnohospodárskych produktov (najmä obilnín). Východnejšie sedmohradské vrchy boli bohaté na soľ a drevo, a tak si ľudia vymieňali svoje produkty.

¹ Zaznamenal: D. Kórodi, kazateľ z Čorváša

Na rozhraní sedmohradských vrchov a veľkej Dolnozemskej nížiny sa nachádza mestečko Veľká Salonta (Nagyszalonta), južne od známeho mesta Oradey. Tu vznikla malá pietistická skupinka vnútri reformovanej cirkvi. Keď sa o nej dozvedel známy pionier baptistickej misie H. Meyer, začal ich navštevovať. Tak sa v 70. rokoch minulého storočia tu utvorila skupinka, neskôr už zbor baptistov, ktorý tvoril ohnisko pri ďalšom šírení misie. Jeden smer zasiahol aj pokrišské zbory, najprv maďarské v Doboze a Békeši, neskôr aj slovenské a rumunské. Spôsob šírenia misie vieme si už iba domyslieť na základe toho mála, čo sa o tom zachovalo.

Sem zaradiť mapu o šírení bapt. misie

Pri svojich obchodných cestách si ľudia aj pohovorili, povymieňali názory. O nové myšlienky z oblasti náboženstva bol živý záujem. Podobne ako do Békešskej Čaby, sa prví baptistickí misionári dostali aj do ďalších miest tejto oblasti. Zo slovenských bol to najmä Sarvaš a Slovenský Komlôš. Potom aj okolité obce a osady zasiahla vlna horlivej misijnej činnosti. Rýchlo sa uchytili iskierky novej viery. Spočiatku to boli iba skupiny troch-štyroch osôb, ale skoro všade rýchlo vzrástli. Za päť až desať rokov vznikli zbory okolo 50 aj viac členov, ktoré mali svojich samostatných vedúcich duchovných pracovníkov. Najprv laických kazateľov z vlastných radov, neskôr aj povolaných profesionálnych kazateľov.

Začiatkom nášho 20. storočia, r. 1906 otvára svoje brány teologický seminár v Budapešti, či ako ho ešte vtedy volali, kazateľská škola. Bolo to rok po získaní štátneho uznania pre denomináciu baptistov v Uhorsku (a štvrtstoročie po vzniku prvého teologického seminára na európskom kontinente, v Hamburgu). Medzi absolventmi prvého štvorročného behu, teda r. 1910 nájdeme aj mená nám dobre známych osobností. Bol to jednak kazateľ v Békešskej Čabe, Michal Kováč - slúžil tam prakticky nepretržite plných 40 rokov. Druhý z nich je nám tiež dôverne známy v inej súvislosti. Brat kazateľ Juraj Alexovič vtedy a tam tiež absolvoval prvý beh a čoskoro sa stal kazateľom maďarského zboru so sídlom v Nedede, na území nášho dnešného Slovenska. On tu tiež slúžil skoro nepretržite (až na roky svojho vojnového zajatia v Rusku) rekordne dlhý čas, vari neuveriteľných 59 rokov. V tom asi nemá páru medzi svojimi spolukazateľmi.

O presnom dátume vzniku jednotlivých zborov a kazateľských staníc v niektorých prípadoch už nemáme vedomosti. Nie každý zbor si hneď viedol zápisnice a kroniku o svojom živote, najmä v týchto dobách začiatku. Mali od toho vážnejšie problémy. Museli viesť často preťažký zápas o svoju existenciu. Na čom im však najviac záležalo, bola záchrana duší pre večnosť, svedectvo slovom a životom, volanie ľudí k pokániu a ku Kristu. Svoju misijnú činnosť konali s takou obetavou horlivosťou, že všetky ostatné problémy a starosti odsunovali na druhé a ďalšie miesto.

Sem zaradiť mapu juhových. oblasti

Teraz sa v duchu presuňme asi 45 km juhozápadne od Čaby, do obce (od r. 1993 už mesta) Slovenský Komlôš. Meno Komlôš sa dá preložiť ako Chmelnica. Toto mestečko dneš už má vyše 7000 obyvateľov, z nich asi jedna tretina sa ešte stále hlási k slovenskej národnosti. V minulých storočiach bolo skoro čisto slovenské. S veľkou láskou a úctou tu pestovali slovenčinu, jazykovú kultúru a folklórne prvky. Dnes už však pomaly prechádzajú do múzea...

Podľa našich doterajších vedomostí už v posledných rokoch minulého storočia sa začala baptistická misia v obci. Semeno evanjelia sem priniesli tí istí horliví misionári, čo aj do B. Čaby, a to dvaja bratia Vassovci z Veľkej Salonty v Sedmohradsku. Do týchto krajov prichádzali aj najhorlivejší a najschopnejší z nich, pionieri našej misie, Michal Kornya

a najmä Michal Tóth. Boli to muži maďarskej národnosti, ale v tejto dobe už miestni Slováci, najmä muži, sa s nimi väčšinou dohovorili aj po maďarsky.²

Komlóšsky zbor sa spočiatku, ako vari všade inde, zhromažďoval v rodinnom dome. R. 1907 už bolo treba kúpiť samostatný dom na zhromažďovanie. Ten neskôr zbúrali a na jeho mieste postavili novú modlitebňu r. 1912 - tá mala kapacitu pre 200 osôb (na sedenie). Dom stojí a slúži až dodnes.

V začiatkovej fáze života zboru sa stretávame s menami jeho duchovných pracovníkov. Boli to bratia M. Roška a O. Kučerák. Čoskoro k nim pribudol M. Paulík, o ktorom ešte si povieme aj viac, lebo sa stal vedúcou postavou zboru.

Z rokov trudných a predsa slávnych počiatkov máme zaznamenanú správu o zrode spevokolu tohto malého zboru. Spomínaná správa (z knihy J. Bányai: Dejiny cirkevnej hudby baptistov v Maďarsku) nám najlepšie povie všetko:

István Körösi (z obce Vésztő, 1885-1972) písal svoje poznámky a v tomto diele sme z nich už viackrát citovali. O ňom si musíme aj teraz poznamenať, že hoci ako Maďar, mal nemalý diel zásluhy v tom, aby vznikli spevokoly medzi dolnozemským slovenským bratstvom. Vo svojich spomienkach píše:

"R. 1905 malý, ale ozaj životaschopný zbor v Sl. Komlóši napísal svojmu materskému zboru do Nagyszalonty žiadosť, aby vyslali k nim brata - znalca nôt, ktorý by u nich vytvoril spevokol. Vedúci bratia vybrali mňa a vo februári tohto roku v sprievode brata Jána Vassa som sa aj pobral k nim.

Tamojšie bratstvo však hovorilo a spievalo iba po slovensky a ja som im nerozumel ani slovo. Nevedel som, čo ďalej? Ale zbor, to boli ľudia veľmi milí a láskyplní a láska si našla spôsob na prekonanie jazykovej bariéry. Začali sme sa učiť piesne z maďarských spevníkov. Mnohí síce nerozumeli, čo spievam, ale texty piesní si poprekladali a keďže boli veľmi učenliví, pekne sa naučili spievať piesne s maďarským textom, s pomerne peknou výslovnosťou. Medzitým sám som sa učil čítať po slovensky a nasledujúci týždeň sme sa už učili aj slovenské piesne. Aj ja som si čoraz lepšie osvojil výslovnosť slov a tak som sa postupne naučil po slovensky, oni zas odo mňa po maďarsky. A tak potom časom vznikol pomerne pekný slovensko-maďarský spevokol.

Tak si ma obľúbili, že ma poprosili, aby som sa presťahoval k nim, čo som aj urobil. Popri dirigentskej činnosti v nedelu popoludní som účinkoval u nich aj ako kazateľ (evanjelista), čo malo za následok, že sme získali do zboru aj maďarských návštevníkov.

Roku 1906 som dostal milé poverenie, aby som pre tzv. "neuznané baptistické zbory" zostavil notovaný (maďarský) spevník. Bol to spevník Evangéliami zsolár (1907), ktorý som po jednoročnej usilovnej práci pripravil pre tlač v B. Čabe.

Keď som ho dokončil, vznikla túžba u bratov-Slovákov, aby aj oni mali svoj notovaný spevník. Jeho zostavením a prípravou pre tlač poverili tiež mňa. A tak s bratom Andrejom Ďurkovičom, ktorý pre mňa znamenal jazykovú výpomoc, dvaja sme utvorili r. 1908 slovenský (notovaný) spevník "Haleluja".

Moja činnosť v Slovenskom Komlóši sa preniesla aj na okolité slovenské obce, ako Pitvaroš, Čanádalberty, Ambrózfalva, Nadlak, Opatia a Orosháza. Tieto obce často boli očitými a ušnými svedkami ohromne horlivej služby našich spevokolov."

² Národnostný problém vyriešili tak, že sa doma kázalo v rodnej slovenskej reči a keď prišiel maďarský hosť, ten kázal po maďarsky, čo viac-menej všetci poslucháči pochopili, prípadne s pomocou tlmočníka. Neskôr, v polovici nášho storočia sa kázalo a spievalo striedavo v oboch rečiach. Po presídlení slovenské pobožnosti celkom zanikli, iba čo niektorí starší sa modlievali po slovensky. V tomto kraji ešte Rumuni boli vo väčšom počte, oni sa silnejšie držali svojej materčiny.

I. Kőrösi vo svojich poznámkach sa nezmieňuje o tom, že spevník Haleluja mal aj svoje druhé, zmenené vydanie, vytlačené r. 1926 v Poľnom Berinčoku. Ba ešte predtým, r. 1925 vyšli z tlače aj tzv. "Najnovšie piesne", vytlačené tiež v P. Berinčoku. Keďže I. Kőrösi naň asi zabudol, ich autora nepoznáme.³

Už v týchto prvých rokoch misie sa stretávame s menom br. Michala Paulíka v Komlóši. Osem rokov po vzniku zboru, teda už r. 1907 začína svoju kazateľskú činnosť. O rok neskôr už bol ordinovaný pre kazateľskú službu doma, r. 1912 sa stal obvodným kazateľom svojho rozsiahleho zboru, ktorý sa v tej dobe zhromažďoval na 8 miestach. Bolo treba mnoho cestovať a verne navštevovať všetky skupinky. R. 1910 vznikla nová misijná stanica v obci Kondoroš. Táto za nejaké desaťročie prerástla pôvodné stredisko zboru v Sl. Komlóši. Po odchode br. Paulíka do zaslúženého dôchodku (r. 1942) ťažisko zboru sa prenieslo do Kondoroša, kde zostalo až dodnes (do konca storočia).

Podľa našich vedomostí br. Paulík nemal nejaké vyššie teologické vzdelanie. Ale jeho prístup a znalosť Božieho slova, práca s ľuďmi ho naplno legitimovali ako výborného duchovného pracovníka (Pozri jeho životopis). Stal sa čelným pracovníkom nielen doma v Sl. Komlóši, ale rozvinul sieť misijnej práce v bližšom a ďalšom okolí. Pribudli misijné stanice v bližších obciach Csanádalberti a Ambrózfalva, neskôr v meste Orosháza a v jej okolí, tiež v pohraničnej obci Pitvaroš. Z r. 1921 pochádza pozoruhodná správa, ktorú zaslal vtedy ešte mladší kazateľ Paulík do časopisu maďarských baptistov. Vyznieva veľmi radostne a nádejne. Svedčí o vedomí potrebnosti slovenskej misie v tejto oblasti. Správa znie:

„V tie dva krásne dni naše srdcia prenikli lúče svetla sveta. Okolité slovenské bratstvo sa zhromaždilo v peknom počte. Preslovy po obidva dni striedavo prednášali bratia M. Kováč z B. Čaby, M. Paulík zo Slov. Komlóša a I. Kőrösi z obce Vésztő. Témou prednášok bola Biblia, jej originalita - hovorili o Novom i Starom Zákone. Ďalej o Pánu Ježišovi, o jeho cirkvi, o jej pastieroch.

Bratstvo zborového obvodu Sl. Komlóša sa veľmi teší z tohto podareného kurzu. Najmä jeho duchovní pracovníci (laickí kazatelia), lebo sme mali príležitosť po prvý raz ho vykonať v našej materčine, z neho ako z prameňa čerpať všetky tie hlboké pravdy, ktoré tak veľmi potrebuje (poznať) každý duchovný pracovník. Skutočne tak zapôsobili na nás tieto dni, ako tie nádherné žiarivé jarné lúče, ba ešte lepšie. Dal by Pán, aby zostala požehnaná pamiatka týchto dvoch dní slovenskej misie.“

O raste komlóšskeho zboru svedčia aj suché čísla. V dobe po ukončení prvej svetovej vojny jeho obvod vzrástol a počet jeho členov prevýšil 300. Zaradil sa medzi najľudnatejšie v maďarskej Jednote. Na tejto úrovni sa držal potom celé štvrtstoročie, až do roku 1947, kedy sa asi tretina členstva presťahovala do Československa a tento dovtedy prevážne slovenský zbor v Maďarsku sa výrazne zmenšil. Tu sme však ešte iba na začiatku 20. rokov, kedy zbor vstupuje do obdobia svojho vrcholného rozkvetu.

Optimisticky vyznieva aj správa o návšteve a službe dvoch činiteľov a pastierov v tejto obci, celoštátneho tajomníka Jednoty, br. M. Baranyaiho a susedného kazateľa M. Kováča.

Z nej tu stojí aspoň menší výsek:

„Poobede o 2. hodine sme sa tiež zhromaždili, kedy brat Baranyai a M. Kováč mali vzdelávacie kázne. Br. Baranyai prednášal o kresťanských povinnostiach pastierov a údov cirkvi, kým br. Kováč o zborovej kázni a o správnom postupe tých, ktorým sa ublížilo.

Po pekných a potešujúcich kázňach naši mladí sa rozbehli v meste zvolávať ľudí na večernú pobožnosť, na ktorej hlavné slovo mal opäť br. Baranyai. - Po ukončení pobožnosti

³ S najväčšou pravdepodobnosťou bol to br. Michal Wallach, ktorý obidva vytlačil vo svojej tlačiarňi

mládež potešila poslucháčov peknými básňami a piesňami. Naše zhromaždenie bolo ukončené až večer po desiatej hodine, kedy hostia poodchádzali domov.“⁴

Na začiatku 20. storočia sa rodí nová skupinka veriacich baptistov v obci Pitvaroš, asi 10 km južne od Sl. Komlóša, neďaleko neskorších hraníc s Rumunskom. Táto obec vznikla pomerne neskoro, ako výsledok druhotnej kolonizácie. Roľníci z obce Nadlak sa tu usadili r. 1815 a založili neskoršiu obec, kde sa slovenský živel a teda slovenčina udržala až do polovice nášho storočia. Vyše 90 % obyvateľstva sa hlásila k slovenskej národnosti. Podobný obraz poskytoval aj miestny baptistický zbor. Jeho starším a teda laickým kazateľom sa stal br. Št. Benko, ktorý zároveň viedol aj miestny spevokol a dychovku. Významnejšou postavou bol aj br. Juraj Chovanec, ktorý r. 1906 odišiel za prácou do uhoľných baní v Tatabányi, neďaleko Ostrihomu. Tam sa neskôr stal vedúcim starším zboru.

V Pitvaroši sa vytvorila životaschopná misijná stanica zboru komlóšskeho, kde obetavo prichádzal slúžiť Slovom obvodný kazateľ Michal Paulík a jeho laickí pomocníci: Tomáš Betko z Ambrózu a Ján Kondač z Kondoroša a pravda, aj kazatelia susedných zborov, najmä br. Kováč a Kórodi.

Významnou misijnou stanicou zboru sa stalo spoločenstvo veriacich v okresnom meste Szarvas⁵.

Tu už na začiatku 20. storočia vznikol baptistický zborček, ktorý postupne rástol. V období po prvej svetovej vojne v ňom účinkuje spevokol, dychovka a čoskoro aj nedeľná škola. Mohol sa honosiť viacerými schopnými domácimi kazateľmi: boli to br. Brusnický, Pliešovský, Stvorec, Srnka, Dekický, Palička a iní. Keďže Sarvašania boli aj pokrvne bližšie príbuzní s obyvateľmi Kondoroša, čoskoro ožili styky medzi oboma zbormi: srdečné vzťahy, vzájomné návštevy, a to bolo len na úžitok pre ďalší rast misie v tejto oblasti.

Aká bola duchovná atmosféra tohto nevelkého zboru (do 30 miestnych členov), o tom nám svedčí správa, ktorú zaslali do časopisu o jednom mimoriadnom zhromaždení. Bolo to síce už v rokoch po prvej svetovej vojne, ale nech nás to nemýli. Táto atmosféra ešte dlho zostala živá a oživujúca. Správa znie: „S radosťou informujeme milých čitateľov Boh, že náš Pán dňa 17. apríla k nám doviedol svojich milých služobníkov, a to tajomníkov našej Jednoty br. M. Baranyaiho a nám milého br. kazateľa M. Kováča v doprovode nášho kaz. M. Paulíka. Ich prítomnosť zostane v pamäti všetkých nás.

V sobotu večer náš milý hosť, br. Baranyai viedol modlitebné zhromaždenie. V nedeľu ráno slúžil na pobožnosti na základe Ef. 5. kapitoly. Poobede potom striedavo prednášali br. Baranyai a Kováč na tému "kto sú ozajstní blahoslavení?". Nedeľný večer prebehol naozaj

4 M. Paulík

⁵ Bola to vlastne poľnohospodárska obec, najväčšia svojho druhu v Maďarsku, lebo do polovice 20. storočia sa mohla honosiť s vyše 30 tisícimi obyvateľmi. Aj chotár mala neobyčajne rozsiahly, až 30 km dlhý. Kto je o Sarvaši len trochu informovaný, vie, že sa oslávil najmä svojimi strednými školami. Na prelome 18. a 19. storočia to bola poľnohospodárska škola, ktorú preslávil jej zakladateľ, osvietenec evanjelický farár Samuel Tešedík mladší. Neuveriteľnou húževnatosťou pozdvihol svoju školu na najvyššiu úroveň v celom rakúsko-uhorskom mocnárstve. Dostal za svoje dielo vysoké vyznamenanie, m.i. aj pozdvihnutie do šľachtického stavu. Veru aj mal nemálo závistlivcov, najmä z radov svojich kolegov-farárov. Jeho myšlienkou bolo pozdvihnúť hmotnú a kultúrnu úroveň tunajšieho ľudu, zvýšiť zamestnanosť a objem príjmov. Aj sa mu darilo pár desaťročí, ale potom pre spomínanú zášť neprajníkov jeho škola stroskotala. Nie všetci farníci si ho vážili, ba niektorí ho priamo znenávideli, lebo ich pobádal k nebyvalej, vyššej aktivite a všestrannej náročnosti.

Druhou významnou školou mestečka bolo (a hádam ešte je) gymnázium. Dlho to bolo klasické gymnázium v správe evanjelickej cirkvi. Táto škola vchovala mnoho vynikajúcich učencov, medzi nimi aj Milana R. Štefánika, známeho matematika, hvezdára a národného vodcu. Treťou školou bola už v druhej polovici nášho storočia poľnohospodárska stredná škola, ktorá sa neskôr vypracovala na školu vysokú. Keďže väčšina obyvateľov bola slovenského rodu a evanjelického vyznania, bola a je tu aj významná cirkev, už aj dve farnosti.

živo, lebo sme sa tešili z prednášok našich milých hostí. Br. M. Kováč veľmi dojemne kázal z Mk 6,20, po ňom zas br. Baranyai prečítal veršik 1Tm 2,4 a dojímavou srdečnosťou ho vykladal. V súvislosti s tým sa pýtal poslucháčov, kto chce úprimne nasledovať Pána a postupovať po ceste spásy? Nech to prejaví zdvihnutím rúk!

Naši priatelia ochotne zdvihli ruky so sľubom, že chcú nasledovať Pána. Boli to ozaj milé chvíle. Potom hneď sme vyslali modlitbu k Pánovi, aby zachoval týchto našich milých priateľov, ktorí sa teraz zaviazali, že ho budú nasledovať.“ (Skrátené)

Po takýchto dôležitých životných rozhodnutiach často nasledoval krst. Sarvašský zbor mal vždy iba malú modlitebňu, upravenú z prednej izby obyčajného obytného domu. V zadnom trakte býval viac než skromne, kazateľ s rodinou. Samozrejme ani krstiteľnicu nemali vo svojej budove, preto chodievali väčšinou k rieke Kriš (Körös), neďaleko za mestom v jej mŕtvom ramene krstili. Výnimočne aj v mestských kúpeľoch. Skromné podmienky však nijak nezmenšovali ich radosť, ktorú prežívali v takýchto slávnostných chvíľach. Hľa, jedna skromná správa: „Radostne Vám oznamujeme, že Pán požehnal aj tento zbor peknou slávnosťou krstu. Konala sa dňa 7. októbra (1921) vo vlnách rieky Kriš, tečúcej neďaleko mesta, kde sa zišlo ozaj početné obecnstvo. Krst vykonával náš brat kazateľ Paulík. Predtým predniesol pre zhromaždených ľudí príležitostnú poučnú kázeň na základe Sk 8, 36-40. Počet pokrstených bol 22, z nich 11 zo Sarvaša, 9 z Kondoroša a 2 zo Slov. Komlóša. Po krste nasledovalo uvedenie nových členov do zboru, potom večera Pánova.“⁶

Sarvaš v tejto dobe mal rozsiahly chotár, do 30 km po dĺžke. Na pol ceste smerom ku Kondorošu vzniká osada, neskôr samostatná obec pod menom Csabacsüd. Aj tu sa ujala misijná činnosť malého zboru a čoskoro vznikla stanica, kde si neskôr postavili aj samostatnú modlitebňu, aby nemuseli dochádzať do susedných, ktoré boli vzdialené asi 15 km. Na tomto mieste sa vypracovali ako schopní duchovní pracovníci, súrodenci Ján a Michal Šándorovci a Pavel Molnár, ktorý sa neskôr presídlil na Slovensko (do T. Lužian).

Najvýznamnejšia a po čase aj najpočetnejšia misijná stanica komlóšskeho zboru vznikla v obci Kondoroš. Táto obec je pomerne mladá, založená roku 1875, na mieste bývalej pustatiny, rozsiahlych pastvín. Jej obyvateľstvo sa skladalo aspoň spolovice zo Slovákov, pôvodom zo Sarvaša. Zbor tu vzniká až r. 1910, ale prudko rástol. Br. Michal Paulík ho vzal pod svoju pastoračnú opateru (v rokoch 1921-42). Pravidelne sem prichádzal, cestoval vlakom, ktorý od začiatku storočia už bol k dispozícii. Vo zbore čoskoro vyrástli schopní duchovní vodcovia a tí sa stali oporami kazateľa. Obvod zboru vzrástol na 8 misijných staníc a pomaly už bol ťažko zvládnuteľný jedným správcom. V povojnových, 20. rokoch nášho storočia v celom obvode bolo vyše 300 členov a ťažisko misijnej práce prešlo z Komlóša do Kondoroša. Rozvinul sa ohromne živý ruch misijnej práce a vnútro- i medzizborového spoločenstva. O vrúcnosti duchovného života nám svedčí aj správa, ktorú zaslal susedný kazateľ z návštevy v kondorošskom zbore. Píše to už síce začiatkom 20. rokov tohto storočia, ale ju uvádzam pre jej typickosť aj pre predchádzajúce obdobie:

„Zbor v Kondoroši si pozval hudobníkov z Čorváša. Nuž my sme prijali toto pozvanie a prišli sme do Kondoroša 26. februára. Len čo nás tamojšie bratstvo uvidelo, ich srdce zajasalo radosťou. Precíťovali sme, my aj oni, že nás v tento deň Pán obdarí osobitnou radosťou. Po ukončení dopoludňajšieho zhromaždenia sa ozval jeden brat, že by rád videl, čo im priniesli bratia z Čorváša. Radi sme vyhovelí tejto žiadosti a zahrli sme zopár piesní. Potom sme s radosťou odchádzali v očakávaní, čo nám dá Pán večer.

Poobede sme navštívili dve choré sestry, aby sa aj im ušlo z radosti. My sme hrali a ony plakali... Ich slzy prezrádzali veľa, až sme cítili, čo aj ony: bol som chorý

⁶ B. M. (asi Michal Brusnický)

a navštívili ste ma... Plní nádejného očakávania sme prišli na večernú pobožnosť. Viacerí z domácich bratov uvoľnili svoje miesta hosťom. Začiatkom pobožnosti sa však už nedalo vojsť dverami. Viacerí postávali vonku, iní odišli - ľutovali sme, ale už naozaj nebolo miesta.

Pobožnosť viedol podpísaný na základe textu Mt 17,1-7 a zdôraznil "toto je môj milovaný Syn, v ktorom sa mi zaľúbilo. Jeho poslúchajte." Po pobožnosti nasledovalo so svojim programom združenie mládeže. Členovia hudobného zboru nadšene hrali. Videl som, že všetky tváre prezrádzajú radosť a oči sa lesknú od dojatia. Dievčatá prednášali básne, bratia svoje preslovy, spoluúčinkoval miestny spevokol a hudobníci z Čorváša. Naše srdcia zaplavila radosť, leďva sme zbadali, že čas už pokročil, už sa blížila jedenásta hodina a teplo bolo až dusivé. Častejšie sme opakovali slová učeníkov: dobre je nám tu byť. Potom sme sa pobrali domov (15 km pešo)... Basista bol hodne unavený, kým sme došli domov. Ale príchuť onej radosti pociťujeme až doteraz.⁷

Tento obraz je charakteristický pre život kondoroškého zboru v nasledujúcom dvadsaťročnom období. Podrobnejšie si o ňom pohovoríme v príslušnej kapitole (III/5).

C. Počiatky zboru v Kiskörös

Hneď na začiatku musíme poznamenať, že v tomto mestečku stredo-južného Maďarska na konci minulého storočia slovenský živel už silne asimiloval. Osada vznikla hneď po odchode Turkov a po skončení Rákócziho povstania, teda na začiatku 18. storočia, prílivom prevážne slovenského obyvateľstva. Podľa spoľahlivých záznamov sa tak stalo v máji r. 1718, keď prišlo asi 700 prisťahovalcov z územia dnešného Slovenska (nevieme, či ráтали len hlavy rodín, alebo aj najmenšie deti - to ich mohlo byť aj trikrát viac). Usadil ich zemepán Wattay na svojich rozsiahlych majetkoch v tomto kraji. zabezpečil im právo na vykonávanie cirkevných obradov svojho evanjelického vierovyznania, tiež právo slobodného sťahovania. Prvým farárom obce sa stal Adam Bartholomeides, prezývaný Čert. Viedol starostlivú matriku. Podľa nej vieme, že novousadlíci prišli z Horných Uhier, a to najmä z ich západnej polovice, od Bratislavy po Šariš. Zemepán, aj farár obce sa starali o to, aby osadníci čím skôr splynuli so svojim maďarským okolím. Preto popri slovenských hneď boli zavedené aj maďarské bohoslužby, podobne v školách maďarské vyučovanie vedľa slovenského. Ostatne sami občania si posielali deti do maďarských obcí, aby si tam čím skôr osvojili znalosť maďarčiny. A to sa im aj podarilo až príliš dobre, takže v druhej polovici minulého storočia už slovenčina začala povážlivo slabnúť. Po r. 1920 sa celkom vytratila zo škôl aj z kostolov.

O poldruha storočia po vzniku obce Kk vzniká tu baptistický zbor, kde sa však káže prevážne po maďarsky. Ale to je iba jazyková stránka. Duchovné jadro zboru bolo a dodnes zostalo zdravé. Časom tu vyrástol zbor, ktorý pred polstoročím bol najpočetnejší spomedzi všetkých baptistických spoločenstiev v Maďarsku.

Z pôvodného počtu 700 obyvateľov do roku 1785 počet vzrástol na 4900, z čoho 99 perc. evanjelikov (Slovákov) v polovici min. stor. zo 6000 obyv. je to 90 perc.. Ešte je charakteristické pre jazykové pomery:

- r. 1905 z predškolských detí 5 perc. nevedelo po slov.
- r. 1930 z predšk. detí 70-80 perc. už nevie po slovensky
- v súčasnej dobe mesto (ním sa stalo koncom r. 1972) má 15,5 tisíc obyvateľov. Z nich nikto sa nehlási k slovenskej národnosti...

⁷ Čorvášsky kazateľ D. Kórodi

Svoje dejiny kišköröšský zbor spracoval vo forme skromnej monografie, z ktorej môžeme smele čerpať základné údaje a doplniť ich faktami, ktoré dokladujú vzťahy k ostatným slovenským zborom.

Začiatky nás vedú späť do poslednej dekády minulého storočia, presnejšie do r. 1891. Misia začala po rodinnej linke. Z neďalekého mestečka Kiskunhalas prišli ku svojmu švagrovi železničiarovi Varju-ovi na návštevu bratia Bodičiovci. Vplyvom ich osobného svedectva rodina železničiarov uverila. A keďže od začiatku volali aj svojich známym, záujemcov o Božie slovo, ich skromný príbytok čoskoro bol primalý pre väčší počet poslucháčov. Našli však miesto teraz už vnútri mesta, v rodinnom dome, ale v priestornejšom.

Záujem ľudí rástol, a tak rodina volala kazateľov. V tej dobe v širokom-d'alekom okolí stredného Maďarska bol iba jeden kazateľ, Samuel Seres (vyslov: Šereš). Ale aj zo vzdialenejšieho mesta Budapešti prichádzali, ba až z Veľkej Salonty v Sedmohradsku Imre Domján a iní.

Medzi miestnymi záujemcami, poslucháčmi Slova nachádzame mená, ktoré nám znejú akosi milo. Sú to slovenské priezviská Turančík, Pivarči, Tordík, ale aj iné, maďarské, ako Baranyai a Bolemányi. Už v januári 1892 boli pokrstení ponorením v Budapešti, v prvej modlitebni na Wesselényiho ulici. K nim ešte v júni toho istého roku pribudli P. Luca, s. Pécková, Kollárová, Lucová a M. Pivarči.

Br. Henrich Meyer nebol z tých, ktorého pozornosti by ušiel taký výrazný záujem o zvestované Slovo. Jednak občas aj sám sem prišiel, jednak posielal pomocných pracovníkov, ktorých uznal za vhodných. Tak sa stalo, že sem vyslal brata Mateja Šteučeka (pôvodom z Vavrišova), ktorý vedel poslúžiť aj po slovensky a ako pôvodne vyučený murár, pomohol aj pri stavbe novej modlitebne.

Rýchlo rastúci zbor videl, že iba postavením novej modlitebne si vyrieši problém so stále rastúcim nedostatkom miesta. Našli pozemok na mieste, kde stojí aj dnešný, priestorný kostol baptistov. Kúpili ho od istého kominára, menom Ján Turek. Vynoril sa aj ďalší problém, ktorý až do vydania zákona o uznaní denominácie baptistov v Uhorsku bol ozaj pálčivý. Baptisti ešte neboli uznaní za právny subjekt a preto pozemky a domy museli zapísať na mená fyzických osôb, obyčajne na meno nejakej vedúcej osobnosti vo zbore. Lahko si domyslíme, že z toho vyplynuli nemalé neprijemnosti pri ďalších prepisoch. Vynorili sa spory s dedičmi, alebo aj držiteľmi nehnuteľností, ak medzitým opustili spoločenstvo baptistov.

Vari nepoznáme iný prípad, ktorý je zrovnateľný so zborom Kiskörös. Ešte v roku svojho vzniku započali novostavbu modlitebne. O ich odvahe svedčí okolnosť, že sotva 40-členný zbor sa pustil do stavby svätostánku pre viac ako 300 osôb!

Ale sa nezľakli a Pán im požehnal. Požehnal tak, že o nejaké roky aj tento chrám sa ukázal ako primalý, museli ho ešte zväčšiť. Zbor siahol na dno svojich rezerv, dokázal krajnú finančnú obetavosť. Ale ani to by nebolo stačilo pre uskutočnenie takého grandiózneho diela. Br. H. Meyer organizoval zbierku po baptistických zboroch doma i v zahraničí a tie dokázali svoju solidaritu. Pomoc prišla i vo forme peňažnej podpory, ale prišli aj murári a iní odborníci, ktorí boli neodmysliteľne potrební v tejto chvíli.

Vedúcim majstrom-murárom bol J. Baranyai, jeden z prvých obrátených. Dielo bolo dokončené ešte v septembri r. 1893, teda rekordne rýchlo na takú veľkú a náročnú stavbu.

Nebolo by to pozemské dielo, keby sa neukázali aj ťažkosti, komplikácie a zápasy. Aj tie sa dostavili zákonite. Najmä pre nedostatočné právne zastrešenie baptistickej misie. To nastalo až r. 1905, ale rôzne následky dali pocítiť svoj negatívny vplyv aj neskôr. Ba vznikol vnútorný spor o celý problém. Poniectorí vedúci činitelia na čele s prvým, br. H. Meyerom boli vôbec proti snahe a faktu dať sa oficiálne uznať. Držali sa dôsledne princípu úplnej odluky cirkvi a štátu. Báli sa, že štát so svojou ochranou zároveň bude chcieť aj

zasahovať do chodu vnútorného života viery a zborovej organizácie. Mladšia generácia čelných osobností baptistov videla, že pre ďalšiu existenciu a pokrok je uznanie nevyhnutné. Podali žiadosť o štátne uznanie, aj ho dostali vo forme príslušného zákona.⁸

Horšie bolo, že pre tento krok sa od nich oddelila frakcia vedúcich pracovníkov a na svoju stranu pritiahli aj svoje zbory. Tak sa stalo, že Jednota baptistov v Uhorsku sa (r. 1893) vnútorne organizačne rozdvajila. Obidve časti existovali a pracovali paralelne vedľa seba až do chvíle svojho opätného zjednotenia r. 1920. Ako istý detail, no nie bez dôležitosti, musíme tu konštatovať, že v prípade Kiskörös rozdelenie viedlo aj k rozdrobeniu zboru. Vodcom uznaných sa stal Pavel Pivarči, neuznaných (t.j. tých, čo boli proti štátnemu uznaniu) Štefan Kováč. Po znovuzjednotení zostali obidvaja vo vedúcej funkcii, (ako kazatelia), lebo zväčšený zbor poskytoval obidvom dostatok priestoru pre duchovnú riadiacu prácu. A vari dedičstvom týchto neblahých časov bolo, že v neskorších rokoch došlo k ďalšiemu rozdeleniu zboru, ale k tomu sa ešte vrátíme v príslušnej kapitole.

Nemôžeme vynechať ešte jeden páľčivý problém, s ktorým musel zápasiť mladý zbor hneď po svojom vzniku. Základné školy pre deti v tejto dobe boli ešte výlučne cirkevné. Tri dominantné kresťanské denominácie, a to rímski katolíci, evanjelici luterského smeru a reformovaní smeru kalvínskeho už tu mali svoje školy. Deti z ostatných cirkví do nich mohli, ale nemuseli ísť. Pribudli však už aj baptistické deti a ešte na konci minulého storočia ich bolo vyše tridsať. Do cirkevných škôl ich však nechceli prijať, hoci existoval zákon o všeobecnej školskej povinnosti detí. Nasledovali zložité vyjednávania. Medzitým zbor požiadal br. Št. Lucu o vyučovanie náboženstva. Neskôr vyšlo zákonné nariadenie, že pre podobné prípady obec musí zriadiť obecnú školu, ktorá nemá brať ohľad na cirkevnú príslušnosť rodičov a ich detí. Ved' v tej dobe už miestami existovali nemalé spoločenstvá židov a oni tiež museli prekonať podobné ťažkosti. Tu sa to vyriešilo, ale až r. 1905, keď už baptisti dostali štátne uznanie. Tak tvorili najnižšiu kategóriu "trpených" (megtört) vedľa tzv. "prijatej", (bevett - a to bola r. katolícka) cirkvi a uznaných (elismert) cirkví, to boli ostatné staršie kresťanské útvary ako pravoslávna, gréckokatolícka a reformačné cirkvi. No pre baptistov aj toto riešenie znamenalo veľký pokrok a uľahčenie ich situácie, napr. odpadla prihlasovacia povinnosť pri každom zhromaždení a pod. .

Pre úplnosť musíme tu poznamenať, že podobnou kalváriou museli prejsť baptisti v obci Kiskörös aj v otázke pohrebov svojich zosnulých. Lebo v tej dobe aj cintoríny boli výhradne cirkevné a každá cirkev bola ochotná poskytnúť miesto pre hroby iba pre svojich príslušníkov. Baptistov jednoducho odmietali. Mŕtvi však museli byť pochovaní - čo s nimi? Obec im musela poskytnúť priestor na pochovávanie. Aj im ponúkla, ale ten nebol práve najvhodnejší. Až v dobe celkom nedávnej dostal zbor svoj cintorín, ktorý je známy v celom meste ako baptistický.

K uvedeným sa pridružil ešte jeden, a to nemalý problém. Baptisti od svojho vzniku začali zásadne trvať na zachovávaní pracovného pokoja v nedeľu a v hlavných cirkevných sviatkoch.

Lenže to neradi videli niektorí zamestnávateľia u svojich robotníkov, radšej ich prepustili z práce, keď im odmietli v nedeľu pracovať. Až keď zistili, že v nich strácajú vysoko spoľahlivých, poctivých ľudí, zmenili svoj prístup k nim.

Umožnili im zostať v nedeľu doma a neradi prišli o nich. Tak, kompromisne sa vyriešil tento problém a zbor prosperoval a rástol z roka na rok. Boli by sme nespravodliví voči tomuto jedinečnému zboru, keby sme tu neuviedli jedno veľké dielo, ktoré sa zrodilo práve v jeho lone. Tým dielom je založenie a udržiavanie domova pre starých ľudí, tzv. domu lásky (otvorený 15. sept. 1905).

⁸ Bol to zákon č. 43. z r. 1895. (vyd. v jan., schválený v dec.) Tento zákon zostal v platnosti aj na Slovensku až do nedávnej doby, do deväťdesiatych rokov minulého storočia.

Myšlienka otvorenia diakonského domova sa vynorila na celouhorskej konferencii baptistov v marci uvedeného roku. Hneď začala celoštátna účelová zbierka. Starí manželia Turanovi venovali asi hektárový pozemok pre domov.

Boli potrební murári. Tu vydatne pomohli z bratského slovenského zboru B. Čaba, a to pod vedením br. J. Stanka, ktorý vypracoval projekt budovy. Palierom bol br. Hrabovský, takisto z Čaby, robotníci bratia Badinka, Podobný, Miťko a ešte vtedy mladý Ján Mikľa. Základný kameň bol položený v júni a v septembri už stála hotová stavba(!). Bola postavená veľká obývačka, modlitebňa, správcovský byt a potrebné komory. Vyše 20 osôb tvorilo prvé osadenstvo domova. Prvými správcami sa stali Pavel Pivarčí a Štefan Luca. Toto krásne dielo diakonie stojí až dodnes.

V začiatkoch života tohto zboru však ešte nechýbalo národné povedomie. V sept. r. 1908 sa kišköröšský zbor dal zastúpiť na konferencii Slovenského zjednotenia baptistov v Uhorsku, ktorá sa konala v meste B. Čaba. Veď si bratstvo ešte živo uvedomovalo spoločné bratské putá a pomoc, ktorej sa mu dostalo z B. Čaby. Po rozpade Rakúsko-Uhorska však tento jazykove pomerne izolovaný zbor prechádza už len na maďarčinu, o jednu generáciu prv ako ostatné slovenské zbory.

D. Počiatky v Budapešti a okolí

Tu sa nemienim vracieť do samotných začiatkov baptistickej misie na území maďarskej metropoly, hoci aj tam by sme našli osoby slovenského, alebo českého pôvodu. Začneme dobou, ktorá sa otvorila vystúpením pioniera našej misie, kazateľa H. Meyera Túto dobu maďarskí baptisti vo svojej monografii "V posolstve pre Krista" označujú ako štart organizovanej baptistickej misie a kryje sa príchodom spomenutého misionára do Budapešti v marci r. 1873. Jeho pionierska činnosť v tejto súvislosti je neodiskutovateľná. Bez toho, že by sme podrobnejšie opisovali začiatky zboru v Budapešti, pripomeňme známe fakty, ktoré opisuje aj dielo Niesli svetlo evanjelia (na str. 31). Dozvedáme sa, že v dobe, keď ešte nijaká modlitebňa nestála na území hlavného mesta, vo vodách Dunaja pokrstil prvých veriacich pôvodom od Kežmarku. K prvým nemeckým murárskym robotníkom neskôr sa pridružili aj Slováci z Liptova. Podľa našich, možno neúplných vedomostí boli to bratia Ján Tomčík a Matej Šteuček, pokrstení v Dunaji pri Pešti. K nim pribudli ďalší spolupracovníci a ich manželky, ktorí v tej dobe pracovali ako sezónni robotníci na rôznych stavbách uhorskej metropoly. Ich počet tak vzrástol, že dostali priestor v prvej, vtedy ešte nemeckej modlitebni, aby v niektorý večer v pracovný deň v týždni mali aj pravidelné slovenské pobožnosti. Veď túto modlitebňu pomáhali stavať ako palieri, či murárski robotníci.

Pre vzájomnú prepojenosť duchovného života nášho bratstva je charakteristické, že r. 1896 brat Matej Šteuček prichádza do Kiskörösu, na pomoc misijnej práce. Živil sa tam však prácou svojich rúk ako murár. Liptovskí murári, medzi nimi už aj niektorí baptisti boli v tejto dobe typickí v Budapešti. Pravda, žili a pracovali tam obyčajne iba v teplejšej časti roka, obyčajne od apríla do novembra, na zimu chodili domov k svojej rodine. Slovenské pobožnosti však trvali v spomenutej dobe, možno až do zániku Monarchie, kedy skončila pravidelná práca slovenských murárov v tomto meste, najmä pre rôzne ťažkosti s cestovaním cez nové hranice.

Avšak Slováci, ktorí sa ešte pred 200 rokmi usadili v Maďarsku, zostali na svojich miestach. Vieme o dedinách na severozápad od hlavného mesta, kde žilo viac-menej Slovákov. Niekde tvorili väčšinu miestneho obyvateľstva, inde len zlomok. Ich percentuálny pomer sa tiež časom menil, pre sťahovanie a miešanie v spoločných manželstvách s príslušníkmi iných národností. V našom storočí, najmä v rokoch po prvej

svetovej vojne začala urýchlená asimilácia s okolitým maďarským prostredím. Spočiatku celý proces bol aj umelo urýchľovaný na školách a v službe mužov v armáde. Neskôr však sa stal samovoľným a lavínovite sa zrýchlil. Tak dospela situácia k dnešnému obrazu, kedy k slovenskej národnosti sa hlási iba malý zlomok pôvodného obyvateľstva a najmä z dnešných detí a mládeže už málokto hovorí plynule a bez ťažkostí po slovensky. Ten istý obraz vidíme aj v baptistických zboroch. Tento zjav je ešte vypuklejší v hlavnom meste a v jeho bližšom okolí.

Do tohto obdobia a do tejto oblasti zapadá vznik baptistického zboru v obci Židov, dnes známej pod menom Vácegres (v dobách protižidovskej histórie si obec v 40-tych rokoch žiadala zmeniť svoje meno, lebo zo starého jej vyplynulo nemálo nepríjemností).

Ešte v jeseni roku 1909 prišli do tejto dediny traja bratia-studniari z Békešskej Čaby, menom Hrabovský, Doháňoš a Slávik, vykopať artézsku studňu, aby zaistili nezávadnú pitnú vodu pre obec. Bola to jedna z viacerých studniarskych skupín v B. Čabe. Vo voľnom čase však konali domáce pobožnosti tam, kde boli ubytovaní a privolávali na ne svojich známych. Ovocím ich misijnej činnosti bolo založenie baptistického zboru prevážne slovenskej národnosti.

Zbor sa spočiatku rozbiehal iba pomaly. Prvý obrátený bol Michal Matúz, ktorý však dochádzal z neďalekej obce Szada. Pokrstený bol až o tri roky. Na prvé zhromaždenia v obci prichádzali najmä ženy, dve sestry Drieňovské. Ich krst nasledoval r. 1914. Avšak keď vypukla prvá svetová vojna, bratia museli narukovať, vo zbore zostalo iba šesť sestier. Niektoré museli prežívať veľké prenasledovanie zo strany svojich mužov, ale ony ticho znášali všetko a napokon ich získali. Tak sa rozvinul nový život a zbor vzrástol. Vrátime sa však doň v nasledovnom, medzivojnovom období.

V blízkom okolí hlavného mesta vznikli na začiatku storočia ešte iné zbory v obciach, v ktorých sa uchytili aj Slováci: Csömör, Cinkota, Rákoshegy, Rákoskeresztúr, ba aj v bývalej obci Pesterzsébet (dnes tvorí jeden z obvodov mesta Budapešť) sa usadili a tu splynuli so svojím okolím. Tým nijak nechcem tvrdiť, že to boli slovenské, či prevážne slovenské zbory, iba že sem prišli aj Slováci a pomohli spoluvytvárať duchovný život a profil spomenutých zborov.

III. ROZVOJ V MEDZIVOJNOVOM OBDOBÍ

A. Historické zmeny a ich vplyv

V dobe pred prvou svetovou vojnou prežívala naša novodobá baptistická misia svoje detstvo. Bolo to obdobie prudkého rastu, ale aj hrdinského misijného vypätia mnohých jednotlivcov, tiež zborov ako celku. Len tak je predstaviteľný rast, o ktorom hovoria solídne cifry a ktorý nás udivuje aj dnes, po uplynutí celého storočia. Tento rast vo väčšine zborov bol pomerne rovnomerný a nerušený.

Ako blesk z jasného neba pôsobila strašná správa v júli roku 1914: vypukla vojna! V prvej chvíli ešte si nikto nedovolil predpovedať, že to bude skoro celosvetová vojna a že potrvá viac ako štyri roky. A nielen to, ale že vyžiada netušené obete na životoch a bude mať za následok ohromné zbedačenie miliónov ľudí. K tomu prišli skoro nepredvídateľné zmeny na politickej mape Európy. Bývalé mocnárstvo rakúsko-uhorské sa rozpadlo na mnoho dielov. Aj historické staré Uhorsko sa rozpadlo na viacero nových štátov, zhruba na svoje národnostné komponenty. Maďarov, najmä vrstvu inteligencie šokovala nová realita: tisícročné Uhorsko sa scvrklo na jednu tretinu! Väčšina Slovákov prešla do svojho nového štátu a novej vlasti: do spoločného štátu Čechov a Slovákov.

Nastala historicky nová situácia. Dejiny baptistov na území dnešného Slovenska a bývalej Podkarpatskej Rusi sa niesli v novom riečišti: v rámci Jednoty baptistov v Československu. Časť nášho členstva bola (a čiastočne dodnes je) inej národnosti. Teraz už oni tvorili menšinu, maďarskú a nemeckú. Našich spoluveriacich rusínskej národnosti bolo pomerne málo. Dnes už patria do susednej Ukrajiny.

Slovenské zbory, presnejšie zbory s väčším, či menším slovenským komponentom v Maďarsku od tejto doby, teda od konca októbra 1918 delí štátna hranica od baptistických zborov na Slovensku. Medziiným to malo praktický následok: zbory na Slovensku sa viacej poslovenčili, v Maďarsku sa pomadžarčili. To je jazykový, či národnostný priemet vzniknutej novej situácie. Na duchovné blaho, či pokrok jednotlivých zborov to nemalo rozhodujúci vplyv.

Ďalší kontakt s bratstvom na území bývalého Horného Uhorska, teraz už Slovenska, podstatne zoslabil a slabne dodnes. Literatúra, teda slovenské biblie, spevníky, časopisy a iný materiál, ta prakticky už nedochádza. Aj pre celkový nezájem dnešnej, najmä mladej generácie. Ako sme už spomenuli, už jej málokto rozumie v potrebnej miere. Povedzme však otvorene: už sa citove stotožnili so svojím prostredím, kde žijú skoro tri storočia. Tak sa vyvinul dnešný obraz. Návštevník zo Slovenska sa už iba s niektorými staršími dohovoria po slovensky. Obyčajne to neznamená zároveň aj duchovné odcudzenie, dokonca národnostnú zášť a iné negatívne zjavy. Je to však asi obvyklý obraz a osud ľudí, ktorí sa dostali do iného rečového a kultúrneho prostredia. Skôr či neskôr ich čaká asimilácia, ak len nebývajú celkom blízko hraníc svojho materského územia.

Pre úplnosť môžeme ešte doložiť, že osoby, ktorým veľmi záležalo na zachovaní svojej národnej identity, aj z baptistických zborov v Maďarsku, sa rozhodli presťahovať na Slovensko, a to v skorých dvadsiatych rokoch nášho storočia. Ako najznámejšie tu môžem spomenúť spisovateľa a kazateľa Juraja Stanku, dvoch bratov-kazateľov Kešjarovcov a iných, verejnosti menej známych. Títo z rodnej Békešskej Čaby prešli do obce a zboru Miloslavov v blízkosti Bratislavy. Vcelku to však bolo iba málo jednotlivcov. Omnoho význačnejší bol presun obyvateľstva v rámci výmeny národností medzi Maďarskom a Československom v 1947. a ďalšom roku. To vyvolalo zároveň nemalý vzájomný presun členstva baptistov oboch spomenutých štátov, v omnoho väčšom počte však z Maďarska k nám na Slovensko. Opäť je to nová kapitola, týka sa obdobia po ukončení druhej svetovej vojny. Tam si o tom podrobnejšie pohovoríme.

Posledné číslo Rozsievачa, redigované ešte v B. Čabe a vytlačené v Budapešti, vyšlo v októbri 1918. Na jeho poslednej stránke sa objavil článok "Čo nového?". V ňom píše neznámy autor (J. Stanko?) slová vreľého uznania novej situácie, konkrétne víta založenie Československej republiky, vďačne kvituje oslobodenecké boje a obeť československých légii a vôbec, zmŕtvychvstanie slovenského národa. Zároveň odsudzuje "starého násilníka" Tiszu. Praje si utvorenie "Spojených štátov európskych" podľa vzoru USA.

Akokoľvek bolestné boli rany prvej svetovej vojny a jej následky v hmotnej oblasti, baptistické zbory v Maďarsku ďalej rástli počtom a významom. Medzi nimi aj nami sledované zbory slovenské a zmiešané. Keď pozorne a kriticky zvažujeme ich vývoj a zmenu počtu členstva, vidíme jednoznačný pohyb vpred. Pôvodne malé zbory rozkošateli. Tri - štyri z nich prerástli počet sto členov (pokrstených, teda s rodinnými príslušníkmi predstavovali 300 až 700 ľudí). V tomto medzivojnovom období ich počet predstavoval asi dva a pol tisíc členov, teda podľa môjho skromného odhadu asi dvatisíc so slovenským pôvodom. To je zhruba jedna šestina všetkého členstva zborov v Maďarsku. Z nich asi jedna tretina, teda okolo 700 členov opustila územie Maďarska v spomenutom roku presídľovania a obohatila členskú bázu na Slovensku. To sú suché čísla, ale za nimi je veľký citový otras a bolestné rozhodovanie presídľencov na jednej strane, bolestné lúčenie aj u tých, ktorí sa rozhodli neodísť, ale zostať a prípadne cele a definitívne splynúť

s domácim, maďarským prostredím.

Nás však v tejto súvislosti zaujíma ďalší osud spomínaných a ešte potom vzniknutých zborov v dnešnom Maďarsku. Tam v dvadsiatych rokoch mali iné starosti.

B. Spojenie dvoch baptistických spoločenstiev

Už sme hovorili v súvislosti s kišköröšským zborom, že koncom minulého storočia sa baptistické spoločenstvo v Uhorsku rozdvajilo. Bolo to len organizačné rozdelenie, ale nie bez dopadu na vzájomné vzťahy. Nie je našou úlohou súdiť a hodnotiť tento krok. Pripomeňme si tu však radostnejšiu historickú udalosť: po asi štvrtstoročí (presnejšie po 27 rokoch) toto delenie sa ukončilo na zjednocovacej konferencii v Budapešti roku 1920. Väčšina rozdelených zborov sa opäť spojila. Teda nie všetky: niektoré zostali rozdelené, no už iba lokálne a nie čo do učenia. A tak trapná kapitola o nejednote prešla do dejín, zbory sa rozbehli v radostnom duchu opäť získanej organizačnej a vnútornej jednoty. Ostatné slovenské a národnostné zbory sa podobne zjednotili ako kišköröšský, alebo sa prestali považovať za členov jedného z dvoch táborov.

Zbory na dnešnom Slovensku, bývalých horných Uhrách, toto delenie neprežívali. Ony boli vzájomne prepojené s českými zbormi a s nimi tvorili organizačnú jednotu, ktorá sa zrodom nového spoločného štátu ešte utužila. A tam tieto problémy neprežívali.

C. Pokus o organizáciu slovenskej misie

Čabiansky zbor sa podujal zorganizovať konferenciu všetkých slovenských baptistických zborov v Uhorsku. Uskutočnil to 3-4. septembra 1908. roku. Prišli na ňu zástupcovia okolitých slovenských zborov, ale aj "z Horniakov". Kazateľ Vaculík za liptovské bratstvo, Čapek za Bratislavu a okolie. O účasti kišköröšského zboru nevieme a slovenské zbory v južnom Novohrade ešte neexistovali. Delegáti sa spolu radili, ako zlepšiť misijnú prácu na zboroch, aj ich vzájomnú spoluprácu. Utvorili "Slovenské zjednotenie", ktoré fungovalo až do prvej svetovej vojny. V rámci tohto zjednotenia dolnozemske zbory odoberali časopis "Posel pokoje", niektorí aj prispievali doň. Neskôr však vojnová víchrica, potom nové štátne hranice utvorili celkom novú situáciu. Zrodilo sa nové teleso Bratská jednota baptistov v rámci nového štátu Československo. Škoda, že prakticky zanikli kontakty medzi slovenskými zbormi na Slovensku a v Maďarsku, čo tiež prispelo k urýchlenu odnárodnovaniu Slovákov na Dolnej zemi. Výnimku tvorilo a dodnes tvorí slovenské bratstvo Vojvodiny v Juhoslávii, kde vo zboroch prekvitá aj slovenčina.

Vieme aspoň o dvoch pokusoch, kedy sa slovenské bratstvo pokúsilo zorganizovať v samostatnú misijnú sekciiu baptistov v Maďarsku. Okrem známej konferencie v septembri 1908 v B. Čabe sa pokusy udiali potom, v medzivojnovom období.

Vlastne ešte sa plánovala konferencia slovenských zborov v Uhorsku. Bola zvolaná do B. Čaby na dni 19-21. jan. 1919. No pre prevratné politické zmeny, ktoré nastali v októbri 1918, nedošlo k nej. Namiesto toho Jednota zvolala svojich členov na Slovensku do Vavrišova na dni 23-26. febr. 1919.

Začiatkom roku 1921 v Slovenskom Komlóši sa konal biblický kurz za účasti miestneho a okolitého bratstva z békešskej župy. Slúžili na nej kazatelia M. Kováč a M. Paulík v slovenčine a I. Körösi v maďarčine. Na ňom prítomní vyjadrili, že cítia veľkú potrebu podobných akcií aj v budúcnosti, aby misia medzi Slovákami pokračovala vpred.

O spomenutých konferenciách účastníci podali správy do ústredného časopisu, pripomeňme si ich tu ako historickú reminiscenciu.

Správa z Komlóša (vo výňatkoch) znela nasledovne: „S veľkou pozornosťou sme sledovali prednášky a tak strávili obidva dni vidiac veľkú potrebu toho, aby sme svoju misiu šírili vo svojom vlastnom, slovenskom jazyku. Po obidva večery bol evanjelizačný program za účinkovania miestneho spevokolu. Pritom v tunajšej modlitebni s 200 sedadlami sme ledva vedeli posadiť všetkých účastníkov.

Bratstvo zborového obvodu Sl. Komlóša sa veľmi teší z tohto podareného kurzu. Najmä jeho duchovní pracovníci (laickí kazatelia), lebo sme mali príležitosť po prvý raz ho vykonať v našej materčine a z neho ako z prameňa čerpať všetky tie hlboké pravdy, ktoré tak veľmi potrebuje (poznať) každý duchovný pracovník.

Druhé, ešte mohutnejšie podujatie sa konalo v Kondoroši. Určené bolo opäť pre miestne a okolité bratstvo, konkrétne pre zbory čabiansky a komlóšsky, ktorého stanicutedy tvoril Kondoroš. Toto druhé podujatie sa konalo v modlitebni kondoroškého zboru v decembri r. 1922, za prítomnosti kazateľov obidvoch zborov. Okrem nich sa zúčastnili a poslúžili aj M. Baranyai ako celoštátny misijný tajomník a brat P. Beharka (st.). Konferencia mala organizačnú, aj vzdelávaciu časť. Za predsedu bol zvolený br. M. Kováč, za miestopredsedu M. Paulík.

Správa z Kondoroša znie nasledovne: „Dva dni trvala konferencia, bohatá na duchovné požehnanie a poučenie. Konalo sa stretnutie dvoch zborov, Slov. Komlóša a B. Čaby na Kondoroši. Vlastne to bolo spoločné podujatie slovenskej Jednoty baptistov v Maďarsku. Konaná bola v priestornej modlitebni kondoroškého zboru 6. a 7. decembra. Prítomní boli zo strany celoštátneho ústredia br. M. Baranyai (jeho ústredný tajomník) a br. Pavel Beharka, tajomník podporného zväzu. Ďalej boli zastúpení zo zborov B.Čaba, Sl. Komlós, Sarvaš, Orosháza, Čorváš a z viacerých okolitých zborov ich predstavení, alebo členovia (ako hostia). Po modlitebnej chvíli vo svojom prejave br. kaz. M. Paulík poreferoval o uplynulom roku - jeho prejav prekladal do maďarčiny br. M. Kováč. Potom zvolili za predsedu konferencie br. M. Kováča, za podpredsedu M. Paulíka, za zapisovateľov bratov I. Somogyiho a I. Antala. Konštatovalo sa, že cestujúcimi evanjelistami oblasti sú D. Kórodi a T. Betko.“

Nasledovali rôzne referáty, potom sa rozvinula živá výmena názorov na rôzne otázky.

V druhý deň nasledovali kázne br. M. Baranyaiho a P. Beharku. Prvý hovoril o praktickom kresťanstve a o našich povinnostiach, druhý o tom, "Ako môžem vedieť, že postupujem po správnej duchovnej ceste?" Poobede br. Beharka prednášal o diakónii (službe lásky). Dal by Pán, aby tieto slová sa stali skutkami!

Táto konferencia iste posilnila duchovný život slovenských zborov tejto oblasti. Ako zo správy vysvitá, slovenské bratstvo zo vzdialenejších zborov na ňu neprišlo - na príčine mohli byť aj vzdialenosti, ktoré pri súčasných dopravných možnostiach boli priveľké. Zbor Kiskörös bol odľahlý a osamelý, slovenské zbory a zborčeky v okolí Budapešti a v maďarskom Novohrade ešte ďalej. Vlastne väčšina novohradských zborov vznikla až v neskorších rokoch.

Slovenská jednota však organizačne postupne slabla. Príčinu môžeme vidieť aj v postupujúcej maďarizácii. O desať rokov potom mládež celkom presedlala na maďarčinu. Slovenčina už iba doznievala u staršej, dozívajúcej generácie. Hoci dodnes celkom nezanikla, už sa ledva ozýva na pobožnostiach zborov, najmä v kázňach a piesňach. Počúť ešte modlitby starších členov v slovenčine, ale aj to iba sporadicky.

D. Letničná misia a jej vplyv

Na začiatku dvadsiatych rokov v Maďarsku (a nielen tam) sa zjavuje na náboženskej scéne nový subjekt: letničné bratstvo. Svoje korene malo v oregonskom Portlande (USA).

Niektorí naši krajanovia pracovali v tom okolí, potom sa vrátili do svojho rodného kraja. Priniesli aj nové učenie a tak spestrili obraz domova o nový fenomén. V podstate to nové záležalo v silnom zdôrazňovaní darov svätého Ducha (tzv chariziem), hovorenie v cudzích, nezrozumiteľných jazykoch na pobožnostiach a vykazovalo vcelku väčšiu pohybovú dynamiku a silnejšie hlasové prejavy na spoločných zhromaždeniach či už v domácnostiach, alebo v modlitebniach. V ostatných prejavoch duchovného života sa podobali baptistom. Snáď boli ešte konzervatívnejší v spôsoboch obliekania a správania.

Pravda je, že v nových, teologicky ešte nie dost' upevnených baptistických skupinách mali spočiatku úspech. Podarilo sa im presvedčiť niektorých údov zborov, ktorí potom odišli do ich spoločenstva. Niekedy to boli vedúce osobnosti, laickí, ojedinele aj profesionálni kazatelia. Naše zbory museli tomuto vplyvu čeliť jasnejším vyjadrovaním biblických právd a upevňovaním svojich, najmä ešte mladých členov.

V juhovýchodnom Maďarsku niektorí jednotlivci teda odišli k nim. To sa prihodilo vo zbore čabianskom, ale aj v novších zboroch kondorošskom a pitvarošskom. V poslednom to menovanom odišla k nim väčšina členstva a nastali ťahanice o vlastníctvo modlitebne. Spor skončil tak, že modlitebňa zostala vo vlastníctve baptistickej menšiny.

Podobný proces sa odohral aj vo zbore Kišköröš. V tomto početnom zbore asi jedna desatina, presnejšie 33 členov odišla do nového spoločenstva na čele s kazateľom Št. Kováčom. Táto frakcia po 1947. roku prešla na Slovensko, kde sa začlenila do levického zboru Cirkvi bratskej (predtým zvané Jednota českobrabská). Až za kazateľa V. Vološčuka sa vrátila do baptistického zboru Nesvady (52 členov r. 1960) a je tam dodnes, tvorí jeho stabilnú a bytostnú súčasť.

E. Rozvoj zborov juhovýchodnej oblasti

Oblasť békešskej župy v Maďarsku prežila strádania vojnových rokov a následné povojnové roky vnútorných otrasov a biedy v miere podobnej, ako hociktorá časť strednej Európy, teda aj Slovensko. Vari s tým rozdielom, že Maďarsko vyšlo z obrovského vojnového zápasu ako porazená krajina. Preto muselo vo zvýšenej miere niesť následky všetkých prehraných zápasov.

Bratstvo našich zborov v tejto oblasti sa však pomerne skoro stabilizovalo. Keďže väčšina členov boli roľníci, najnutnejšiu výživu mali zabezpečenú a straty vojnových rokov čoskoro prekonali. Ba ešte pomáhali aj iným, najmä potravinami. Zvlášť vojnové vdovy a sirotky boli odkázané na pomoc iných. Naše zbory im posielali potravinovú výpomoc zo svojho mála. Podelili sa s núdznyimi podľa rady Božieho slova.

Volania po pomoci sa množili a dlho bolo treba pomáhať, zdieľať sa so slabšími. Okrem osobnej pomoci posielali výsledky dobročinných zbierok pre sociálne ústavy, baptistické starobince (zvané: domovy lásky) a sirotince. Správy budapeštianskeho sirotinca sa ujal brat Pavel Beharka, pôvodcom z Pribyliny a skvele sa zhostil svojej zodpovednej a krásnej úlohy. Jeho meno žije v spomienkach vďačných potomkov dodnes.

Najvýznamnejší slovenský zbor tejto doby, v B. Čabe napreduje ďalej mohutnými krokmi. V povojnovom období do obvodu zboru patrili misijné stanice P. Berinčok, Medeš, Orosháza a Csorvás. Posledný sa čoskoro osamostatnil, na čele s veľmi schopným a obetavým duchovným pracovníkom Danielom Kórodím. Niektorí, a to nie bezvýznamní členovia, sa rozhodli vystáhnout' na Slovensko. Uchytili sa v Miloslavove, ktorú obec vlastne sami založili. Prvým starostom obce sa stal brat Juraj Stanko. Strata týchto členov materskému zboru nebola ľahostajná, no život sa nezastavil, ba pokračoval vzostupným trendom, čo dokazuje aj nasledovná správa:

„Mnohou a vzácnou radosťou obdaril Pán spoločenstvo bratstva v B. Čabe. Dňa 19. júna t.r. sme mali hostí zo Sarvaša, Kondoroša, Sl. Komlóša, Berinčoka, Békeša a Čorváša: Slovákov a Maďarov, spolu asi 150. Už v dopoludňajších hodinách sme prežívali radosť, ktorú priniesli hostia zo všetkých miest. Po slovensky kázal mladý brat Wallach, po maďarsky prehovoril podpísaný. Po ukončení pobožnosti sa viacerí pýtali, či príde aj dychovka z Békeša. Akoby v odpoveď sa na dvore ozvali trúby, do ktorých oduševnene fúkali Békešania. Nato sa pridali spojený sláčikový orchester z Čaby, Čorváša a Békeša. A tak sa Boží ľud radoval.“ D. Kórodi

Ani na najbližší krst nebolo treba dlho čakať. Ešte v júli toho istého roku ho zažíval zbor, o čom svedčí radosná správa (vo výnaku):

„Potom sme mali spoločný obed. Po obede sme vyšli k rieke Kriš (Körös) na kraji mesta. Bratia Békešania po celej ceste hrali na trúby (s malými prestávkami), pod vedením br. Kissa. A hoci skoro po celý deň husto pršalo, pri vode bolo okolo 2000 ľudí. Pred nich sa postavil br. kazateľ Kováč obklopený 21 osobami oblečenými v bielom. Kázal o pokání na základe Sk 2,38. O tom, že je to prvý krok k pravému šťastiu a kto chce vidieť dobré dni, má ho vykonať. Po celý čas krstu sa poslucháči správali vzorne.

Na večernej pobožnosti kázal podpísaný po maďarsky, br. Paulík po slovensky. Po príležitostnom preslove br. Kováča sme vyprosovali požehnanie na nových členov. Br. Uhrin sa modlil po slovensky, br. Kováč po maďarsky. Po večeri Pánovej, na ktorej sa nás zúčastnilo asi 250, bola malá prestávka. Po nej mládež začala svoj program, za nadšenej spoluúčasti spevákov a hudobníkov. Prežívali sme, že medzi Božím ľudom každá národnosť nažíva vo vzájomnom pokoji. "Lebo Boh nie je prijímačom osôb, ale z každého národa mu je milý každý, kto sa ho bojí a koná spravodlivo". Medzi Božím ľudom má padnúť každá priehradná stena, lebo "On je náš pokoj". Z nových členov 7 bolo z BČ, 7 z Čorváša, 6 z Berinčoka a 1 z Orosházy. Nech ich Pán vychová vo všetkom dobrom.“ D. Kórodi

Rastúci zbor potreboval novú, priestornejšiu modlitebňu. Preto zakúpili dom s pozemkom za vyše pol milióna korún (peniaze tej doby silne strácali hodnotu). Dom po prestavbe a rôznych úpravách roku 1922 slúžil dobre svojmu určeniu. O otvárací slávnosti čítame nasledovnú správu na stránkach časopisu Békehírnök: „Vo veľkonočnom týždni - vďaka Bohu - vykonali posledné hľadania na stenách novej a priestornej modlitebne v B.Č. K práci odborníkov sa pridali aj usilovné ruky sestier: ponáhľali sa vyriadiť budovu, aby na veľkonočný pondelok sa mohlo pristúpiť k slávnostnému otvoreniu modlitebne. V jej krstiteľnom bazéne už v zime sa krstilo, ale až teraz, po dokončení všetkých prác bol dom odovzdaný na svoje určenie. Veľkonočný pondelok zostane v milej pamäti ako radosný deň pre všetkých tých, čo sa zhromaždili z tohto mesta, ale aj z bližšieho a ďalšieho okolia, ba aj zďaleka, aby sa zúčastnili na otvárací slávnosti. Už v dopoludňajších hodinách sa zišli bratia a priatelia a zhromaždenie pokračovalo skoro až do večera, podľa príchodu vlakov, vozov a peších osôb. Hostí sme mali z 24 miest, ba aj z Košíc prišla jedna sestra. Na veľkom nádvorí modlitebne spojený sláčikový zbor z Čorváša a B. Čaby obohatil svojou službou pekné jarné odpoľudnie. Slávnosť sa začala o 5. hod. podvečer. Modlitebňa bola preplnená poslucháčmi, mnohých to vytislo až na dvor a na ulicu. Na husliach zaznelo: "Prebud'te sa!" Po úchvatnom speve čabianskeho spevokolu brat M. Kováč svojou modlitbou otvoril slávnosť. Potom kázal po maďarsky a po slovensky na základe 24. a 26. verša 118. žalmu. Po ňom K. Buzi, kazateľ békešského zboru prečítal z ev. Marka 9,4-5. verš. Vo svojej obsažnej prednáške uvažoval o význame domu Božieho a o správnom prejave pobožnosti, ktorá sa neviaže k miestu a času, ale predsa "človeku je tu tak dobre byť..." Preslovy mali ešte br. Somogyi a J. Takács...

Po týchto príležitostných preslovoch bola prestávka a večer o 7. hodine započal program mládeže, ktorý potrvával až do 9. hod. večer. Účinkovali spevokoly z BČ a z Békešu a

sláčiková hudba. Dirigenti boli br. Matej (Máthé) z BČ, Cseri z Békešu a Roco z Čorváša, ktorí vydali to najlepšie zo svojich schopností darovaných im od Pána. Naša mládež osviežovala ducha poslucháčov peknými básňami a výstupmi. Po záverečnej modlitbe br. Kórodiho Čabenci poslúžili horúcim čajom, čerstvým chlebom a koláčmi.

Potom väčšina hostí sa vydala na cestu domov, ale tí, čo nemali spoje, zostali v modlitebni a pod vedením br. Kováča pokračovali v programe. Služba hudobníkov z Čorváša nám dobre zaháňala ospalosť. Nech sa rozmnoží radosť Božieho ľudu na okruhu celej zeme!“ Emericus

Neprešlo ani štyridsať dní a zbor prežíva vzrušujúce a slávnostné chvíle ďalšieho krstu. Správa o nej nám pomôže vžiť sa do jeho radostnej atmosféry:

„V deň nanebovstúpenia sme mali príležitosť radovať sa spolu s nebeskými anjelmi z pokánia hriešnikov. Poobede bola slávnosť krstu. Br. M. Kováč predstúpil s 13 krstencami oblečenými v bielom na okraj krstného bazénu pred kazateľnicou. Priestorná modlitebňa sa celkom naplnila, aj vonku stáli ľudia. Br. Kováč kázal o obrátení komorníka (Sk 8). Zdôrazňoval, že pravé kresťanstvo nezáleží v zachovávaní vonkajších formalít, ale človek sa má zmeniť svojím srdcom, vo svojom zmýšľaní a "obliecť si Ježiša Krista". Po kázni, ktorú poslucháči pozorne vypočuli, náš brat ponorením pokrstil (duchovných) novorodencov v mene Otca i Syna i Svätého Ducha. Pri predstavení nových členov a udeľovaní pamiatky večere Pánovej pomáhal podpísaný a br. Uhrin.

Z 13 krstencov 4 mládenci, dve dievčatá a jedna žena boli z B. Čaby, jeden muž a tri ženy z Orosházy, dve dievčatá z Poľného Berinčoka. Program mládeže veľmi povzniesol beztak dobré duchovné ovzdušie. Istý "Rozhovor so Satanom" od jedného dievčaťa vyvolal úsmev u všetkých. Dobre vedený spevokol predniesol veľa pekných piesní, na všeobecnú radosť.“ D. Kórodi

Zakúpením nového objektu však ešte neskončili všetky problémy. Lebo dom, ktorý si zbor kúpil, vlastne ešte nebol voľný. Bývalo tam niekoľko rodín, ktorým bolo treba zaistiť náhradné ubytovanie. Zbor si musel na stavbu zapožičať nemalý obnos z pokladnice peštianskeho ústredia Jednoty, ale aj túto svoju dlžobu vyrovnal do troch rokov. V novej, upravenej modlitebni postavili aj krstný bazén. V ňom bol pokrstený aj Dr. I. Somogyi, vynikajúca vodčia osobnosť maďarského baptizmu, neskorší predseda Zväzu. Je známy aj ako zapálený a schopný vodca mládeže a dobrý básnik. O päť rokov bola modlitebňa zväčšená zbúraním jednej priečky. Táto modlitebňa prežila aj otrasy druhej svetovej vojny.

Nasledujúce, už druhé štvrtstoročie v živote čabianskeho zboru môžeme hodnotiť ako jeho zlatý vek. Bol charakteristický rozmachom práce mládeže. Medzi jej vodcami sa vyznamenali bratia Ján a Ondrej Betko (vtedy ešte ako mladí ľudia) a dcéra kazateľa Kováča, Jolánka. Založili a viedli vo zbore aj dva krúžky mládeže. Obidvaja bratia Betkovci vynikali ako básnici, osobitne mladší Ondrej. Mládež, spevokol, nedeľná škola detí a sesterský krúžok kvitli a rástli, tvorivo pracovali ako vari najlepší v Jednote. Boli dobrým vzorom pre ostatných.

V historickej monografii, ktorú napísal k 75. výročiu čabianskeho zboru br. J. Vician, sa píše o založení samovzdelávacieho krúžku mládeže:

„V máji r. 1935 tvorila mládež zboru svoj samovzdelávací krúžok, ktorý fungoval neprerušene až do konca (druhej) svetovej vojny. Organizoval ho brat O. Betko., on ho aj utváral a ďalej usmerňoval.. Ich hlavným cieľom bolo, aby čo najlepšie poznali Bibliu. Okrem toho mali na mysli výchovu mladých, aj prípravu ich nedeľných služieb. Neskôr tak porástli ich ambície, že o silvestrovských večeroch prednášali svoje vlastné diela, ktoré pripravili špeciálne k tejto príležitosti. Boli to básne, rôzne výstupy (dramatizácie) a piesne, ktoré krásne spestrovali program.“⁹

⁹ voľne citované

Ako vyplýva z doteraz povedaného, v čabianskom zbore, ale v menšej miere aj v ostatných slovenských zboroch zakvitla utešená kultúrna činnosť. Pravda, ťažisko tejto kultúry sa nieslo už v maďarskom rečovom koryte. Po maďarsky písali svoje básne a ostatné diela bratia Betkovci, väčšina zborových a iných piesní bola už maďarská. Zbory ich dostávali vo veľkej hojnosti z budapeštianskeho ústredia. Aj hudobné skladby pre dychovky a sláčikové hudobné telesá boli väčšinou inštrumentované maďarské duchovné piesne. Československý spevník Jasavý chvalospev a iné sa do maďarska už nedostávali, iba v jednotlivých exemplároch pre dirigentov. V slovenských zboroch spevali zo spevníka Haleluja - 1. a 2. vydanie, teda niektoré piesne aj v štvorhlasnej úprave a prevedení. Platí to o prvej štvrtine 20. storočia, potom postupne menej. Ťažisko sa prenieslo na maďarské piesne. I tak sa dá povedať, že spev a hudba v slovenských zboroch patrili medzi najlepšie na vidieku. Hlavné mesto Budapešť postupne začal na tomto poli dominovať, jeho úroveň časom len stúpala. Pravda, do veľkej miery aj zásluhou prílivu vidieckeho obyvateľstva do metropoly. Aj tak môžeme konštatovať, že zo špičkových hudobníkov je známy virtuózný organista a hudobný pedagóg Pavel Beharka ml., ktorého otec prišiel do Budapešti z podtatranskej obce Pribylina.

Bratia Betkovci, P. Lacho a Almási boli ordinovaní ako starší zboru (r. 1933) a stali sa nenahraditeľnými pomocníkmi kazateľa. V tom roku sa konala aj celoštátna konferencia zborov v B. Čabe, čo tiež podčiarkuje mimoriadny význam tohto zboru. A od roku 1936 každoročne sa konali tzv. zimné oblastné konferencie v čabianskej modlitebni.

Pohnútkou na ich zriadenie bola snaha, aby sa bratstvo tejto oblasti stretlo aj v zimnom období. Prevažne roľnícke obyvateľstvo v zime bolo pomerne voľnejšie. Zostavil sa pútavý a užitočný program, pozvali čo najlepších prednášateľov - obyčajne to boli kazatelia z Budapešti, ale aj z iných miest. A keďže 2. február vždy bol dňom pracovného pokoja (Hromnice), konferencie sa konali v tento deň v rokoch 1936 až 43. Potom blížiac sa vojnové pohyby (prechod fronty) zabránili tejto možnosti. Po vojne sa konali ešte trikrát, ale za vlády komunizmu nadhlo zanikli.

Podobným milým útvarom bol detský krúžok "Hviezdička", zameraný na vzdelávanie detí v kresťanskom duchu.

Posmelení úspechom, r. 1936 založili ešte krúžok pre chlapcov, ktorý nazvali "Skala". Ten sa zamerával na šírenie kresťanskej literatúry a na pozývanie ľudí na evanjelizačné zhromaždenia.

Vari najúspešnejší bol však dievčenský krúžok "Úsvit", založený ešte r. 1932 Elenou Ďurkovičovou. O rok prevzala vedenie vysoko nadaná dcéra kazateľa Kováča, Jolánka. Aktivita tohto krúžku bola na vysokej úrovni a široko rozvinutá. Okrem biblicko-duchovnej výchovy sa venovali aj literárnej činnosti. Viedli korešpondenciu s mnohými podobnými krúžkami v ostatných zboroch. Hrali na drnkacích nástrojoch, vyrábali ručné práce, ktoré potom vydražili a výnos venovali na dobročinné účely.

Tento krúžok, menovite jeho vedúca Jolánka boli skvelým vzorom pre ostatné zbory, na ich podnet vznikali podobné krúžky na mnohých miestach. Bolo to už v dobe vojny, r. 1941, keď br. O. Betko založil ďalší krúžok: Gedeonitov. Na rozdiel od širiteľov Biblií, známych pod týmto menom, tento krúžok mal iné poslanie. Venoval sa už obráteným mladíkom, pokrstným členom zboru. Mal za cieľ prehĺbiť a upevniť ich duchovný a mravný život, lebo sa začali prejavovať známky ich zosvetš'ovania a úpadku do ahostajnosti. Približujúca sa svetová vojna urobila koniec aj tejto iniciatíve. Hneď r. 1945 br. O. Betko s rodinou sa vysťahoval do Československa k rodičom svojej manželky. Jeho odchodom spomenuté krúžky prestali pracovať. Nemusíme zdôrazňovať, že na škodu veci...

Roku 1935 začali letné konferencie mládeže tejto tzv. pokrišskej oblasti (körösvidék) v neďalekom meste Békés. Hlavným organizátorom celého podujatia bol kazateľ M. Kováč, no pomáhali mu v tom aj iní, osobitne bratia Betkovci. Tieto konferencie jedinečne zaktivizovali duchovný život mládeže v oblasti juhovýchodného Maďarska, podnietili jej

aktivitu. Stali sa manifestačnou prehliadkou duchovnej tvorivosti baptistickej mládeže, výbornou tribúnou pre mladých kazateľov, spevákov, hudobníkov a všetkých ostatných duchovných pracovníkov. Rečníci (kazatelia) sem prichádzali z celého štátu, z hlavného mesta, ale aj zo zahraničia. Konferencie sa konávali v zatrávnenom ovocnom sade za mestom. Prestali iba koncom druhej svetovej vojny a po prechodnom obnovení za celej vlády komunistov: od konca 40. rokov až do roku 1990 sa nemohli konať.

Už sme spomínali zborček v Poľnom Berinčoku, vzdialený asi 20 km severne od B. Čaby. Vlastne od začiatku tvoril kazateľskú stanicu čabianskeho zboru. Preto ho hojne a svedomito navštevovali predovšetkým kazateľ M. Kováč, ale aj starší zboru, misijní pracovníci Uhrinovci, Lachovci a iní.

V medzivojnovom období táto skupina našich veriacich pekne zmocnela, na už spomínaný počet členov do 70. Teda sa tu pravidelne zhromažďovalo vyše sto ľudí. A nielen zhromažďovalo. Ako každý zdravý zbor, aj tento konal misijné výpady do bližšieho okolia a návštevy aj ďalej. Vieme o kolektívnych zájazdoch až do Sl. Komlóša a inde. Udržovali živý styk s okolitými slovenskými zbormi: Kondoroš, Sarvaš a ostatné, menšie skupinky, pravda, nielen slovenské, aj maďarské. Osobitne silný bol vplyv blízkeho suseda, dvoch békešských zborov, kde bývali aj povestné letné konferencie mládeže. Neraz sa tam utvorili aj manželské zväzky medzi mladými ľuďmi, už ako to býva...

Miestnym vedúcim zboru bol Pavel Šáli, slúžieval slovom nielen doma, ale aj pri návštevách na okolí. Podobne ako inde, aj v tomto zbere sa čoskoro utvoril spevokol (okolo 25 spevákov) pod vedením Ľudovíta Buraja st. On zároveň viedol a obetavo nacvičoval sláčikový zbor s asi 15 hudobníkmi. Nechýbala ani pracovne aktívna mládež s 20 členmi a nedeľná škola s 30 deťmi. Tieto čísla platia pre dobu rozkvetu, vlastne pred vysídlením na Slovensko r. 1947. Práca sa vyvinula postupne až do tejto peknej podoby.

Podobne ako v celej obci, aj vo zbere sa nachádzali členovia zo všetkých troch národností. Najviac bolo pravda Slovákov (ktorí sa ku koncu začali pomadžarčovať), bolo aj pár nemeckých rodín. Slováci sa potom presídlili na Slovensko, a to bola väčšina zboru.

Po svojom presídlení sa zbor usadil v obci Kollárovo, okres Komárno. Aj na Slovensku udržoval čulé styky so susednými skupinami bratstva, aj s "domorodcami" v neďalekom Nedede, ale aj s Komárnom a najmä so zborom v Nesvadoch. Vlastne sa stal opäť kazateľskou stanicou, a to nesvadského zboru, odkiaľ ho navštevovali kazatelia a ostatní duchovní pracovníci. V Kollárove však skupinka postupne zanikla. To je zasa nová kapitola, hoci smutná. Vrátime sa k opisovaniu osudu tejto kazateľskej stanice ku koncu našej knihy.

V rokoch druhej svetovej vojny sa ešte prechodne zväčšilo pôsobisko čabianskeho zboru. Maďarsko vtedy obsadilo Báčku vo Vojvodine, štátne hranice sa teda presunuli na dolný Dunaj. Duchovní pracovníci Čaby, najmä brat M. Kováč znova navštevoval zbory v Báčke. Spolu s domácim bratstvom počet pastoračne opatrovaných v tejto dobe presiahol 560. Bol to teda ohromne rozsiahly zbor, náročná práca. Trvalo to však len tri roky, potom sa vrátili staré pomery.

Vari nezveličujeme, keď skonštatujeme, že v štyridsiatych rokoch život čabianskeho zboru kulminoval, dosahoval svoj vrchol. Nielen čo do počtu, ale aj čo do mnohorakej aktivity jeho jednotlivých zložiek a členov. Otrasy vojny, povojnových zmien postavili však tento zbor pred veľké skúšky jeho vitality. Hoci po presídlení dvoch tretín (!) jeho členov početne prechodne veľmi upadol, postupne sa s Božou pomocou opäť povzniesol vari na svoju bývalú úroveň.

Aj čiastka Sedmohradska bola načas znovu pripojená k Maďarsku. Veriaci baptisti z neho radi prichádzali do B. Čaby, no návštevy boli vzájomné, najmä zo strany kazateľov. Ostatní členovia pre sťažujúcu vojnovú situáciu vtedy cestovali menej. Po obnove starých hraníc z Trianonu tieto kontakty skoro úplne prestali. Obnovil sa duch nevraživosti medzi štátmi a národmi Strednej Európy. Klíma sa len pomaly a postupne otepľovala. Ešte neboli

zahožené všetky rany z prvej svetovej vojny a už tu bola druhá. Po počiatkových úspechoch a víťazstvách Veľkonemeckej ríše a jej spojencov nastal nezastaviteľný ústup. Z východu sa priblížila fronta. Červená armáda v októbri 1944 zaplavila a obsadila tento kraj. Opakovali sa vojnové a povojnové problémy: otrasné zážitky a bezútešná chudoba obyvateľstva. Veľkomestá hladovali, najmä Budapešť. Aj mesto Čaba bolo niekoľkokrát bombardované, mnoho ľudí zahynulo z radov civilného obyvateľstva. Poškodili aj baptistickú modlitebňu. Bratstvo sa však veľmi obetavo zapojilo do obnovných prác na budove (aj inde v meste). Kazateľ zboru Kováč, sám tak trochu murár, išiel príkladom vpred. Nuž zanedlho bola budova opravená.

Hrôzy vojny a následné rekonštrukčné práce živo opisuje br. Vician vo svojom diele: „V septembri 1944 iba 25 m od modlitebne, smerom k železničnej stanici spadla letecká bomba a poškodili budovu, rozbili jej okná. Aj kazateľský byt sa stal nepoužiteľným. Kováčovci sa presťahovali na sálaše členov zboru. Potom spadla aj druhá bomba... Tá zničila zvyšné okná a menšie staviská. Ešte kazateľský byt bol najmenej poškodený, tak aj pobožnosti sa konali v ňom. Nasledujúci rok bol jubilejný, 50 rokov od vzniku zboru. Ale budovy zboru poskytovali veľmi žalostný obraz. Počet členov zboru v tejto dobe bol 150. Rôzne pracovné odbory zboru prestali pracovať, nejedna rodina sa odsťahovala. Začiatkom roku 1945 konali aj modlitebný týždeň, modlili sa (samozrejme) za svetový mier.

Ledva sa vyčiasilo na jar, už začali obnovné práce. Do septembra bola hotová modlitebňa, mohli sa v nej odbavovať pobožnosti. Kazateľ, br. Kováč pravidelne pracoval a tak šikovne, že zahanbil aj mladších. Svojím príkladom povzbudil zbor do obetavej práce. Do obnovy kazateľovho bytu sa pustili hodne neskôr, čo tiež svedčí o jeho nesebeckosti.“

Duchovný život zboru pokračoval ďalej v nezoslabenej miere. Nastali však nepredvídané zmeny. Rodina br. O. Betku sa vysťahovala na Slovensko a to bolo iba predzvesťou veľkého pohybu presídlenia. Ako vieme, vtedy v rámci medzištátnej dohody o vzájomnej výmene obyvateľstva odišla aj veľká časť členov čabianskeho zboru. Podľa domácej štatistiky dve tretiny zo 150, a to bola ohromná strata pre materský zbor. Presídlené bratstvo tohto zboru našlo svoj nový domov v Komárne, Nových Zámkoch a v okolí týchto miest. Ako sme však spomenuli, nemálo z členov sa rozptýlilo na rôzne miesta ČSR.

Berínčania sa usadili v Kollárove, ale neskôr sa odtiaľ odsťahovali. Na takú, až dvojtretinovú stratu členskej bázy by ne jeden zbor vykvrácal. Nie tak čabiansky. S novým odhodlaním sa pustili do života, do vznešenej práce na Božej roli. A Pán sa k nim priznal. Pomohol im nielen dohoniť stratené, ale pokročiť vpred. Pre úplnosť poznamenávam, že život zboru naďalej sa niesol už len v maďarskom rečovom koryte. Vraj už si nikto nenárokoval slovenčinu. Tá sa stala už len minulosťou. Iba niektoré doklady, písané v slovenčine, zostali zachované: osobné spomienky niektorých členov a prvé zápisnice, Biblie a spevníky z prvých dekád života zboru. Tí, čo zostali doma a z rôznych dôvodov odmietli presídlenie na Slovensko, väčšinou sú nositeľmi slovenských priezvisk. Poniektorí ešte rozumejú, ale slovenčina sa definitívne vytratila zo vzájomnej rečovej komunikácie. Zostali v duši len spomienky na staré časy a veľké osobnosti z minulosti zboru. Verím, že píšem pravdu, keď konštatujem, že aj cez trpké zážitky z minulosti nevymrela bratská láska zo srdca tých, čo ostali, ani tých, čo odišli do vlasti svojich predkov.

A keďže zbory žijú ďalej až do našich dní, píšú neprerušene svoje dejiny a to svojou existenciou a svojim životným dielom, službou Pánovi. K nim sa ešte vrátíme na konci tohto diela.

Nemôžeme tu skončiť našu kapitolu, keď preberáme vari najskvelejšie obdobie života slovenských zborov v juhovýchodnom Maďarsku. Áno, boli to tzv. medzivojnové roky, zhruba 20. a 30. roky nášho storočia, ba aj prvá polovica rokov štyridsiatych, do ukončenia druhej svetovej vojny. Zbory v tomto období prežili svoju mladosť, ak predvojnové roky

môžeme obrazne nazvať obdobím ich detstva. Nuž bola to búrlivá a radostná mladosť. Všetci pamätníci tohto obdobia, (teda aj ja, pisateľ týchto riadkov), si radi a vďačne spomíname naň. V mojom prípade si osobne môžem spomínať len na tridsiate a ďalšie roky. Od Békešskej Čaby si však postúpime kúsok (o 25 km severozápadne), do obce Kondoroš. Začiatky zboru od roku 1910 sme už popísali. Pravdu povediac, obraz jeho života sa veľmi podobá obrazu čabianskeho zboru. Čaba však bola mestom, aj to nemalým a možno povedať, že aj významnejším tejto oblasti. Kondoroš sa nemôže honosiť takouto veľkosťou a významom. Ale v našich baptistických reláciách zbor bol skoro taký významný a veľký, ako čabiansky, ibaže dedinský a skoro jednoliato sedliacky, čo určovalo jeho tvárnosť.

Baptistická misia sem prišla podobne ako v prípade o 15 rokov staršieho zboru B. Čaba z mesta Veľká Salonta v Sedmohradsku, a to r.1910. Boli to kazatelia M. Tóth a S. Nagy. Br. Nagy pokrstil prvých veriacich, členov budúceho zboru. Boli to manželia Ďurišovi a Št. Pastvák. K nim o rok pribudli manželia Tichí. Hneď o rok boli pokrstení ďalší piati, niektorí sa prisťahovali z okolitých miest a už bolo pohromade menšie, životaschopné zhromaždenie. A neprešli ani štyri celé roky, zbor si zadovážil dom na zhromažďovanie. Ten si minimálne upravil (odstránením priečok zväčšil zhromažďovací priestor - stalo sa tak r. 1914) a skromne ho vybavil najnutnejším nábytkom a život v ňom mohol kypieť.

Aj kypel! Prví členovia boli neúnavní v svedectve a v zvolávaní ľudí. Aj spoluobčania boli vnímaví, ochotní počuť a prijať Božie slovo. Tak za jedno desaťročie už bolo spolu 96 členov, čo s deťmi a ostatnými rodinnými príslušníkmi znamenalo až dvojnásobok. No nielen pribúdali, aj vypadli z radov mladého zboru niektorí členovia, ktorých pre neporiadny život bolo treba kázať, dokonca aj vylúčiť. Ale zborovú disciplínu, či kázeň brali vtedy veľmi vážne, dnešnými očami hľadiac, uplatňovali hodne prísne. Zaujímavé však: prísna kázeň neškodila, ešte bola soľou života. Po ôsmich rokoch prevzal zbor do svojej starostlivosti békešský kazateľ maďarskej národnosti, brat J. Takács. Po tri roky sem dochádzal. Roku 1921 sa stal pastierom stáda horlivý a verný služobník Slova, kazateľ Michal Paulík zo Slovenského Komlóša (nar. r. 1871). Pravidelne sem dochádzal vlakom, minimálne na jednu nedeľu v mesiaci, ale aj inak podľa potreby (na mimoriadne príležitosti ako pohreby, svadby, slávnosti a pod). Keďže dobre slúžil v slovenčine, bol vhodnejší pre tento, vtedy ešte prevážne slovenský zbor. Aj si ho veľmi obľúbili, vždy ho radostne očakávali mladí, starí. Slúžil tu 21 rokov až do svojho odchodu do dôchodku už ako sedemdesiatnik, roku 1942. Zomrel na začiatku roku 1945, pre frontové pomery bol pochovaný iba veľmi skromne, za účasti menšieho počtu bratstva. Správy, ktoré pracovníci kondoroškého zboru zasielali do časopisu Békehírnök, hovoria samy za seba jasnou rečou o intenzite a vrúcnosti duchovného života v ňom. Jedna za všetky z r. 1921:

„Na Kondoroši sme prežívali veľkú radosť v druhý deň veľkonočný. Prišli k nám totiž hostia z viacerých miest, a to z Čorvášu, Berinčoka, Orosházy, Sarvaša a z Čaby: vyše 50 duší. Keďže naša modlitebňa nevystačovala, br. kazateľ (Paulík) navrhol, že by bolo dobre požiadať predstavenstvo obce o prepožičanie tančiarne v miestnom parku. Predstavenstvo veľmi ochotne súhlasilo, ale satan sa sprotivil. S ním sme však veľmi nediskutovali. Predstavenstvo však dalo vyhlásiť, že v parku nie je povolené konať nijakú zábavu, lebo tam baptisti budú mať slávnosť, spojenú so spevom a pobožnosťou. Aj prišlo vyše tisíc (!) poslucháčov. Po službe čorvášskych hudobníkov a kondorošských spevákov br. kazateľ D. Kórodi kázal po maďarsky. Vo svojej kázni zdôraznil: preto sme sem prišli, aby sme ukázali cestu k prameňu života. Potom brat M. Paulík dojemne kázal po slovensky. Po kázni ešte nasledovali básne, piesne a aj hudba to spetrovala. Takú radosť sme prežívali, že keby som to všetko chcel opísať, nestačil by na to ani tento časopis.“ P. Kondač

Mladý zbor kondorošký bol plný evanjelizačného elánu. Využíval aj službu na verejných priestranstvách. Povolával hostí z okolitých zborov, obyčajne aj hudobné, alebo

spevacke telesá. Ony vyvolali pozornosť poslucháčov, pripravili srdcia pre kázané Slovo. Máme správu o ďalšej podobnej udalosti v tejto obci:

„S radosťou oznamujem, že v druhý deň svätodušný sme prežívali veľkú radosť. Prišli k nám hostia z B. Čaby a hudobníci z Čorváša. Modlitebňa sa naplnila už doobeda, poobede bola veru primalá. Tak sme vyšli na trhovisko, kde sme sa stretli s iným húfom, ktorých tam doviedol satan. Hudobníci z Čorváša sa rozhlaholili, potom asi polovica tých druhých sa pridala k nám. Asi 3-400 poslucháčov sme mali. Potom kázali br. Kórodi a Kováč. Po kázňach striedavo spieval spevokol a dychovka.

Po niekoľkých skladbách hudobníci navštívili chorých. Večer o 7. hodine sa konal program mládeže na nádvorí modlitebného domu pod vedením br. Kováča a Tichého. Tak sme strávili čas za účinkovania niekoľkých kazateľov, recitátorov, spevákov a hudobníkov, až do 10. hodiny v noci.

Prosíme Pána, aby na každom trhovisku bol najvzácnejší chlieb, teda evanjelium, aby mnohí dospeli k viere a prijali dar Sv. Ducha.“ P. Kondač

Krsty v tejto dobe neboli zriedkavosťou - naopak. Bývali početné a v niektoré roky aj opakované. V začiatkoch v modlitebni ešte nemali krstiteľný bazén, až neskôr ho postavili vonku na nádvorí. Uprednostňovali sa však živé vody, teda prírodné hladiny. Keďže v Kondoroši netiekla rieka, mali tam iba jazero v bývalom pieskovisku, na krsty chodievali tam.

Až v rokoch vojny si obec postavila verejné kúpalisko, živé termálnou vodou z hĺbkového (artézskeho) vrtu, niektoré krsty vykonali už tam. Bola to zároveň príležitosť pre veľkolepý sprievod cez dedinu. Vpredu kráčali krstenci oblečení v bielom, za nimi dychová hudba, ktorá hrala naplno rôzne duchovné piesne pochodového rázu, za nimi dlhý sprievod baptistov. Pravda, pridali sa v nemalom počte aj zvedavci. Prišli, aby boli očitými svedkami senzačného diania. Tak to bolo aj o nejaké desaťročie neskôr. Prečítajme si však dobovú správu z jedného radostného krstu:

„Hostia prišli 18. júna (1922) asi z 15 miest v počte vyše 100 do našej modlitebne. S nimi spolu sme strávili vzácne a radostné chvíle. Doobeda sme mali pobožnosť, potom poobede sme sa vybrali k vodnej ploche v obci. Cestou pekne hrala dychovka z Békeša. Keď sme prišli na miesto, videli sme, že už tam čaká zástup vyše 1000 ľudí a toľko ich prišlo aj s nami, teda ozaj mnohí boli prítomní pri obrade. Tu br. (kaz.) Kórodi poprosil prítomných o ticho a pozornosť. Potom sa pomodlil. Nato br. kaz. M. Kováč z B. Čaby kázal z evanjelia. Veľký zástup ľudí pozorne vypočul kázeň. Potom br. M. Paulík na vyznanie viery pokrstil 14 duší, z nich 12 z Kondoroša. Poďakovali sme Pánovi a potom sme prešli do modlitebne, kde br. Deli mal užitočnú kázeň. Po nej sme pristupovali k večeri Pánovej. Večer toho dňa mala program miestna mládež s piesňami, básňami a rozličnými preslovmi. Program potrvál až do 11. hod. v noci, resp. do 4. hod. rannej, teda do odchodu vlaku. Nech nás všetkých požehná Pán!“ Ján Kondač

Pravda, nielen radostné udalosti môžeme zaznamenávať z tejto doby, i keď ony rozhodne prevládali. Aj problémov bolo dost. Napr. spory medzi "uznanými a neuznanými" nepríjemne doznievali aj po znovuzjednotení Jednoty v r. 1920. Nebolo ľahké a bezproblémové dostať celé stádo do spoločného ovčínca. Neblahým následkom týchto sporov bolo, že niektorí úplne opustili baptistické spoločenstvo. Bolo ich nemálo, 22 osôb, teda plná pätina zboru - ako výsledok letničnej misie. Po prechodnej kríze zbor sa rozbehol vpred. Koncom dvadsiatych rokov sem začal dochádzať verný pomocník kazateľa, brat Tomáš Betko z Ambrozu. Kázaval obyčajne po slovensky. Pre svoju rozvážnu a celkom príjemnú povahu bol tiež obľúbený, najmä v staršej generácii.

Na rok 1930 pripadá vznik skupinky veriacich v dedine Csabacsüd (Slováci ju volali Čabačúd), v obci, ktorá sa len nedávno osamostatnila z bývalej osady medzi Kondorošom a Sarvašom. Tu sa pobožnosti konali v rodinnom dome bratov Šándorovcov až dlho do povojnového obdobia, keď si zborček postavil samostatnú modlitebňu r. 1951, teda už po

odchode väčšiny členov zboru do Československa, v rámci presídlenia (34 z 50 členov). Po osamostatnení sarvaškého zboru (r.1939) táto stanička prešla pod pastoračiu mladého kazateľa D. Bartoša. Dnešný jej zvyšok opäť patrí do Kondoroša (aj s veľmi umenšeným Sarvašom). V dobe svojho krátkeho rozkvetu však to bola milá skupinka veriacich s mládežou, menšou dychovkou a spevokolom. Členovia častejšie navštevovali blízke susedné zbory sarvašský a kondorošský.

Netrvalo dlho, aj v Kondoroši utvorili dychovku r. 1926. Tá sa zanedlho vypracovala do peknej úrovne, v štyridsiatych rokoch do predných radov, medzi najlepšie. Jeje dirigentom bol Ján Sebedinský (Vári) ml., ktorý stál aj na čele spevokolu. Obidve telesá vypracoval na peknú kvalitatívnu úroveň. Krídlolkár Ján Ciglěcky sa stal menšou legendou. Spevokol a hudobníci slúžievali nielen doma, ale aj v blížšom a vzdialenejšom okolí. V rokoch 2. svetovej vojny konali misijné zájazdy až do Sedmohradska, do tamojších maďarských aj rumunských dedín.

Za služby br. Paulíka zbor v Kondoroši mierne rástol, spomínané dva otrasy prekonal pomerne dobre. Dá sa povedať, že sa stabilizoval, aj zásluhou toho, že si zvolil spoľahlivých starších, ktorých aj ordinoval. Večerou Pánovou a krstom poslužil kazateľ, ale vedenie zboru aj pastoračiu za neprítomnosti obvodného kazateľa mali na starosti ordinovaní starší zboru.

Brat Ján Kondač pribudol do zboru r. 1917 ako 19-ročný mladík. Na svedectvo jeho sestry Márie neskôr vydatej Pappovej) sa obrátili aj jeho rodičia a súrodenci, všetci z početnej rodiny. O dva roky pribudol vážený občan Ján Sebedinský i so svojou rodinou. S bratom Kondačom sa dobre osvedčili v zborovom živote ako užitoční pomocníci. Mladší Ján Kondač sa stal predsedom mládeže, teda venoval sa najmä mladým. Neskôr v zimnej dobe sa vydal na misijné cesty do okolitých obcí, kde už boli skupiny našich veriacich, ale aj kde ešte neboli. Kázaval tam najmä po slovensky, no vedel pomerne dobre aj po maďarsky. Bol teda akýmsi sezónnym misijným kazateľom. V tridsiatych rokoch storočia však prestal s touto činnosťou, lebo veľmi vzrástla jeho vlastná rodina (mali až sedem detí) a tá si vyžadovala jeho prítomnosť doma. Ordinácia obidvoch starších podľa zvyklostí týchto zborov znamenala, že ich považovali za doživotných členov staršovstva, preto ich nevolili znova pri pravidelnej obnove staršovstva. Iba v prípade kázenského prehrešku by aj ordinovaní starší zboru stratili svoje členstvo vo vedení zboru, prípadne vo zbore vôbec. Spomínaný systém ordinovaných doživotných starších zboru zaisťoval stabilitu zborov pri zmenách staršovstva, ale aj pri výmenách kazateľov, ktorí po nejakej dobe zmenili svoje pôsobisko. Odišli na iné zbory, kde si ich povolali a zvolili. Ordinovaní starší však zostávali na svojom mieste, poznali zbor a rokmi nadobudli veľké pastoračné, aj kazateľské skúsenosti. Ordinácia prebehla 2. dec. 1928. Okrem kazateľa, brata M. Paulíka dosť často navštevovali zbor aj susedný kazateľ D. Kórodi z Čorváša a cestujúci pomocný kazateľ Tomáš Betko. Nechýbali však ani návštevy kazateľa M. Kováča z B. Čaby, ktorého sem na Kondoroš radi privolávali a počúvali jeho vzdelávacie kázne. Tiež využívali jeho službu, keď sa dostali do ťažkostí a museli riešiť náročné kázenské a iné problémy. Brat Kováč mal mimoriadne nadanie takéto problémy múdro a opatrne riešiť, verne v duchu svätého Písma.

Koncom 30. rokov sa opäť schyľovalo k vojne. Brat Michal Paulík už zostarel, sám si žiadal výmenu. Zbor si hľadal, aj našiel vhodného vodcu v osobe Pavla Hertera (neskôr zmenil svoje priezvisko na Hetényiho). Bol ešte pomerne mladý, vtedy, r. 1942 37-ročný, otec štyroch detí (žil v rokoch 1905-78). Rodák z neďalekej Gyomy, pochádzal z nemeckej rodiny. Bol mnohostranne nadaný. Vynikol ako výborný pastor, kazateľ, organizátor, vodca mládeže, dokonca aj hudobník. R. 1942 prevzal správu zboru. Pretože do tej doby vo zbore nebýval profesionálny kazateľ, bolo treba sa postarať o ubytovanie jeho šesťčlennej rodiny. Zbor kúpil rodinný dom s pozemkom, ktorý sa nachádzal celkom blízko modlitebne aj centra obce.

Príchod kazateľa Hetényiho bol na veľké požehnanie. Zanedlho sa prejavil v zrýchlenom raste zboru. Pribudli noví členovia najmä z radov domácej mládeže, ale aj

z vonkajších ľudí, mladších i starších. Celková členská báza vzrástla zo 125 na 150, o niekoľko rokov, ešte pred presídlením r. 1947 aj vyššie. S misijnými stanicami bolo členov o 100 viac. Zdanlivý pokles (z pôvodného počtu okolo 330 členov) vyplynul z toho, že z dvoch bývalých staníc zboru sa utvoril r. 1939 ďalší samostatný zbor s centrom v Sarvaši. Jeho kazateľom sa stal nám dobre známy Dezider Bartoš, rodák z novohradskej Galgaguty. R. 1947 sa však s väčšinou zboru vysídlil na Slovensko.

Významnou udalosťou bolo, že stredisko zboru po príchode kazateľa Hertera sa prenieslo zo Slovenského Komlóša do Kondoroša a zostalo tam od spomínaného roku 1942 až dodnes. Vyžadovala to aj okolnosť, že najpočetnejšou stanicou zboru bol Kondoroš, prerástol Komláš až niekoľkonásobne. Dodnes platí tento pomer, ale už nie tak markantne, lebo po presídlení časti členstva do Tekovských Lužian na Slovensku, ale aj po odchode mnohých za zárobkom do hlavného mesta a jeho blízkosti, kondorošský zbor početne silne poklesol. A to by ešte nebolo to najväčšie nešťastie. Horšie bolo, že v živote niektorých mladých kazateľov, ktorí potom prišli, sa prihodili poľutovaniahodné mravné poklesky. Kazatelia potom odišli, lebo z disciplinárnych príčin museli celkom opustiť svoje povolanie. Ale zostala duchovná škoda, zhubný vplyv na život mladých a neupevnených členov zboru.

Obdobia služby kazateľov brata Hetényiho staršieho (slúžil tu dvakrát) a jeho najmladšieho syna Lajoša zostanú však zapísané do dejín tohto zboru ako najvýznamnejšie, vysoko pozitívne. Ale to sme už v druhej polovici nášho storočia a k tomuto obdobiu sa ešte vrátíme.

Samotný zbor v Slovenskom Komlóši sa dostal akosi na okraj prúdu duchovného diania. Nikdy nepatril medzi najpočetnejšie. V dobe svojho maximálneho rozkvetu, pred a po roku 1940 sa držal na počte 30 až 40 členov, po presídlení asi 10 členov na Slovensko poklesol a postupne slabol až na stav dnešných 9. No v dobe svojho rozkvetu nechýbal tu spevokol, sláčikový orchester, nedeľná škola, rušný duchovný život a misijná činnosť navonok.

Ako temer všade inde, aj tu pôsobil spevokol, o ktorého založení (I. Körösi) sme už písali. Z jeho domácich dirigentov tu nemôžeme nespomenúť mená bratov J. Majora, Pavla Paulíka (ten sa neskôr presťahoval do Kondoroša, lebo sa tam oženil a živil ako krajčír). Po ňom prevzal vedenie spevokolu, ale aj menšieho sláčikového orchestra Michal Nyíregyházi. Na misijnej stanici Pitvaroš slúžieval Slovom, ale aj ako vedúci hudobník, br. Št. Benko.

Starším miestneho zboru v Komlóši oddávna boli br. Michal Wallach st., M. Roskoš, Major, Ján Paulík, Št. Antal a Ondrejčík. Ten po dlhé roky bol aj učiteľom nedeľnej školy s 10-15 deťmi. Obraz v rečovej oblasti aj tu je podobný ako v ostatných zboroch: staršia generácia ešte ovláda slovenčinu, mladší až na výnimky) už hovoria a žijú po maďarsky.

Do obvodu komlóšskeho zboru patrila aj malá misijná stanička v meste Orosháza. Tu sa akosi ťažko ujímala naša misijná práca, no niekoľko osôb prišlo k Pánovi. Aj v blízkych osadách mesta, konkrétne v kúpeľoch Gyopáros (Plesnivec) a naokolo povstali malé skupinky. Potrebovali teda modlitebňu na zhromažďovanie tu v okresnom meste. Svoju potrebu pre začiatok vyriešili nasledovne, ako čítame v správe do časopisu:

„Veľkú radosť daroval Pán pre malý zbor v Orosháze. Br. Lajoš Déneš prepustil prednú izbu svojho domu pre potreby zboru, kým sám so svojou rodinou sa presťahoval dozadu. Otvorenie malej modlitebne sa udialo 20. nov. 1921. Prítomní boli: čiastka spevokolu z Kondoroša, sláčikový zbor z Čorvášu a ešte niektorí vidiecki bratia a sestry. - Spoločný obed sme očakávali pri zvukoch piesní spevokolu a hudobného zboru. Malá modlitebňa nestačila pojať zástup účastníkov. Po večernej pobožnosti nasledovali prednášky našej mládeže: piesne, básne a iné. Kázaním Božieho slova nám poslúžili bratia z Kondoroša, Čorváša a Pitvaroša. podáva: Kórodi

Sarvašký zbor v tejto dobe ešte zmocnel a vzrástol o jednu misijnú stanicu v obci Öcsöd. Bolo tam niekoľko členov maďarskej národnosti. Ale celý zbor neprestal misijne pôsobiť, najmä pomocou svojej dychovky. Tá chodievala na návštevy do susedných zborov a diaspor, kde účinkovala nielen hudbou, ale aj slovným svedectvom viacerých hudobníkov. Neprestal udržiavať živé kontakty so susednými slovenskými zbormi, čo bolo na obojstranný úžitok. Pravda, bol to jeden z najmenších slovenských zborov v tejto oblasti, aj pomerne chudobný, čo sa odrazilo aj na chudobe jeho kazateľa s rastúcou rodinou. Tak ho zastihli dejinné zvraty po vojne: odchod na Slovensko - a naozaj väčšina zboru sa pobrala a odišla.

F. Rozmach zboru Kiskörös

Kisköröšský zbor stál na pevných nohách v krušnom období prvej svetovej vojny, ale aj v rokoch, ktoré nasledovali po nej. Tie priniesli nové problémy a ťažkosti, aké sa obyčajne prejavujú po ničivej vojne. Zákonite sa hlásili hlad, nezamestnanosť a všeobecný hospodársky úpadok, čo sa prejavilo m. i. v inflácii. Avšak tento zbor to s Božou pomocou všetko víťazne prekonal. Dokonca ešte pomáhal aj druhým, bratstvu aj cudzím, ktorí boli odkázaní na pomoc súcitných blížnych. V ťažkej povojnovej dobe zbor duchovne nespal a iba neofukoval svoje rany. Odvážil sa aj na také veľké podujatie, aká bola slávnosť spojených spevokolov. Zostala nám o tom nasledovná správa:

Do Kiskörösu pozval Zväz zborových spevákov monštruóznou (zo 360-členný) spevokol na deň 4. sept. 1921, k čomu sa ešte pridala dychovka z Pécelu (pri Bpešti). Spevokoly umiestnil miestny zbor v príležitostne postavenom stane o rozmeroch 24 krát 24 m. Napriek tomu mnohí sa nedostali dnu. Spevokoly prišli zo 4 peštianskych zborov, (zo slovenských zborov to bol iba miestny). Pre spevákov z hlavného mesta MÁV (maď. železnice) zaistil 4 osobitné vozne. O vynikajúcej udalosti referuje miestny list (Kiskörös a jeho okres): "Povznášajúca krásna slávnosť potrvala až do nočných hodín, keď spevokoly a hostia odcestovali rannými vlakmi z Kiskörösu, so spomienkou v duši na nezabudnuteľný krásny deň."

Pán pridával tých, čo boli zachránení. Potvrďuje to aj nasledovná správa o dvojitej slávnosti krstu r. 1922. Najprv na misijnej stanici zboru, potom priamo v meste:

„V druhý deň svätodušný (pondelok) sme boli svedkami bohatého požehnanja Pánovho, keď hŕf do biela oblečených vtiahol do modlitebne. Dopoldnia evanjelista brat Štefan Csövári prekrásne kázal, potom kazateľ zboru, brat Št. Kováč vstúpil do bazéna a ponorením pokrstil jedného muža a tri ženy, patriace do misijnej stanice Géderlak. A tak bola veľká radosť.

Naše potešenie však vyvrcholilo v podvečerných hodinách. Vlastná slávnosť započala až o 9. hod. večer. Naša modlitebňa bola až preplnená. Br. Kováč prekrásne kázal na Slovo Sk 8: Kto nám môže uprieť vodu? Potom začal krst, kde 39 krstencov podalo svedectvo o tom, že sa nehanbia nasledovať Pána Ježiša. Ďalšiu správu zaslali z obce Csengöd, kde iba nedávno vznikla nová misijná stanica: Náš radostný deň sa začal o 9. hodine, kedy sme uvítali bratstvo z Kk a Tabdi. Po odznení viacerých piesní sme vošli do modlitebne, kde br. J. Szabó z Tabdu predniesol povzbudzujúcu kázeň na základe ev. Jána 4,19-24. Potom Štefan Lucza mal vzdelávaciu reč na text pror. Ez 37,1-14. Poobede sme prišli do domu jedného z bratov v peknom poriadku. Cestou naši speváci viacerými piesňami vyvolávali pozornosť miestneho obyvateľstva. Keď sme tu prišli, br. Lucza na základe Mt 24,37-39 upozornil ľudí, aby sa každý obrátil, lebo sa približuje čas (Pánovho príchodu). Ešte prehovoril br. Ján Šipický na tému: Ako môžeme osláviť Pána?

Naši poslucháči, medzi ktorými boli aj príslušníci bezpečnosti a členovia predstavenstva obce, dávali dobrý pozor. Potom sme sa vrátili do modlitebne, vlastne do jej

nádvoria, lebo budova sa ukázala malá. Tam sme ešte mali normálny program mládeže. - - - Zneli básne, piesne a preslovy, hrala hudba a spieval spevokol. Každý sa navrátil do svojho domova s radosťou.“ Št. Pivarčí ml.

Obidve tieto správy charakterizujú roky búrlivého rastu či už v samotnom meste Kiskörös, alebo na jeho misijných staniach. Nie div, že pôvodná modlitebňa sa ukázala pritesná. Vari ani jeden zo slovenských zborov nezaznamenal taký podivuhodný rast, ako Kiskörös. Veď neprešiel ani rok od jeho založenia a pustil sa do stavby modlitebne. Bolo to ešte koncom minulého storočia. Krivka rastu však neprestala stúpať ani začiatkom nášho storočia. Pravda, nestúpala vždy rovnako strmo. Postup sa nachvíľu zastavil následkom misie apoštolských zborov v medzivojnovom období. Predtým však musel zbor čeliť iným problémom. Boli spojené s rastom zboru a súčasným chátraním prvej modlitebne. Tá štvrt' storočia po svojom postavení bola už jednak primalá, jednak potrebovala dôkladnejšie obnovovacie práce. Také dôkladné, že keď vyrátali potrebné náklady, na jednej zborovej porade r. 1921 skrsol návrh (smelý návrh!), že postavia modlitebňu novú.

Vodcom zboru v tejto dobe bol br. Št. Kováč. Projekt novej, mohutnej budovy vypracoval br. inž. J. Félix z Budapešti. Potom sa však ukázalo, že pozemok je primalý pre takú mohutnú budovu. Nuž museli zredukovať projekt. Budovu postavili na mieste starej, lebo stála na výhodnom mieste, v centre mesta (a dodnes tam stojí). Zbor sa pri stavbe vyznamenal úžasnou obetavosťou. Členstvo sa poskladalo do tej miery, že potrebné financie dalo dokopy. Okrem toho mnohí venovali stavebný materiál a samozrejme, aj svoju pracovnú silu a čas. Stavba sa realizovala v rokoch 1924 až -26. Budova, ktorá dodnes stojí a slúži svojmu poslaniu, má rozmery: 25 x 21 m, objem má vyše tritisíc kubických metrov. Medzitým sa vzdal svojho postu kazateľ Št. Kováč. Po menšej prechodnej čakacej dobe si zbor zvolil syna svojho rodáka, Michala Baranyaiho, ktorý tu potom slúžil desať rokov. Za jeho služobného obdobia sa zbor dostal do vážnej duchovnej krízy. V dvadsiatych rokoch totiž zosilnelo pôsobenie letničného hnutia (pod názvom Apoštolská misia viery) a v živote kišköröškého zboru sa prejavilo osobitne silne. Až 33 osôb sa vyčlenilo zo zboru a utvorilo letničnú skupinu pod vedením kazateľa Kováča. Ten napokon musel odísť zo svojho postu aj preto, že po stránke morálnej mal zbor výhrady proti nemu. Vzal si totiž za manželku rozvedenú osobu a to považovali za nepripustné. Brat Baranyai energicky vystúpil proti pôsobeniu letničnej skupiny. A tak v ďalších rokoch už nedošlo k podobným stratám. Naopak. Vznikli štyri nové misijné stanice zboru. Najsilnejšia v obci Miška (Miske). Ku zboru už patrilo päť iných, medzi nimi aj v obci Csengöd. Tak sa stalo, že v tej dobe kišköröšký zbor patril k najľudnatejším v celej Jednote, so svojím obvodom bol výrazne najväčší. Počet jeho miestnych členov nikdy neklesol pod 300, podľa našich vedomostí sa tak drží až dodnes.

Misijná činnosť baptistov v obci Miška (Miske) sa rozvíjala iba až r. 1929, ale čoskoro zmohutnela, takže tu vznikla významná skupina veriacich. Spočiatku patrili do zväzku kišköröškého zboru ako jedna jej misijná stanica, v období po druhej svetovej vojne sa však osamostatnili. Výsledok horlivej svedeckej činnosti veriacich bol životaschopný zbor, ktorý v dobe svojho rozkvetu (pred presídlením na Slovensku r. 1947) dosiahol počet dospelých členov až 60. S deťmi to bola pekná skupina. Založili čoskoro aj svoj spevokol a dychovú hudbu, postavili tu aj služobný byt pre svojho kazateľa. Ten navštevoval aj misijné stanice v blízkosti, ktoré boli pripojené (a vlastne odpojené od Kišköröšu). Boli medzi nimi aj dve stanice za Dunajom, Géderlak a Bölcske. Celkový počet členov sa pohyboval vtedy okolo sto.

Pri presídlení však odišla asi polovica miestnych členov (okolo 30 dospelých s rodinami) a s kišköröškými sa presťahovali do obce Nesvady (vtedy ešte zvané Nasvad). Znamenalo to citeľnú stratu pre tých, čo ostali doma. Už sa viac nezmohli na taký spevokol a hudobný zbor. Ale zato sa nevzdali, slúžili podľa svojich síl verne a slúžia až dodnes.

Momentálne kazateľský byt je neobsadený, stojí prázdny v susedstve modlitebne, ktorá býva tiež iba sotva napoly obsadená. Tým viac vyniká hrdinské svedecké odhodlanie malého stáda, skromného ostatku bývalého zboru. Dnes patria pod pastoračnú starostlivosť susedného zboru v Jánoshalme.

Z obdobia kazateľa Baranyaiho zostali neobyčajne požehnané spomienky na jeho pôsobenie a tak vlastne na život jeho zboru v Kišköröši. Citujem zo životopisu (kaz. B.): „Raz v nedeľu poobede sa dostavil do zhromaždenia istý mladík. Brat Baranyai aj vtedy mohutne kázal Božie slovo. Tento inak neznámy mladík počúvajúc kázeň, sklonil sa na lavicu a nahlas vzdychal. - Druhý deň prišiel za ujkom Baranyaiom a vyznal svoj strašný hriech. Mal totiž duševne menejcenného brata, ktorého zabil. Nikto o tom nevedel. Potom celé týždne blúdieval. Darmo ho hľadali. Teraz prosil nášho brata, aby mu pomohol nájsť stratený pokoj duše. Jeho vražedný skutok ho strašne obviňoval. Br. B. mu radil, aby sa prihlásil na políciu. Ak to neurobí, nikdy nenájde svoj pokoj. Aj Boh mu odpustí iba potom. Ešte v ten deň sa prihlásil. Nevie, aký dlhý čas trestu mu vymerali. Ale po svojom vyslobodení si vzal za manželku veriacu devu z Kišköröšu a odsťahovali sa do Budapešti. Tak sa nám stratil z očí.

Bola doba v živote spevokolu, keď náš "starý nepriateľ" sa zmocnil spevákov. Sotva sa našiel taký spevák, čo by nemal ponosu na druhého. Nebolo pokoja. Br. Baranyai zbadal chybu a ponáhlal sa ju napraviť.

Prišiel na cvičenie spevu a dostalo sa nám takého napomenutia, čo nikdy nezabudneme. Takto začal:

"Keď sa spevokol postaví k spevu pred zborom, v prvom rade sa postavuje pred Pánom neba a zeme. Za druhé: piesne sú vlastne melodické modlitby. Pred Všemohúceho hriechy človek sa nemôže postaviť na prosbu, alebo vďaku. S takýmto cudzím plameňom v srdci nemôžeme pristupovať k Bohu.

Bratia a sestry! Večný a mocný Boh neprijíma hriech a oslavy (zároveň). Takto ďalej slúžiť už nemožno! Prosím vás, zmierte sa! Táto výzva zapôsobila. Speváci sa navzájom zmierili. Potom v ovzduší pokoja a vzájomnej lásky požehnané poslúžili svojím spevom. V tej dobe bol dirigentom spevokolu br. Andriška.

Pamätníci zaznamenali aj iné dojemné momentky zo života zboru. Jedny sa týkajú výročných slávností poďakovania za úrodu. Spomínaný brat kazateľ priviedol na slávnosť troch chovancov z domu diakónie. Jedným z nich bol duševne (pre nejaký úraz) postihnutý, inak však hudobne neobyčajne vysoko nadaný mladý muž. Druhá bola sestra v stredných rokoch, ale úplne slepá. Tretia bola už postaršia "teta Jeruzalemčanka". Tá sa po celý život vyznačovala svojou intenzívnou (predtým katolíckou) zbožnosťou. Ale hoci sa zúčastňovala mnohých náboženských púti, nenašla pokoj duše. Raz si ušetrila značnú sumu a vybrala sa na púť do Svätej zeme, až do Jeruzalema. Až raz v Pešti stretla istú služku, ktorej tvár žiarila nevýslovným šťastím. Naša teta sa jej opýtala, odkiaľ tá jej radosť. Ona: získala som odpustenie hriechov.

- Kde, na ktorej púti? - pýta sa opäť táto.

-Nie na púti, ale v modlitebni baptistov.

-Tak idem ta aj ja.

Aj prišla, obrátila sa a dostala plnú istotu spasenia. Teda tieto tri osoby doviedol brat kazateľ na slávnosť poďakovania. A nie bezvýsledne. Všetci účastníci slávnosti pochopili, za čo všetko majú byť vďační Bohu. A to utužovalo duchovný stav zboru, ktorý potom naďalej mocne rástol. Spomínali sme účinkovanie spevokolu v rokoch tesne po ukončení prvej svetovej vojny. Aj r. 1927 po nacvičení Händlovho Mesiáša so známym chórom Haleluja zbor pripravil slávnosť. Pozvali ešte sláčikový zbor z Budapešti, ktorý spoluúčinkoval. Čestným hosťom zboru bol aj predseda okresu (hlavný slúžny). Slávnosť aj so spevom vyznela mohutne a dojemne. "Na jej konci povstal pán predseda a vyjadril svoj veľký údiv, že taký

jednoduchý ľud a vie predniesť takéto náročné dielo a na takej vysokej úrovni!" - písali miestne noviny.

Posledným kazateľom medzivojnového obdobia bol Pavel Barkóci (písal sa: Barkóczi), rodák tohto zboru. Ten si ho povolal do služby, lebo br. Baranyai sa musel venovať pedagogickej činnosti na kazateľskom seminári a pôsobil aj ako misijný tajomník Jednoty. Musel mnoho cestovať a časove bol neúnosne zaneprázdnený. Pôsobenie br. Barkóciho v domácom zbore bolo tiež požehnané. Za jeho desaťročnej služby sa zbor rozkošatil tak, že bol najpočetnejší zo všetkých v Maďarsku. Disponoval aj vyše stočlenným spevokolom a 160-členným združením mládeže. Všetky jeho zložky boli vysoko aktívne v obetavej práci duchovnej, ale aj diakónskej.

Pravda, blížiac sa druhá svetová vojna priniesla aj tomuto spoločenstvu nové problémy a ťažkosti. Pre vojnové ohrozenie (bombardovanie) sirotiniec presťahovali z Budapešti sem do Kisköröšu. Tu bolo ľahšie zaistiť stravovanie detí a ich bezpečnosť. V tomto ohľade sa vyznamenal sesterský krúžok zboru, ktorý sa obetavo staral o deti ani o svoje. Ba ešte sa dostalo pomoci aj všelijakým chudobným v obci. A nezabudnime, že v obvode tohto istého zboru sa už nachádzal jeden zo starobíncov cirkvi (zvaný "szeretetház", teda dom lásky). Tak dokázali pravú kresťanskú lásku a uľahčili cestu evanjelia do ľudských sŕdc. Po ukončenej vojne zas posielali potravinovú pomoc aj do Budapešti pre najpotrebnejších. Všetky tieto významné udalosti spadali do obdobia služby br. P. Barkóciho (v tomto zbore pôsobil v rokoch 1936 až 46).

G. Zrod a rozvoj novohradských zborov

Už viackrát odznelo meno kazateľa Pavla Barkóciho, a to v súvislosti so životom zboru Kiskörös. Áno, tento malý a na prvý pohľad nenápadný a bezvýznamný človek bol jedinečným svedkom Kristovho evanjelia, všade kde žil a kde prišiel. S jeho menom je nerozlučne spojený zrod zborov a šírenie evanjelia v oblasti na severovýchod od maďarskej metropoly. Je to bývalá župa Novohrad, založená akiste ešte v dobe Veľkomoravskej ríše, o čom svedčí aj jej slovanské meno. Po roku 1918 župu rozdelili nové hranice. Sever pripadol do Československa, juh zostal pod maďarskou správou, hoci si ju rozhraničovacia komisia nárokovala pre Československo z dôvodu národnostného, nakoľko tu žili a žijú Slováci. V severnej časti župy sa už nachádzal baptistický zbor pod správou kazateľa Jána Šturmana. Strediskom zboru od r. 1919 sa stal Lučenec, kde sa usadil r. 1919 br. kazateľ Michal Marko a odtiaľ pastoroval svoj rozsiahly obvod, ktorý však ležal už len na československom území. My však tu popisujeme dejiny zborov a baptistického bratstva, ktoré sa nachádzalo a nachádza v oblasti južne od slovenských hraníc. Z baptistického (a slovenského) hľadiska r. 1920 táto oblasť bola ešte biela škvrna na mape: ešte tu nežili. S malou výnimkou: v obci Židov, dnes Vácegres štartovala naša misia r. 1909 z impulzu bratov studniarov z B. Čaby.

Vlastne dvaja misijní pracovníci vykonali pioniersku prácu v Novohrade. Časove prvý bol kazateľ Stefan Lörík, ktorý z obce Fót navštevoval okolité zbory. Bol to tichý, nenápadný, ale verný služobník. Keďže vedel trochu po slovensky, dochádzal do slovenských dedín. Tu založil prvé baptistické zbory. Vo Venerci (Vanyarc) r. 1919 bolo pokrstených 42 vyznávačov Pánových - isteže neboli všetci z tunajšej obce, ale aj zo širšieho okolia v povodí riečky Galga. Tak povstali na začiatku dvadsiatych rokov skupinky v obciach Ďurka (Galgagyörk, 1921), Horné Peťany (Felsöpetény, 1923), kde vyrástol významnejší, dnes už samostatný zbor. Tu sa narodil, vyrástol a odtiaľto odišiel na obetavú životnú dráhu br. Ján Lackovský, neskorší predseda baptistov v Maďarsku.

V ďalších desaťročiach významom vyrástol zbor v Galgagute. Je to dodnes neveľká obec s 800 obyvateľmi. Leží v údolí potoka Galga, kde už kopce skrotli, dolina sa rozširuje a

pôda je úrodnejšia. Slováci sem prišli hneď po odchode Turkov a živili sa roľníčením. Baptistický zbor sa tu utvoril r. 1924. Jeho založenie a rapidný rozmach je spojený s menom kazateľa P. Barkóciho, ktorý sem dochádzal ešte ako mladý teológ. R. 1926 tu v Galgagute rozložil svoj "hlavný stan", odkiaľ cestoval do novohradských obcí až hore po slovenské hranice. V tridsiatych a najmä v štyridsiatych rokoch sa rozvinula pekná duchovná práca a zbor utešene rástol. Rozvinuli sa v ňom všetky, na baptistov charakteristické zložky. O výchovu asi 30 detí sa staral učiteľ besiedky Št.Šingel. Spevokol neskôr mal do 30 členov a dirigoval mu br. Ondrej Bartoš, ktorý viedol aj neveliký sláčikový zbor (10 čl.), po ňom Št. Šinko. Spev zboru vedie spoza harmónia M. Horniak. Aj miestni bratia sa zúčastnili na kázaní B. slova. Boli to Pavel, Štefan a Samuel Bartošovci a Ján Lajtoš (zomrel 92-ročný).

V obci Galgaguta sa narodil aj iný duchovný pracovník, nám už známy Dezider Bartoš, ktorý po ukončení svojich teologických štúdií prevzal novoustanovený zborový obvod Szarvas v békešskej stolici (r. 1939).

V Galgagute r. 1930 postavili modlitebňu. Zbor rozkvital, stal sa aj strediskom misijného obvodu. Jeho rozvoj neskôr bol narušený, keď asi polovica členov sa rozhodla presídlieť na Slovensko. Usadili sa v obci Panické Dravce pri Lučenci, kde si neskôr postavili modlitebňu, vlastne kostol s vežičkou a tam žijú a duchovne pracujú až dodnes.

V tomto desaťročí vznikli ešte skupinky veriacich v obciach Cinkota, Erdökürt a r.1931 živý zbor v blízkosti Lučenca (ale na maďarskej strane hraníc) v Lucinej (Lucfalva). Až sem zasahovalo požehnané účinkovanie kazateľa Pavla Barkóciho. Hoci už v rokoch, ale ešte neženatý sa cele venoval budovaniu Božieho kráľovstva. V tej dobe sa musel boriť s mnohými prekážkami, s protivenstvom z rôznych strán. Ale on necúvol a Pán požehnal jeho účinkovanie hojným ovocím. Aj lucinský zbor čoskoro rozkvitol a zmocnel, hoci (či práve preto, že) sa musel boriť s ohromnými prekážkami a protivenstvom. Vyrástli tu takí schopní starší ako bratia Kollár, Detvan a Mučina. Poslední dvaja v rokoch veľkého presídľovania prešli na slovenskú stranu hraníc a zapojili sa do života lučenského zboru. Odtiaľto prišiel takisto br. Sartoris do Rimavskej Soboty, kde tvoril duchovný pilier tejto malej stanice klenovského zboru. Jeho vnukov by sme však dnes našli v banskobystričkom zbore, kde vykonávajú neodmysliteľnú duchovnú prácu slovom i hudbou. Pomerne menší bol a je zborček v blízkosti Budapešti, v obci Cinkota, kde tiež prišli a žijú Slováci. Zbor je ovocím misijnej práce veriacich z Rákoskeresztúru (dnes časť Budapešti). Okolo r. 1940 vzrástol jeho počet na 30, od tej doby klesá a udržuje sa na úrovni 20 členov. Novú modlitebňu si tu postavili r. 1974, starším zboru je br. Oto Procházka (píše sa Prohászka).

Vo zbore Vácegres (v bývalom Židove) vedúcou osobnosťou bol starší zb. Michal Matúz. Vynikal svojou obetavosťou a duchovným zasvätením. Dlhو zostal slobodný, aby dôkladnejšie mohol slúžiť v spoločenstve zboru. Napokon sa však oženil, no jeho manželstvo zostalo bezdetné - neskôr sa aj rozpadlo. Ženu si vybral podľa poradníka, čo určili vtedajší starší zboru – a to nie vždy dopadlo šťastne. (Ale veď ani spontánne zrodené manželstvá nie vždy dopadli šťastne!) Spomínali sme začiatkové roky zboru, kedy prvé obrátené sestry museli prežívať ťažkú kalváriu. Ale ich trpezlivosť a vernosť priniesli svoje ovocie. Jeden z najväčších protivníkov bol Pavel Drieňovský, ktorý však prežil svoj Damask a stal sa neskôr stĺpom tohto zboru. R. 1919 sa vojaci vrátili z fronty domov a s nemalou radosťou zistili, že počet členov porástol na 18. Tak sa stali misijnou stanicou zboru vo Fôte a pastoroval ich kazateľ Lörík. Tak horlivo, že počas jeho služby osemkrát konali krst. R. 1922 br. Matúza ordinovali za staršieho, Pavla Drieňovského a Ondreja Baršiho za diakónov, Ondreja Gyérika za evanjelistu. Br. Michal Káčer sa stal kolportérom Biblií. Zbor rástol a pokračoval, čoho dokladom je aj založenie spevokolu a dychovky r. 1929. Spevokol mal asi 25 členov, dychovka asi 15. Nechýbala ani mládež (do 20 duší) a nedeľná besiedka detí. Zbor konával misijné zájazdy do okolitých obcí (Domony, Püspökszilágy a Ďurka). Obyčajne začali hrať

hudci, potom pozvali obyvateľov do rodinných domov, kde sami boli pozvaní. Po zhromaždení sa ponúkli aj k iným občanom s podobnou službou. Ak ich tí pozvali, neskôr zašli k nim. Tak sa šírila misia a rástol počet členov zboru.

Michal Káčer (st.) sa ukázal ako neobyčajne horlivý a nadaný služobník. V polovici tohto storočia spracoval dejiny zboru vo forme ilustrovanej kroniky. Významné a po presídlení na Slovensko známe sú rodiny Čiernych (Ján a Michal). Ján vynikajúcim spôsobom slúžieval B. Slovom. Svoj život dožil v Bernolákove. Michal bol nadaný hudobník. Dirigoval spevokol aj dychovku, ktorá po presídlení splynula s miloslavskou a ešte dlho hrávala v spojenom hudobnom telese pod taktovkou bernolákovského br. Csöváriho. Škoda, že z dychoviek je dnes aktívna už len nesvadská.

Rastúci vácegrešský zborček sa r. 1930 pripojil ku zboru v Galgagute, kde sa usadil nový a horlivý kazateľ Pavel Barkóci. Po ďalšom raste sa zbor celkom osamostatnil a pozval si za kazateľa br. Gyárfása. Jeho služba bola tiež požehnaná, porástla najmä mládež. Lenže kazateľ zboru ochorel, odsťahoval sa do Budapešti, kde aj predčasne zomrel.

Vo frontových rokoch sa sem prisťahoval z Budapešti nadaný hudobný pedagóg a kazateľ Gábor (Gabriel) Tóth. Jeho úsilie Pán tiež korunoval svojím požehnaním. V povojnovom r. 1946 pokrstil 12 mladých ľudí. V tom istom roku odišiel prvý odchovanec tohto zboru študovať na kazateľský seminár v Budapešti, menom Ľudovít (Lajos) Nikodém. Stal sa vážnym duchovným pracovníkom. O 11 rokov ho nasledoval druhý, Pavel Drieňovský, ktorý sa tiež dobre osvedčil v kazateľskej službe.

Vácegrešský zbor na vrchole svojej existencie mal do 90 členov. Z toho asi polovica sa vysídliła na Slovensko, väčšina do okolia Dunajskej Stredy (Vydrany, D. Bár), odkiaľ sa však rodiny postupne odsťahovali do ľudnatejších zborov v Miloslavove a v Bernolákove. Niektorí sa dostali do Pribety, aj br. Matúz tam dožil svoj život.

Rodáci, ktorí zostali v 40. rokoch v Maďarsku, spočiatku smutní, no neskôr sa vyrovnali s výrazným zmenšením svojho zboru. Už nevzrástli na bývalú úroveň a ako kazateľská stanica, pridali sa k mocnejším zborom. Dnes patria do Vacova, mestského zboru, ktorý medzitým porástol a prevzal strediskovú funkciu.

V tejto pridunajskej oblasti severovýchodne od mesta Vacova leží obec Horné Peťany. Tunajší zbor naštartovali bratia z neďalekej Galgaguty. Oni sa obrátili v Rusku ako vojnoví zajatci a prišli domov nabití duchom misijnej horlivosti. Boli to Stefan Bartoš a jeho bratia. Kazateľom malej skupinky sa stal Jozef Lörík, ktorý sem dochádzal. Zhromaždenia sa sprvoti konali v dome br. Afédiho (Alföldi), ktorého syn na harmóniu viedol spoločný spev. Veru v prvých rokoch susedia hádzali aj kamene do okien ich domu, ale neskôr si na nich zvykli a dali im pokoj. Početnejšie zhromaždenia sa odohrali na dvore domu (do 300 duší). Miestny kňaz posielal na nich žandárov, ale neskôr ustalo aj to. Zbor sa rozvíjal ďalej, r. 1925 bolo v Dunaji pokrstených 25 osôb. Pre zväčšené stádo poskytol svoj priestornejší dom br. Ján Mravík. Ale ani ten nepostačoval a tak bratstvo si postavilo svätostánok r. 1931. Pastoroval ich br. P. Barkóci, ktorý sem dochádzal pešo (ako aj inde). Tento rok bol aj pre neho významný tým, že mu zbor kúpil bicykel a potom už bol "motorizovaný". Duše prichádzali aj sa obracali. Br. Barkóci ich krstil v miestnom potoku, ktorý upravili: zvýšili hladinu, aby hĺbka vody stačila na ponáranie. A tak zbor vzrástol do 60 až 80 členov, čo znamená vyše sto účastníkov.

Od roku 1925 už slúži spevokol, asi 20 spevákov viedol br. Pavel Drieňovský. Aj dychovka sa utvorila, asi s 15 hudobníkmi. Nedelňá škola neskôr má dve vekové triedy a zo 20 detí.

Ned'aleko Horných Petian je pomerne malá obec Penc a v ňom menší baptistický zbor. Prvé zvestovanie Slova sa tu odohralo v sluhovskej izbe istého Michala Kand'ala (Kangyal) r. 1927.

V prvých rokoch existencie zboru sem dochádzali kazatelia z Novej Pešti. V tejto obci sa narodil nadaný kazateľ Tibor Cmerek (Ceglédi), ktorý však pre svoju ťažkú chorobu ešte ako mladý musel zanechať svoju službu. Vlastnú modlitebňu si asi 30-členný zborček postavil r. 1962.

Ba aj v bývalej obci Pesterzsébet (Svätá Alžbeta pri Pešti) sa nachádzali ešte koncom minulého storočia Slováci. Jeden z nich menom Zaťko bol medzi zakladateľmi. Dnes jeho pravnuke Ladislav (s pomäťarčeným menom László Zentai) je kazateľom zboru v Egri.

Medzi mestom Vacov a Budapešťou, trochu východne od Dunaja sa nachádza obec Szöd. Značná časť obyvateľov bola slovenského pôvodu. Niekedy na začiatku 20. rokov tu vzniká skupinka baptistických veriacich. Ich počet neprevýšil 20. V rokoch presídlenia asi polovica členov prešla do Podunajských Biskupíc. Mená rodín Helembajová, Zacharová, Volentičová a Mesárošová sú dobre známe v spoločenstve bratislavsko-biskupického zboru. Pôvodný zbor v Szöde však celkom nezanikol, počet členov sa pohybuje okolo čísla desať.

Už sme spomínali obec Venerec (Vanyarc). Nachádza sa medzi mestom Vacov a obcou H. Peťany, v kopcovitom kraji novohradskom. Aj tu začal našu misiu kaz. P. Barkóci. Po jeho odchode tu kázaval Slovo starší zboru Michal Matúz (či pôvodne Motúz, alebo Matúš?). Dochádzal sem aj Št. Lörík. História zaznamenáva, že v dobe, keď stavali modlitebňu (r. 1926), niekto asi úmyselne založil požiar. No zbor nestratil nadšenie, stavbu dokončil. So stavbou vzrástol aj ich počet na 54, no po presídlení r. 1948 poklesol na 35. Neskôr však ešte opäť porástol.

Z r. 1934 máme zachovanú ojedinelú správu, že sa do oblasti tohto zboru pobral kazateľ br. P. Barkóci. Pribral si aj staršieho zboru P. Mučinu z Lucinej a nejakých spevákov a tak konali misiu v obidvoch rečiach, po slovensky aj maďarsky. A ako vidíme, nie bezvýsledne.

H. Ešte dva osamelé zbory: Albert-Irsa a Nyíregyháza

Slovenské aj maďarské historické pramene sa zhodujú v tom, že v obci Alberti (asi 85 km juhovýchodne od Budapešti) sa nachádzala významná slovenská menšina už od začiatku 18. storočia. V nasledujúcich storočiach sa spojili dve blízke obce, Alberti a Irsa dovedna pod spoločným názvom Albertirsa a tak existujú aj dnes. V obidvoch obciach sa nachádzali slovenskí prisťahovalci. V 18. storočí ich podiel vystúpil vraj až na 85%, pred sto rokmi už len jedna tretina. Asi menej ich bolo v obci (časti) Irsa. Podľa úradnej štatistiky iba 19%.

V tomto baptistickom zbore bola malá časť členstva slovenského pôvodu. S nami udržovali kontakt aj po našom presídlení. Ešte lámane hovorili po slovensky. Život zboru však tiekol v maďarskom rečovom koryte. Preto by bolo nesprávne označiť zbory Albert-Irsa a Nyíregyháza ako slovenské. Predsa však aspoň telegraficky: Skupinka baptistov v Irši už existovala (Alberti sa nespomína), keď sem r. 1885 dochádzal jeden z prvých misionárov Sam. Sereš.

Podľa štatistiky v BH za rok 1920 máme údaje: Zbor sa zhromažďuje na 11 miestach a má 176 členov, krstených bolo 14, vylúčených 8, ost. straty: 2. Finančne patrí zbor medzi silnejšie vidiecke celky.

1. Nyíregyháza :

O nyíregyházskom zbere tiež musíme povedať, že to bol vlastne maďarský zbor. Ak sa v ňom aj našli členovia slovenského pôvodu, tí od samého začiatku života zboru (od r. 1895) sa neprejavovali po slovensky, vari s výnimkou osobných modlitieb. Do presídľovacej akcie sa zapojili iba tri rodiny, ktoré sa r. 1947 a v ďalšom usadili v Leviciach a okolí. Ich potomkovia väčšinou žijú tam, zapojení do lužianskeho zboru, až dodnes.¹⁰

I. Pohľad do srdca

1. Úvodom.

Tento titul je vari šokujúci a znie trochu velikášsky. Nie, nechcem tvrdiť, že sám vidím do ľudských srdc, alebo že na stránkach tejto knihy ho otváram iným. V skutočnosti tu mám skromnejší cieľ: poskytnúť pohľad do vnútorného života slovenských zborov v Maďarsku. Možno už doteraz sa nám to trochu podarilo, ak inak nie, tak aspoň uvedením citátov zo správ, ktoré zbory a ich dopisovatelia posielali do časopisu Békehírnök. Niektorí ojedinele posielali správy aj do Rozsieváča, aj cez hranice už v dvadsiatych a tridsiatych rokoch. Tie správy však boli veľmi málopravdné a málo konkrétne. Zo všetkých prameňov a z osobných zážitkov z mladosti sa pokúsim poskladať akúsi mozaiku vnútorného, duchovného a spoločenského života našich zborov. Nebude to senzačný, ani exotický obraz. Veď po duchovnej, historickej aj národnej stránke predsa máme spoločné korene. Rozdiely môžu byť iba ak krajové a trochu dobové, ako sa život časom mení podľa dobových podmienok. Historické korene našej misie nás jednoznačne zavedú do Budapešti. Tu žil jedinečný misionár a horlivec za Krista a jeho dielo, brat Henrich Meyer. Vieme o ňom, že pôvod mal nemecký, nikdy sa nenaučil nijaký iný jazyk v mnohonárodnom Uhorsku, kde žil a pôsobil. S ostatnými etnikami sa stýkal prostredníctvom prekladateľov. Sám si pomáhal aj tým spôsobom, že prvých nadaných študentov a budúcich kazateľov posielal na teologický seminár do Hamburgu, aby si tam m.i. osvojili nemčinu. Boli medzi nimi aj brat Šteuček, Marko, Vaculík a Čapek, ktorí potom uplatňovali svoje znalosti nemčiny. Samotná misia sa šírila z Budapešti do mesta Nagyszalonta (v dnešnom Rumunsku) kde sa potom zrodila celá plejáda nadšených misionárov na čele s M. Kornym. Títo rozšírili sieť svojej misie aj do oblasti Pokrišia (riek Kőrös) do dnešného mesta Békés. Odtiaľ prenikli do B. Čaby a ostatných miest a dedín, kde žili a žijú Slováci a ich dnešní potomkovia.

Južným smerom z Budapešti prenikol iný misionár I. Seres až po dnešné južné hranice Maďarska. Tento smer činnosti zasiahol aj okresné mesto Kiskörös a jeho okolie. Rodák tohto mesta, kazateľ P. Barkóci preniesol fakľu evanjelia do dedín južného Novohradu, predvážne medzi Slovákov, až po naše južné hranice v okolí Lučenca a Šiah. Bolo to síce až v tridsiatych rokoch, ale návaznosť je nesporná. Teda prví nositelia zvesti striedavo bol Nemci, Maďari aj

¹⁰ Vzhľadom na malú časť slovenského členstva tohto zboru predsa bude dobré aspoň stručne zachytiť základné údaje o zbere a jeho dejinách:

Významným pracovníkom-pastierom zboru bol L.Sallay (žil v r. 1881-1957). Pokrstený r. 1900. Od r. 1906 ordinovaný evanjelista (kazateľ) a pastier stále sa rozrastajúceho obvodu. Po návrate z voj. služby v 1. svet. vojne sa stáva kazateľom samostatného zboru Nyíregyh. so 150 členmi - mis. stanic na 14 osadách.

Modlitebňa postavená 16. júna 1910, zväčšená 1922. Prví laickí kazatelia: L. Balogh a I. Szücs. Podľa štatistických výkazov o r. 1920 zbor je už rozvinutý. Pracuje na 22 misijných stanicich, teda veľmi extenzívne. Celkový počet členov je 254, nuž je to jeden z väčších zborov v štáte. V spomenutom roku bolo 27 pokrstených a finančne (súdiac podľa príjmov) je jeden z najmocnejších.

Slováci. Boli zasiahnutí aj Rumuni, žijúci v hojnom počte v oblasti Pokrišia. Oni tiež húfne prijali novú náuku a svojím počtom v Sedmohradsku dnes už prevyšujú všetkých ostatných dokopy. Keďže duchovné impulzy vychádzali z maďarských stredísk, z okolia Veľkej Salonty a Budapešti, aj výsledný obraz, tvárnosť slovenských zborov nesú na sebe nezmazateľné stopy maďarských vzorov. Prejavilo sa to aj v štýle modlitební, ich vonkajšej podoby a vnútorného zariadenia. Najmä fasády sa tak podobajú, že niekedy je na prvý pohľad ťažko určiť, kde tá modlitebňa stojí, či stála. Vnútorné zariadenie modlitební bolo tiež podobné. Vcelku môžeme povedať, že čo najjednoduchšie. Výnimku tvorí vari jediná modlitebňa v Kiškörösi, ktorá bola výstavnejšia, aj vnútorné zariadenie náročnejšie. Jeden spoločný rys prvých modlitební tu môžeme uviesť: na čelnej stene, obyčajne za kazateľňou stál namaľovaný obraz s biblickým výjavom, väčšinou s tematikou pokrstenia Pána Ježiša v Jordáne, samozrejme ponorením do vôd Jordánu. Tieto konštatovania platia iba do polovice 20. storočia, potom sa zrodili architektonicky pestrejšie budovy a interiéry.

2. Srdce

Pokúšam sa tu iba o historické zarámovanie fenoménu. Nás však zaujíma vlastná duchovná tvár a charakteristika životných prejavov našich spoluveriacich. V prvom rade musíme vyzdvihnúť ich veľké horlenie za Hospodina, za jeho svätosť a spásu, za pravdu a verné uplatňovanie, plnenie jeho Slova. Ich horlivosť sa prejavovala jednak v oblasti viery, ale aj v ich citovom vzťahu k Pánovi, rovnako však aj k jeho ľudu, k spoluveriacim. Hneď podotýkam, že bez rozdielu národnej a štátnej príslušnosti. Tak sa mohlo stať, že naši veriaci aj zo znepriatelených štátov, či už boli v ruskej, nemeckej, rakúsko-uhorskej či inej uniforme, sa našli ako vlastní bratia. Svet sa tomu čudoval. Naši predkovia vlastne spočiatku boli pacifisticky založení. Muži odmietali službu v zbrani. Odvolávali sa na priamy príkaz Desatora "Nezabiješ!" a na slová Pána Ježiša: "Milujte svojich nepriateľov, dobre číňte tým, čo vás nenávidia". Vrchnosť to však nepochopila a tak naši museli znášať všelijaké príkoria a tresty, aj žaláre. Za prvej svetovej vojny však nápor vrchnosti sa tak zvýšil, že potom už aj naši muži konali svoju vojenskú povinnosť. Krváčali a zomierali na všetkých frontoch spolu s ostatnými spoluobčanmi. Dôkazom toho je smutná štatistika o našich padlých a ťažko zranených spoluveriacich vlastne kdekoľvek v Európe a vo svete. V sovietskom Rusku tento obrat nastal až za druhej svetovej vojny.

Podobné nemalé príkorie museli znášať pre svoje dôsledné plnenie Pánovho príkazu: Neprisahaj. Odmietali prisahu na súdoch aj ako vojaci. Spočiatku niesli tresty a všelijaké pokuty. Neskôr to vrchnosť pochopila a spokojila sa s ich miestoprísahným prehlásením, či sľubom. Vedela o nich, že svoje dané sľuby dodržia, i keby mali trpieť škodu.

Neinak to bolo aj s dodržiavaním pracovného pokoja v deň Pánov, konkrétne v nedeľu (a v cirkevných sviatkoch). Už sme sa s tým stretli v prípade veriacich v Kiskörösi. Bol to však všeobecný jav. V tom naši predkovia boli až úzkostlivo verní - až do polovice tohto storočia. Po nástupe ateistického komunizmu a po kolektivizácii poľnohospodárstva už táto prax narazila na nebývalé prekážky. Moderné formy práce vyžadovali striedanie služieb, bez ohľadu na kalendár, vo dne, v noci. Krmiči, železničiari a mnohí odborníci jednoducho museli nastúpiť do svojej smeny. To aj baptisti pochopili a podrobili sa tejto nutnosti. Nuž znie to neveselo. Život našich zborov však vôbec nebol smutný. Naopak. Často bol radostný a plný vzruchu.

Najradostnejšie boli chvíle krstu, keď pribúdali noví odhodlaní vyznávači a nasledovníci Pána Ježiša. Tu sa ukázalo ovocie misijnej horlivosti. Krsty bývali slávnostné. S veľkou radosťou ich prežívali nielen členovia zborov, ale aj pozvaní hostia-nebaptisti. Tí prichádzali spočiatku vo veľkom počte, v niektorých prípadoch pol dediny. Oni ich prežívali ako senzáciu, vynikajúci moment v živote, dokonca v dejinách dediny, či mesta. Radostné a

nadšené prejavy krstencov, ich rozžiarené tváre zanechávali v srdci prítomných divákov nezabudnuteľné dojmy. Nejednen z nich potom začal pravidelne navštevovať zhromaždenia a obyčajne do roka už sám bol medzi krstencami.

Teda duchovný život zborov bol veľmi dynamický, plný pohybu vpred. Napomáhali tomu niektoré silné faktory. Naši veriaci vyznávali nielen slovami, ale hovorili svojím zmeneným životom. Z matrikových kresťanov, prakticky z pohanov sa stali úprimnými nasledovníkmi, či napodobňovateľmi Pána. Ich život si ostatní občania najmä na vidieku dobre všimli a niekedy aj ocenili. Misijný efekt mali aj tzv. "bočné zhromaždenia" (čiže konané mimo modlitebni). Na pozvanie niektorého záujemcu, alebo po priamej ponuke niektorého nášho brata išlo sa do ich domácnosti na návštevu. Stávalo sa tak najmä v zime, keď neboli súrne poľnohospodárske práce. Niekoľkí veriaci, medzi nimi nejaký služobník Slova (kazateľ, či laik) prišli večer do domu našich priateľov a tam konali domácu pobožnosť. Spievali obyčajne z Transciscia, čítali z Kralickej Biblie. Potom bol výklad, diskusia, modlitby. Tieto domové pobožnosti prinášali svoje plody. Zasiahnutí poslucháči sa osmelili a prišli aj do zhromaždenia v modlitebni. Potom už ich duchovný pokrok bol iba otázkou času. Vo zbore ich obklopovalo ovzdušie úprimného záujmu a vrelej lásky. To všetko spolu bolo neodolateľne príťažlivé. Tu môžeme vidieť pozadie dynamického rastu prvých zborov, o čom svedčí aj krivka rastu počtu členov v týchto rokoch.

Čo do vonkajších životných foriem naši predkovia boli silne konzervatívni. To je vari základná vlastnosť sedliackeho spôsobu života. Veľmi trvali na tradičnom spôsobe obliekania a účesu: ženy nosili prirodzené, dlhé vlasy, zapletené vo vrkoče. Dievčatá dlhé, dolu spustené, ženy podchytené pod čepcom. Hlavy mali prikryté šatkou (volal sa ručník). Muži nosili čižmy, ktoré boli praktické v blate. Dláždených a bezprašných ciest bolo ešte veľmi málo. Najmä starší dbali na zachovávanie vžitých mravov a energicky napomínali mladých, keď vybočili. V modlitebni ženy sedávali oddelene, vpravo od strednej uličky (z pohľadu ku kazateľni). S nimi mohli sedávať len malé deti (aj keď chlapci) nuž a dievčatá. Kázať na zhromaždení ženy nemali a nemohli, modliť sa a vydávať svedectvá však áno. Okrem toho ženy poslúžili na pobožnostiach prednesom básní a pravda, spevom v rôznych spevokoloch, aj sólove. V dychovke však neúčinkovali, to "sa nepatrilo". Bolo im zakázané umele zvyšovať krásu maľovaním pier a iných častí tela - teda nijaké make-up. Okrem týchto detailov spočiatku naši predkovia odmietali fotografovanie, lebo vraj naráža na príkaz Desatora: neučiniš si obraz. A tak sme prišli o dokumentárne fotografie z prvých rokov existencie zborov, najmä z obdobia rozhrania storočí. Dnes to ľutujeme, ale jedna z príčin sa nájde aj tu. Tento príkaz sa však čoskoro prestal rešpektovať, najmä keď fotoaparáty zlacneli a fotografovanie prestalo byť doménou profesionálnych fotografov.

Vráťme sa však späť k pozitívnym vlastnostiam a výdobytkom našich predkov - nájde ich ešte dosť! Napríklad vernú návštevu pobožností. Nielen sviatočných a nedeľných, ale všetkých. Teda aj v pracovné dni týždňa. V deň, keď mala byť večerná pobožnosť, ukončili prácu skôr. To aby mali dosť času na nutné prípravy a na cestu, ktorá v niejednom prípade zaberala aj hodinu chôdze - v tridsiatych rokoch väčšinou ešte pešo. Ale prišli a zúčastnili sa, neraz aj kladne, nejakou službou. Obyčajne v stredu večer bývala biblická hodina, niekedy po nej, alebo v iný voľný večer, samostatne, aj cvičenie spevokolu, alebo hudby. V sobotu večer boli modlitby. Aj tie mali svoj vžitý poriadok. Niektorý brat, obyčajne laik, ich uviedol krátkou úvahou. Nato nasledovali "sklonenia", a to doslovne. Modlili sa po kľačičky. Pri prvom sklonení muži.

Potom krátka úvaha a modlili sa ženy. Napokon po kratšej úvahe sa modlili súčasne všetci, tak polohlasne. Modlitby ukončil svojou modlitbou vedúci brat. O slávnostných krstných zhromaždeniach sme už čítali. Inak boli slávnostné, vrúcne a vnútorne hlboké pobožnosti pri večeri Pánovej. Konávali sa obyčajne v každú prvú nedeľu v mesiaci, ako je to zvykom u baptistov na celom svete až dodnes. Dopoludňajšia pobožnosť obyčajne sa ukončila

nejakým spevom. To bolo nepísaným heslom, aby sa vzdialili tí, čo nemienili brať účasť. Nemuseli odísť, ale si mohli posadať do zadných lavíc. Dozadu si posadali aj tí, čo boli pod zborovou kážňou. No neraz s plačom žiadali zbor o znovuprijatie a s pokáním nahlas vyslovovali svoju ľútosť a odprosovali zbor, že ho zarmútili svojím pokleskom. Samotnú večeru Pánovu prislúchoval kazateľ zboru, v jeho neprítomnosti na to ordinovaní starší.

Nedeľná zbierka po večeri Pánovej obyčajne bývala výdatnejšia. Myslelo sa na misijnú potrebu, čiže na pokrytie platu misijných pracovníkov a na potreby ústredia. Bývali aj iné, účelové zbierky, obyčajne pre potreby sociálnych ústavov, čo vydržovala cirkev a pre kazateľský seminár, ktorý vydržovala výlučne Jednota baptistov. Štát v tej dobe neprispieval na potrebu baptistov a ostatných slobodných evanjelikálnych denominácií ani halierom. To viedlo k vysokej miere pravidelnej obetavosti členstva. Pri výročnom zborovom zhromaždení sa verejne prečítali príspevky jednotlivých členov (či rodín) zboru do zbierok (pravda, len tie, čo dávali osobitne, oproti zvláštnemu potvrdeniu). Aj to pôsobilo povzbudzujúco na obetavosť, i keď dnes by sme mohli mať výhrady, veď finančná sila jednotlivých členov bola veľmi rozdielna.

Po večeri Pánovej ešte obyčajne nasledovala porada členov zboru - volali ju "zatvorená hodina" (lebo sa konala s vylúčením nečlenov, aj detí členov zboru). Preberali sa kázenské, organizačné a hospodárske problémy zboru. Nuž neraz sa potom zbor rozchádzal domov hodne po poludní. To im však nebránilo, aby na stanovený čas normálne neprišli na poobedňajšiu pobožnosť, po nej zasa na večernú. Po pobožnosti sa lúčili s bozkom (muži mužov, ženy ženy).

Pobožnosti väčšinou vyznievali radostne. Odznievali nadšené kázne a hodne piesní. Po ukončení účastníci ešte zostávali zo pol hodinky spolu, porozprávali sa navzájom a nikdy nezabudli privítať prípadných hostí - a tých bývalo dosť, najmä o nedeliach a sviatkoch. Bolo nepísaným zákonom, že cezpoľných hostí pozývali na nedeľný obed do rodín, nikto neodíšiel nepozvaný.

Sviatky boli jednak všekresťanské: Vianoce, Veľká noc a Turíce, každý po dvoch dňoch. To znamenalo prežiť dvakrát tri zhromaždenia. A bol prítomný na nich každý, aj keď ku koncu sa pociťovala aj únava. Poobede a večer už nebývali dlhé kázne. Vedenie a náplň programu prevzali mladí, niekedy bol aj zvláštny detský program - a pravda: hodne spevu a hudby. Tieto programy mali nielen duchovne vzdelávací efekt, ale aj samovzdelávací. Vyrastali nové talenty, či hudobníci, majstri slova, básnici a organizátori. Tak aj v porovnaní s ostatným obyvateľstvom dedín a miest baptisti boli o krok dopredu, čo sa kultivovanosti ducha týka.

Deti mali dvakrát do roka osobitnú a radostnú slávnosť. "Deň detí" býval v polovici novembra. To deti sa naspamäť naučili nejaké básne a predniesli ich. Aj spievali špeciálne detské pesničky. Program spestroval aj spevokol a hudba - aká v tom zbere bola. A nakoniec prišlo to najlepšie (pre deti): darčeky. Každé dieťa si pripravilo do lona nejakú šatku a dostali zákusky, cukríky, ovocie- skrátka nejaké maškrtky. Po ukončení sa dali do nich a bola radosť, aj krik dosť. Podobne to vyznelo aj na Vianoce, iba obsah básní a piesní bol vianočný. A ešte raz prežili deti radosť. Koncom roku sa porátalo, kto koľko biblických veršov vedel naspamäť a prvých troch odmenili vecnými darmi. Boli to iba nejaké maličkosti, ale svoje poslanie vykonali. Povzbudili deti do ďalšej usilovnej práce v nedeľnej škole.

Vo dňoch, ktoré boli aj dňami pracovného pokoja, sa zbory tiež zhromažďovali. Napr. na Tri krále, Hromnice, Nanebovstúpenie, Petra-Pavla a podobne. Aspoň jedno zhromaždenie bývalo a voľný čas sa využíval pre vzájomné návštevy rodín, či zborov, prípadne aj pre nácviky zborového spevu a hudby. A zas to bol dôvod pre radosť a potešenie. Nesmieme však zabudnúť na významné slávnostné zhromaždenia. Napríklad na deň vďakyvdania za úrodu. Ten bol v niektorú októbrovú nedeľu. To sa vyzdobila celá modlitebňa, najmä vnútri vpredu. Celé girlandy viseli s ovocím a na stoloch vpredu množstvo

z tohoročnej úrody. A nielen to, priniesli aj hodne zákuskov na tanieroch. Po slávnostnom programe to všetko vydražili, popredali. To sa snažili navzájom prelicitovať a predbehnúť v obetavosti. Lebo celý výnos dražby zaslali na dobročinné účely: pre sirotinice, starobince, na podporu chudobných a postihnutých. A tých vždy bolo dosť. Starší členovia niekedy zazlievali príliš hlučný priebeh týchto dražieb.

Mládež sa vzdelávala v samovzdelávacích krúžkoch. Program pripravovali a pred celým zborom riadili a prednášali sami. Spestroval, či obohacoval sa príspevkami hudobných a speváckych telies - obyčajne v rámci nedeľných večerných pobožností. Boli to veľmi prít'azlivé zhromaždenia, uchvacovali aj prizvaných návštevníkov. Nielenže ich výborne pobavili, ale ich privádzali k Pánovi a zboru.

Misijný efekt mali aj konferencie. Boli aj zimné, tie však boli limitované veľkosťou modlitebni, kde sa konali. Prichádzala na ne obyčajne mládež plus speváci a hudobníci. Oveľa masovejšie boli letné oblastné konferencie mládeže - v celom Maďarsku bolo šesť organizovaných misijných oblastí.

Letné konferencie sa konávali v prvej polovici augusta, v niektorý vikend (od piatku večera do nedele poobedia). Konali sa niekde vonku v záhrade, kde sa pomestilo vyše tisíc účastníkov. Na ubytovanie slúžili veľké stany, pre chlapcov a dievčatá oddelene, samozrejme. Dozor vykonávali mladí kazatelia. Večer býval táborák a po celé dni prebohatý program, so službou najlepších rečníkov-kazateľov. Mnoho mladých ľudí sa pri nich rozhodlo pre nasledovanie Krista, z radov vlastnej mládeže zborov, alebo aj z priateľov pôvodom "zo sveta". Nemusím ani osobitne zdôrazňovať, že konferencie boli medziiným aj priestorom na poznávanie a zoznamovanie mladých ľudí, ktorí potom vstúpili do manželstva. A pretože sa zhromažďovali aj štyri národnosti, nechýbali ani zmiešané "medzinárodné" manželstvá. Nevieam o tom, že by na tomto základe boli vznikali nejaké trenice a nepokoje. V tridsiatych a štyridsiatych rokoch spoločným jazykom komunikácie v takých rodinách bola už maďarčina a všetko spelo k nenásilnej jazykovej asimilácii.

Ako vidíme, jednou zvláštnosťou duchovného života našich zborov bola veľká aktivizácia čo najväčšej časti členov. Môžeme to nazvať aj všeobecným kňazstvom veriaticich. Bol to opak systému jedného muža, kde všetko vykonáva kazateľ, či farár. Aj vyrástli jedinečné organizačné a inak tvorčie osobnosti, básnici, skladatelia, hudobníci. Časom osobitne vynikli mladí v B. Čabe v slovesnej tvorbe, kondorošská dychovka, niektorí recitátori a pod. Básnici dostali tribúnu v celoštátnom časopise, kde mohli uverejňovať svoje diela. Tak rástli nielen duchovne, ale aj kultúrne ku všeobecnému úžitku. Básne bratov Betkových, najmä Ondreja boli osobitne obľúbené, často prednášané a nezanedbateľný bol ich efekt duchovne-buditeľský. Podobne plodným poetom bol Illés (Eliáš) Beňo. Tvorili však už iba v maďarčine.

Ani sestry neboli odsúdené k úplnej pasivite. Ich úlohou bola v prvom rade diakónia. Pripravovali slávnosti, varili a piekli, vyrábali ručné práce, ktoré potom speňažovali a ich výnos poskytovali pre sociálne odkázané osoby, rodiny, alebo širšie skupiny spoločnosti, a to nielen vnútri baptistického spoločenstva. Ale sa aj duchovne vzdelávali, mali svoje sesterské stretnutia, modlitebné hodinky, chvíle spoločenstva. Spevokoly sme často spomínali pri popisovaní dejín zborov. Ich postavenie a služba boli také vypuklé, že nebolo možné si ich nepovšimnúť. Spievali verne skoro od chvíle vzniku zborov a zborčekov. Oslavovali Pána, potešovali, povzbudzovali a napomínali srdcia veriaticich. A nielen ich, ale volali k Pánovi všetkých. Ich volanie neraz bolo účinnejšie ako mnohé kázne. Náš ľud bol najmä v minulosti veľmi spevný a muzikálny, mal vnímavé srdce pre piesne: melódiu, rytmus, aj slová. Rodili sa piesne aj v domácom prostredí. Boli to obyčajne amatérske, naivné výtvyry. Melodiku si brali z ľudového spevu, vplyv maďarských pesničiek bol nesporný. Väčšina nových piesní však prichádzala "zhora", obyčajne z Budapešti. Tam sa rodili nové spevníky, okrem prvotín

z okolia Veľkej Salonty. O slovenských spevníkoch zrodených v prvých dvoch desaťročiach nášho storočia sme už hovorili v súvislosti s dejinami zboru Slovenský Komlôš.

Od spevu nebýva ďaleko k inštrumentálnej hudbe. Aj hudobné telesá sa rodili hneď v detských rokoch zborov. Najprv to boli sláčikové, neskôr dychové orchestre. Potom sa pridali drnkacie: rôzne typy mandolín a gitár. Bráčové orchestre juhoslovanského pôvodu sa medzi našimi neudomácnili, až tu v Bratislave, kde ich preniesli asi manželia Vetrovcovi, ktorí prišli z bosnianskeho Sarajeva. V Maďarsku boli teda tieto nástroje neznáme, nepoužívané. V mestských zboroch sa ujala aj klasická hudba a symfonické telesá, pravda iba v menších rozmeroch.

Naši prví veriaci boli vychovaní k prísnej abstinencii najmä od alkoholu (tvrdých nápojov - víno a pivo sa pili, s mierou), takisto od fajčenia. Pre niektorých ľudí zo sveta sa tieto požiadavky zdali byť príliš náročné a zdržiavalo ich od baptistov. Ale ktorí sa predsa odhodlali prijať ich, neobanovali. Pán im pomohol navždy sa zbaviť týchto nerestí. Veď alkoholizmus mnohých mužov (ojedinele aj žien) viedol k rozvratu manželstva a k veľkej chudobe. Tí čo boli oslobodení od neho, tým radostnejšie chválili Pána za záchranu. A bolo ich nemálo. Táto náročnosť zvyšovala úctu ľudí voči baptistom. Avšak abstinencia tu ešte nekončila. Vyžadovalo sa nechodiť do krčiem (ani na nevinnú limonádu), do kina, divadla a rôznych zábavných podnikov. Ani do cirkusov nie (čo s ľútosťou znášali deti). Neodporúčali ani chodenie do verejných kúpeľov - dôvod si ľahko domyslíme.

Nemali by sme zabudnúť spomenúť si ešte jeden charakteristický rys života našich predkov tak pred 60 – 70 rokmi. V tej dobe prakticky neexistoval ekumenizmus, teda tesnejšie vzťahy a spolupráca medzi jednotlivými kresťanskými denomináciami. Nie že by vládlo nepriateľstvo, či nevraživosť. Ale každá denominácia pracovala akosi sólove, vyhranene. Až v rokoch druhej svetovej vojny a najmä za vlády komunizmu sa dostali kresťania bližšie k sebe, možno aj pod vonkajším nátlakom. Pravda, najmä v prvých rokoch a desaťročiach nechýbali ani prejavy otvoreného nepriateľstva a drastických zákrokov zo strany privilegovaných cirkví voči "sektárom". Nejednen z prvých kazateľov a misionárov doplatil na svoju misijnú horlivosť a vyznávačskú vernosť svojím zdravím, ak nie aj životom.

Existovali však aj isté okolnosti, ktoré stierali ostré hrany konzervativizmu a denominačnej vyhranenosti. Napr. školy. Do nich dochádzali deti všetkých kresťanských smerov. Hoci ešte väčšina škôl bola cirkevná, povinnosť dochádzky bola všeobecná pre deti do 12 rokov. Preto už na začiatku storočia vznikali aj tzv. obecné školy, kde mohli a mali dochádzať všetky deti bez rozdielu. Na vyučovanie náboženstva sa deti rozchádzali do skupín podľa cirkevnej príslušnosti.

Takisto zblížovalo občanov rôznych náboženských smerov, že (muži) spolu slúžili v armáde. A ešte jedna vec: hoci všetky cirkvi si boli ostro proti, nedalo sa zabrániť, aby nevznikali aj nábožensky zmiešané manželské zväzky (srdcu nerozkážeš...). Tu sa manželia nejak museli dohodnúť. Často sa stalo, že sa jedna strana priklonila na stranu svojho partnera. Keby sme tento zjav presnejšie sledovali štatisticky, došli by sme k záveru, že obyčajne baptistický partner sa dal na stranu toho druhého. Po vysvetlenie tiež nemusíme chodiť ďaleko. Byť baptistom bolo náročnejšie. Požiadavky boli nemalé (ako sme uvádzali vyššie), svet sa "veriacim" (tak volali baptistov a všelijakých "sektárov") posmieval a to nebolo ľahké znášať a prekonávať.

V druhej polovici nášho 20. storočia zmohutnel zjav urbanizmu. Ľudia z dedín začali prúdiť do miest, kde bolo viac pracovných príležitostí, kde stavali komfortné byty (v panelákoch). Sústreďenie priemyslu do väčších miest bolo výraznejšie v Maďarsku ako v Československu. Poľnohospodárske družstvá časom už nepotrebovali toľko pracovníkov, a tak najmä mladí ľudia išli do miest. Aj baptisti, aj Slováci medzi nimi. Často sa stávalo, že náš človek z domu odišiel, ale sa na novom mieste v baptistickom zbere neohlásil. Možno, že zbor tam ani nebol, bolo ho treba iba utvoriť. Ale ho neutvorili. A tak vidiecke zbory sa

scvrkávali a mestské nerástli úmerne na druhej strane. Tento zjav bol menej vypuklý na Slovensku. V Maďarsku však zároveň urýchlil jazykovú asimiláciu, odnárodňovanie príslušníkov menšín. Tak sa striedali radostné a neradostné zjavy, ako slnečné počasie so zamračeným. Sú to však historické fakty, ktoré nemôžeme zamlčovať, si ich nevšimáť. Avšak smiem konštatovať, že cez všetky dejinné skúšky a otrasy naše zbory v Maďarsku, medzi nimi aj tie pôvodne slovenské, prežili všetky skúšky.

Môžeme tvrdiť, že dokázali svoju vitalitu. Dodnes sa dajú charakterizovať ako srdečné a vrúčne, ako aktívne a po každej stránke obetavé. Žijú. Postupne, zdá sa, že nezadržateľne, sa pomadžarčujú, ale dokazujú svoju vernosť Pánovi.

J. Ostrovček za Dunajom: Öskü

Keby o tom nebol osobne informovaný, človek by v tomto kraji nehľadal slovenskú dedinu. Obec Öskü sa nachádza neďaleko, vzdušnou čiarou iba asi 15 km severne od severovýchodného cípu "maďarského mora", presnejšie jazera Balaton. Kedysi to bola osamelá čistinka v bakoňských lesoch. Nájdeme ju medzi mestami Veszprémom a Várpalotou.

Meno Öskü môže znamenať starú skalu, alebo pustú skalu. Aj tu súvisia začiatky znovuosídlenia s odchodom Turkov a ich poddaných, či im oddaných občanov. Prišli sem Slováci z okolia Banskej Bystrice, dnešnej Bratislavy a z nitrianskej župy. Tých posledne menovaných mohlo byť asi najviac, lebo ich západoslovenské nárečie prevládlo v obci.

Začiatky tunajšieho zboru vlastne neboli priamo spojené s baptistickými koreňmi. Istý občan Štefan Varga za prvej svetovej vojny ako vojak rakúsko-uhorskej armády, padol do ruského zajatia. Tam sa dostal do styku s podobne zajatými vojakmi, pôvodom z Popradu a z kežmarského okolia, s bratmi Šalingovými, Ondrejom a Jánom. Tí boli pracovníci misie tzv. Božej cirkvi (Church of God), pôvodom z Ameriky. Št. Varga po návrate domov pokračoval v tejto misii, a to obvyklou cestou: najprv pobožnosťami vo svojej domácnosti.

O skupinke v Öskü sa dozvedeli aj ostatné skupiny veriacich ľudí, medzi nimi aj v obci Miške, v Budapešti br. Široký, Rároha a iní. Aj cez štátne hranice ich navštevovali bratia Šalingovci z Popradu-Velkej a neskorší kazateľ baptistov, Matej Husárik zo Štrby. Zhromaždenia sa spočiatku konávali v dome J. Vargu, Št. Bódiša a Št. Švarca. V rokoch 1933 až 34 však si zbor postavil modlitebňu. V tej dobe tu už pôsobil krásny spevokol pod taktovkou Michala Pavelku. Spievalo sa pri otvorených oknách a tam sa zhromažďovali poslucháči z ulice.

Zbor v Öskü nezaháľal a svoju misijnú činnosť rozšíril aj na susedné obce: Várpalotu, Rátót, Dudar, Berhidu, Nádasd, Ladány a Csetény. Ale duchovné kontakty s baptistami udržoval aj v medzivojnovom období, osobitne však za druhej svetovej vojny. Pravdepodobne zhoršenie politickej situácie ich postavilo mimo zákon. Boli prinútení sa postarať o svoju ďalšiu legálnu existenciu. Keďže už predtým mali kontakty, istú spoluprácu s baptistami, roku 1939 sa kolektívne (so 101 členmi) zaradili do zväzku baptistickej Jednoty. Od tej doby neprestala obojstranná duchovná spolupráca, vlastne čo najtesnejšie duchovné spoločenstvo s baptistickými veriacimi.

Na výzvu o návrat do vlasti predkov r. 1948 zareagovala väčšina zboru, 26 rodín, ktoré sa pod vedením br. Juraja Švarca presunuli do mesta Hurbanovo, (vtedy ešte zvaného Stará Ďala) časť Bohatá a tu sa zaradili do zväzku zboru Nesvady ako jeho misijná stanica. Tu zbor ďalej žije a rozvíja sa. Malý zvyšok, ktorý zostal v obci Öskü, bol začlenený do zboru Székesfehérvár (Stoličný Belehrad) ako kazateľská stanica. Ich pastierom bol kazateľ Illés Újszászi (pôvodným menom Eliáš Beňo), známy básnik (tvoril v maďarčine). On sám vlastne

tiež pochádzal zo spoločenstva "cirkvi Božej". Ale podľa našich informácií zbor slabne a je blízky zániku.

K. Opäť vojnové roky (1939-45)

V predchádzajúcich kapitolách sme sa dotkli tohto boľavého obdobia našich národov, vlastne celého sveta. Mocnosti osí postupovali najprv víťazne. Hitlerovské Nemecko obsadilo skoro celú Európu. Československo načas zmizlo z mapy sveta. Maďarsko, ako spriatelnený štát, získalo časť svojich území, ktoré stratilo po prehranej prvej svetovej vojne. Malo to dopad aj na baptistov v Maďarsku a na Slovensku. Naše južné okrajové územie, obývané prevážne Maďarmi, bolo navrátené Maďarsku. Nedecký zbor aj s obvodom patril opäť do zväzku maďarských baptistov. Z našich zborov ešte Košice, Jelšava a Lučenec prišli pod maďarskú zvrchovanosť. Niektoré české a slovenské rodiny museli opustiť svoje domovy a urýchlene sa sťahovať na Slovensko. Dostalo sa im smutného údely vyhnancov z domova...

Slovenské baptistické zbory na území dnešného Maďarska nepocítili až také dejinné otrasy. Väčšiu zmenu prežíval iba čabiansky zbor so svojím kazateľom Michalom Kováčom. Opäť začali navštevovať slovenské zbory v Báčke a pravidelne sa o ne starať. Vlastne nadviazali na staré kontakty ešte z uhorských čias.

S vojnou však súvisí všeobecné zhoršenie hmotnej životnej úrovne. Ohlásili sa hlad, bieda, nedostatok potravín, čím trpelo najmä mestské obyvateľstvo. Oveľa bolestivejšia bola strata mužov, ktorí museli narukovať a ísť na rôzne fronty, najmä do Ruska a Ukrajiny. Mnohí mladí muži tam zomreli na frontoch aj následkom krutých zím a chorôb. Mnohí upadli do zajatia a jedli horký chlieb štvancov. Nejedni sa z nich už nikdy nevrátili ku svojej rodine, zomreli na neznámom mieste...

IV. PREVRATNÉ ZMENY PO VOJNE (1945-95)

A. Odsuny obyvateľov

Obrodené Československo sa zaradilo na stranu víťazných spojencov, preto trošku ľahšie prežívalo trpké roky povojnovej obnovy. Do dejín prešlo aj riešenie otázky národnostných menšín. Vyše troch miliónov Nemcov bolo odsunutých do nemeckých krajín na západ. Okolnosti odsunu sa nemôžu označiť ako humánne. Neľudský postup sa ospravedlňoval ako odplata za nedávne krutosti nemeckých úradov, najmä gestapa. Ako kresťania nemôžeme ospravedlniť a vôbec schváliť fakt pomsty v akejkoľvek forme. Milióny nevinných trpelo, spústa krívd a rán bolo zasadených, ktoré sa už nikdy nenapravia.

Na južnom Slovensku naše úrady tiež tvrdo postupovali proti maďarskej menšine. Tisíce rodín bolo odsunutých do českého pohraničia, na miesto vysídlených Nemcov. Naše baptistické rodiny do toho neboli zahrnuté (až na niektoré). Tým bolestivejšie sa ich dotklo, keď mnohí boli zaradení do zoznamu tých, čo museli opustiť svoje domovy a byť odsunutí do Maďarska. Na ich miesto prišli slovenské rodiny v rámci repatriácie. Slováci v Maďarsku neboli prinútení opustiť svoje domovy a prísť na Slovensko. Fyzicky nie, ale sa veľmi silne povrávalo, že celá akcia výmeny národnostných menšín bude dokončená na základe povinnosti. Slováci budú presunutí na Slovensko, Maďari do Maďarska, aby vraj navždy boli

vyriešené národnostné a menšinové problémy a trenice medzi oboma našimi štátmi. Bola to romantická, nereálna predstava, ani sa nepodarilo ju uskutočniť.

B. Veľké presídlenie (roky 1947 a 48)

Napokon celá otázka bola vyriešená tak, že Slováci mohli, Maďari museli. Vieme si predstaviť, akú bolesť a horkosť to vyvolalo v srdci Maďarov. Tých, čo museli opustiť svoj rodný kraj, ale aj tých, čo zostali u nás, ale stratili svojich blízkych príbuzných a museli sa s nimi rozlúčiť. Ani by som neopisoval veci tak podrobne, veď tým sa dotýkame rán spred 50 rokov. Dejinné fakty však zostávajú a nemajú sa zamlčať, ani prekrútiť a pri našich spomienkach na oné udalosti obísť.

Celé spomínané riešenie malo dopad aj na život a osud tých, čo prišli na Slovensko do (skoro) čisto maďarských dedín a do podráždeného prostredia. Naši maďarskí spoluobčania dali jasne najavo svoje city a nepriateľské postoje voči nám. Mnohí sa netajili so svojim názorom, že pri najbližšej priaznivej politickej situácii by prišielcov vyhnali zo svojho strediu kade ľahšie.

Nastala trapná situácia pre nás, Slovákov. Prišli sme na Slovensko do maďarských miest a dedín, kde sme sa dostali do menšiny. Spočiatku sme sotva tvorili jednu tretinu, či štvrtinu obyvateľstva, aj to poriadne rozhnevaného a rozdráždeného. Mnohí nás nechceli ani pozdraviť a odzdraviť nám. Trvalo to zo desať rokov, kým sa zmierili so situáciou, ako nezmeniteľnou a nezvratnou a zaujali priateľskejší postoj voči nám. A ešte jedna okolnosť. V našich obciach v Maďarsku, ktoré spomíname na stránkach tejto knihy, sme žili v relatívnej väčšine. Úradné štatistiky z minulého storočia a zo začiatku tohto dvadsiateho potvrdzujú, že v národnostných ostrovoch žili Slováci kompaktné a dlho tvorili väčšinu. Potom, i keď postupovala jazyková asimilácia, prostredie všade zostalo teplé, priateľské, porozumivé. A teraz žiť v takomto skoro nedýchateľnom prostredí... Bolo to ťažké. Niektorí pomýšľali na návrat, ale aj tam bola cesta zarúbaná.

Ba ešte jedna komplikácia sa pridala. Jazyková znalosť, či skôr neznalosť. Mnohí naši krajanovia, najmä deti, už zle, alebo vôbec nehovorili po slovensky. Niektorí miestni Maďari vedeli lepšie. Aj sa pýtali: aký to malo zmysel? Ani naši miestni a ostatní slovenskí spoluobčania a úradníci nechápali zložitú situáciu. Tiež sa pýtali: čo to k nám prišli za Slováci? Trvalo niekoľko rokov, kým sa najmä mládež naučila literárnu slovenčinu a prekonala ťažkosti začiatkov. Potom sa ukázalo, že noví prisťahovalci nielen jazykovo, ale aj citovo a bytostne sa zaradili do celku slovenského národa, medzi tých svojich spolubratov, ktorých opustili pred storočiami. Nechcel by som, aby po prečítaní týchto riadkov vznikol v niekom dojem, že sme neradi, či že sa necítíme dobre v prostredí svojho národa. Cítíme sa tu doma a doma nám je najlepšie. Pamätníci starej vlasti pomaly vymierajú, naše deti a vnúčatá už väčšinou nevedia po maďarsky (čoho je však škoda, lebo ovládanie reči človeka iba obohacuje). A tak sme teda splynuli so svojou staronovou vlasťou. Je namieste, aby sme si utvorili presnejšie predstavy o pohyboch, čo vyvolala presídľovacia akcia. Nezaškodí tu uviesť základné čísla.

Tie čísla sa rôznia, podľa prameňov. Podľa jedných sa v Maďarsku prihlásilo na repatriáciu 108,6 tisíc Slovákov, ale vzápätí sa odhlásila skoro polovica. Tí zostali vo svojom doterajšom domove. A tak ich prišlo okolo 60 tisíc. Maďarov bolo odsunutých 81,6 tisíc. Podľa inej štatistiky do Maďarska vtedy v rámci odsunu prišlo len 55,5 tisíc osôb.

Ako sme však videli v predchádzajúcej kapitole, akcia presunu vyvolala zmeny nielen čo do počtu, ale aj v citovej oblasti. Nepreháňame, keď konštatujeme, že vytvorila osudové

zmeny v živote rodín, jednotlivcov a zborov na obidvoch stranách hraníc. V malom percente, ale predsa sa stávalo, že sa trhali aj rodiny, niekde aj manželstvá (no nie v našom prípade). Za dôležitejšie ako počty a percentuálne pomery však považujem spomínané osudy ľudí.

C. Štart presídľeneckých zborov na Slovensku

Nové, tzv. reemigrantské baptistické zbory sa na slovenskom juhu vytvorili vlastne iba dva: Nesvady a Tekovské Lužany. Ostatné početnejšie skupiny veriacich boli začlenené ako kazateľské stanice do už existujúcich zborov: v Lučenci najmä Panické Dravce, v nesvadskom zbore Nové Zámky, Komárno, Pribeta a Hurbanovo-Bohatá, v Tekovských Lužanoch Levice, v miloslavskom zbore Dolný Bar a Dolné Saliby, v bratislavskom Podunajské Biskupice a Jelka. Ostatné diaspory boli menej početné, ako v klenovskom zbore skupina v Rimavskej Sobote a iné menšie skupinky v dosahu už spomínaných zborov. Presídleným bratstvom početne zosilneli aj zbory v Košiciach a najmä Lučenec, neskôr následkom dodatočnej migrácie zbor v meste Bratislava a (vtedy ešte jej misijná stanica) Bernolákovo. Treba poznamenať, že tie rodiny a jednotlivci, ktorí sa dostali do jednotlivých a vzdialenejších dedín osamote, čoskoro sa prisťahovali do sídla, alebo do blízkosti jednotlivých zborov. Činili tak najmä rodiny, v ktorých boli malé deti. Rodičia sa báli ich duchovného zániku v takej izolácii. Tak sa dodatočne odsťahovali rodiny z blízkosti Šiah z obcí Tešmak a Demandice bližšie do novoutvorených zborov. Podobne sa časom vyľudnila stanica Jelka. Viaceré rodiny z nej prešli bývať do Bernolákova, kde bol (a je) početnejší zbor s významnou skupinou mládeže, spevákov a pod. Bol to akt akejsi duchovnej sebazáchovy, na druhej strane však znamenal aj stratu nádejných misijných pozícií. No tento zjav migrácie do väčších stredísk nebol vlastný iba presídľeneckým zborom, prejavil sa aj v iných starousadlických zboroch, ako napr. v Liptove Pribylina a v poslednej dobe Vavrišovo, odkiaľ sa mladšie rodiny odsťahovali do miest (Liptovský Mikuláš, Košice Bratislava a inde).

To sa však týka "iba" vzniku nových zborov a ich misijných staníc. Ako však charakterizovať kvalitu života v novom prostredí? O určitom citovom otrase, šoku sme už písali. Bolo však treba žiť. Veľa energie vyžadovalo zariadiť sa. Väčšinu bratstva tvorili roľníci, nuž museli si doplniť mŕtvy a živý inventár. V samotných prvých krokoch bol nápomocný štát, pomohol finančne (pôžičkami) a organizačne. Naša Bratská jednota baptistov sa ponáhľala tiež uľahčiť prvé kroky v novom prostredí. Chýbali spevníky. V Maďarsku existovali dve vydania spevníku Haleluja, ale tých už bolo málo. Nuž tunajšie bratstvo urobilo zbierku, podelilo sa so svojimi spevníkmi Bratské piesne. Ale aj tých bolo málo pre toľko ľudí. Aj pre spevokoly poslali najmä do väčších presídľeneckých zborov spevníky Jasavý chválospev, I. vydanie. Aj tak ich bolo pomerne málo. Bratstvo si pomáhalo ručným odpisovaním a rozmnožovaním piesní. Takisto boli potrebné biblie. Ukázalo sa, že slovenských biblií Roháčkovho prekladu bolo nedostatočne málo. No aj o ne sa podelili domáci s novousadlíkmi. Vo veci spoločných spevníkov prišiel veľmi vhod nový náklad spevníkov Duchovné piesne od baptistických zborov československých v Amerike (USA a Kanade). Bolo to riešenie pre celú našu Jednotu. Tieto spevníky si všetko bratstvo obľúbilo a stali sa duchovným pokrmom našich zborov po jednu celú generáciu, až do vydania nových Bratských piesní v 70. rokoch.

Nové zbory potrebovali aj kazateľov. Z Maďarska sa prisťahoval iba jeden profesionálne vzdelaný kazateľ, br. Dezider Bartoš. Nestal sa však pastierom svojho bývalého zboru, ktorý sa usadil v Tekovských Šarluhách (neskôr zvaných Lužany), ale bratstva z Kišköröšu a okolia, ubytovaných v Nesvadoch, spolu s prisťahovalcami z B. Čaby, ktorí sa usadili v Komárne. Lužiansky zbor spravovali ich ordinovaní starší, bratia Ján Kondač a Pavel Molnár. Neskôr sa prisťahoval do blízkosti zboru br. Konštantín Rybačuk, absolvent

teologického seminára československých baptistov v Prahe. On však neprevzal správu zboru. Do Lužian a okolia dochádzali kazatelia Kešjarovci z Miloslavova, aj dôchodcovia M. Marko a J. Alexovič. Od roku 1951 však prevzal jeho správu mladý absolvent seminára v Prahe Ján Mihál'.

Z maďarského Novohradu (na severovýchod od Budapešti) presídlené bratstvo sa rozdelilo do viacerých miest. Do Lučenca a Panických Draviec (správcom bol br. kazateľ V. Čermák), do Dolného Baru a okolitých dedín v blízkosti Dunajskej Stredy a do Bratislavy, najmä do jej časti Podunajské Biskupice. Lučenský zbor sa príchodom nových prisťahovalcov početne asi zdvojnásobil. Usadlíci z Galgaguty a okolia prišli do obce Panické Dravce. Čoskoro sa za dedinou vytvorila "baptistická osada" a na jej hornom konci si veriaci postavili novú modlitebňu. Tá sa nachádza v idylickom prírodnom prostredí, ale akosi stranou od sveta ako niekdajšie kláštory. Takto svojou polohou zdôrazňuje odlúčenosť, izoláciu a tá baptistom nikdy nebola vlastná. Pravda, za súčasnej politickej situácie, v dobe budovania kostolíka to inak ani nešlo...

Nové spoločenstvo veriacich najmä spočiatku bolo známe svojou skromnosťou, duchovnou i fyzickou pracovitosťou a svojou mravnou čistotou. Ľudia to zhodne konštatovali. Po dobe skromných a pomerne chudobných začiatkov nastala doba postupného hospodárskeho rozvoja a rastu hmotnej úrovne. Ľudia si viacej mohli dovoliť, aj si dovolili. Napr. si lepšie zajesť a najmä zapiť. Pôvodný duch prísnej abstinencie povolil. Ale aj v oblasti manželskej a rodinnej morálky sa ukázali chyby a pády. Aj vnútrozborový pokoj, duchovná jednotna dostala trhliny. Niekde si nerozumeli s novým kazateľom, ktorý nebol ich rodákom. Tak sa stalo, že zbor v Tek. Lužanoch sa 50. rokoch vnútorne rozdelil, rozpadol nadvoje. Príčinou bolo nejednotné chápanie uplatňovania zborovej kázne (disciplíny). Museli prísť pracovníci Ústrednej rady starších a iní starší kazatelia (J. Dvořák a i.), s ktorých spoločným úsilím sa podarilo dosiahnuť stratenú jednotu. Spory a hádky, ktoré sprevádzali tento zjav, však odradili mnohých mladých ľudí, ktorí sa veru dodnes stratili pre spoločenstvo zboru.

Pre zbohatnutie a jeho sprievodné zjavy sa dostalo do krízy aj bratstvo v oblasti nesvadského zboru. Najmä pestovanie papriky a iných druhov skorej zeleniny bolo finančne veľmi výnosné a preto aj lákavé. Malo však za následok, že pestovatelia boli príliš zamestnaní, vo dne a v noci sa museli umárať prácou, aby nielen dopestovali svoju zeleninu, ale ju aj výhodne speňažili na trhoch. To ich až do krajnosti vyčerpávalo telesne, takže sa im nedostávalo dosť energie pre budovanie zboru a intenzívnu duchovnú prácu v ňom. Pravda, nie všetkých strhol prúd spomínanej práce a životného štýlu, ale mnohých. Dostavili sa nežiadúce výsledky ako istá stagnácia rozvoja až i pokles počtu členstva. Pre úplnosť treba poznamenať, že zdravé jadro všade zostalo a tak tieto zbory sú dodnes živé a aktívne. Mohli však byť ďaleko vpredu bez spomínaných negatívnych zjavov.

Keď takto hodnotíme štart života v presídleneckých zboroch, musíme pre objektívnosť konštatovať, že podobné prejavy svetla a tieňa neboli vlastné len im. Mohli sme byť svedkami podobných úkazov, väčších, či menších problémov aj v živote ostatných zborov. Je namieste s uznaním konštatovať, že naše ostatné bratstvo, duchovní pracovníci a správa Jednoty (ktorá sa neskôr premenovala na Bratskú jednotu baptistov a vlastne tak sa menujeme až dodnes) bola s nami vo všetkom solidárna. Tak ako v zdravej spoločnosti a najmä v cirkvi má byť. Do tej miery, že postupom rokov sa stieral rozdiel medzi starými a novými usadlíkmi a ich vedúcimi osobnosťami. Keď tu s oprávnenou vdáčnosťou uvádzam mená obetavých a s nami solidarizujúcich kazateľov, na druhej strane treba uviesť, že aj dávnejší a novší reemigranti sa uplatnili vo všetkých oblastiach duchovného a spoločenského života. Dokladom toho sú mená kazateľov Kešjarovcov a J. Stanku, v období druhej ČSR to boli D. Bartoš a V. Vološčuk, ktorý prišiel z bývalej Podkarpatskej Rusi a vykonal kus práce v Nesvadoch i v Klenovci. Už tu získali vzdelanie a tak sa zapojili do práce (prípadne aj

na vedúcich postoch) kazatelia P. Kondač, O. Lacho a J. Kohút. Z neskoršej generácie sú to A. Barkóci (vlastne aj Michal), D. Uhrin a P. Šinko, (po otcovi aj T. Bánsky), bez ktorých si vari už nevieme predstaviť našu milú Jednotu.

Ale baptisti, to nie sú len profesionálni kazatelia. Všetci členovia cirkvi dostávajú skoro neobmedzené možnosti uplatnenia v službe Bohu a bližným. Známe sú oblasti zborovej práce, ako mládež, biblická škola na všetkých vekových úrovniach, spevokoly, hudobné telesá, o ktorých sme už písali a v ktorých sa uplatnili vynikajúci pracovníci, muži aj ženy.

Boli by sme nespravodliví, keby sme nespomenuli laických vodcov našich zborov z doby po presídlení. Do Miloslavova prišiel, no čoskoro sa presťahoval do Bratislavy-Biskupíc br. O. Betko s manželkou a so štyrmi synmi. Vykonal nezabudnuteľné dielo a nenahraditeľnú prácu nielen ako obľúbený kazateľ, ale aj vynikajúci hudobník, básnik a prekladateľ. V rámci spevníkovej komisie dodal cirkvi mnoho piesní, ktoré väčšinou preložil z maďarčiny, ale niektoré aj sám napísal. Prišiel aj starý brat Wallach z Poľného Berinčoka do oblasti Komárna, ten, ktorý vytlačil tri slovenské spevníky v Maďarsku. Stĺpmi zborov boli bratia Sartoris v Rimavskej Sobote, Mučina v Lučenci (známy staviteľ modlitebni), Bartko v Pan. Dravciach, spomínaní ordinovaní starší v Tek. Lužanoch, v Nesvadoch bratia Pivarči, Barkóci, Kováčovci a Litavský, ale aj dirigenti Děži, Šerfözö a Čövári, bratia Čierni na Žitnom ostrove, pôvodcom z Vácegrešu a Horných Petian, brat Štrichovanec starší a Mráz v Jelke. Duchovným pilierom zboru v Hurbanove-Bohatej sa stal brat Švarc, v Komárne M. Uhrin st. Okrem nich vynikali niektorí z mladšej generácie, ktorí by si tu tiež zaslúžili spomenutie.

A to je iba oblasť zborovej práce v užšom zmysle slova. Viacerí sa vypracovali ako vynikajúce osobnosti, vedci a umelci - to už z mladšej generácie, tu vychovanej. A bolo by ich ešte viac, keby politické pomery, ktoré nastali po roku 1948, mnohým nebránili v dôstojnejšom uplatnení len preto, že boli kresťania, ktorí nezapreli svoju vieru. Nechcem tu budiť dojem, že prehánam a nad iných vynášam presídlené bratstvo. To teda nemám na mysli. Iba by som tu rád uviedol, že mnohí z nás sa dôstojne zaradili medzi ostatné bratstvo a po ich boku na svojom mieste, spolu s ostatnými budovali Božie kráľovstvo v našej vlasti.

D. Život zborov v Maďarsku až do našich dní

Situáciu u nás, na Slovensku, sme už rozoberali. Pozrime však ešte cez hranice na maďarskú stranu, aká sa vyvinula tam. Po asi dvojročnom účinkovaní presídľovacích komisií sa istá časť slovenskej národnostnej menšiny rozhodla pre návrat do vlasti svojich predkov, na Slovensko, bývalé Horniaky v rámci Uhorska. Celkové čísla presídlených sú nám známe, a to z obidvoch strán. Horšie je, keď sa snažíme odhadnúť, koľko percent tamojších Slovákov odišlo a koľko ich tam ostalo. Tu nemôžeme narábať s konkrétnymi číslami, lebo asimilácia bola a je postupujúcim procesom, ktorý sa snažíme zachytiť v určitom dejinnom okamžiku. Avšak je to veľmi ťažké, ako keď chceme chytiť do ruky živé striebro. Môžeme narábať iba s viac-menej približným odhadom. Vari tu uviesť príslušnú štatistiku.

Podľa môjho (a isteže nielen môjho) odhadu asi dve tretiny potomkov pôvodných slovenských prisťahovalcov už zostali na mieste, v Maďarsku. Robili tak z rôznych príčin, najviac z uváženia svojej hmotnej situácie. Tam sa cítili istí, mali svoje rodinné domčeky, byty, poľnohospodárske a iné majetky. Tie im bolo ľúto opustiť. Aj citove boli veľmi spojení s rodným krajom. Mnohí asimilovali s maďarským prostredím, mladá generácia už nehovorila po slovensky, čiže Slovensko a jeho jazykové (i kultúrne) prostredie im bolo cudzie. Teda zostali. Tak sa rozhodli aj naši spoluveriaci - baptisti. Kto z našich by ich nevedel pochopiť, prípadne im to aj zazlieva, nech pomyslí na to, koľko našich spoluobčanov na Slovensku má neslovenské priezviská, ale sa cítia byť Slovákmí, stotožňujú sa s nami a nie

s národmi, z ktorých pochádzali ich (dávni) predkovia. Považujeme to za normálne. To isté musíme vzťahovať na našich rodákov v zahraničí, najmä keď už tam žijú v druhej a ďalšej generácii. Môže nám to pôsobiť hoci aj bolesť (v duchu pesničky Hojže Bože, jak to bolí), ale surová realita je taká, nielen v prípade nášho národa, ale vari bez výnimky všetkých.

Ak si teda položíme otázku, koľko slovenských baptistov zostalo a žije v dnešnom Maďarsku, odpovedať môžeme, že asi poldruha tisíc. Bude to pravdou iba v tom zmysle, ako sme to spomínali. Bližšie k realite bude číslo, že z toho množstva iba 10 až 20 % sa ešte považuje za Slovákov. Ostatní splynuli so svojim maďarským prostredím. Podľa monografie o dejinách maďarských baptistov dnes v 14 zboroch slovenského pôvodu ešte 250-ti prehlasujú o sebe, že sú Slováci. Iste omnoho viac je tých, ktorí uznávajú, že pochádzajú zo slovenských predkov.

E. Život zborov v Maďarsku až do našich dní

Na túto tému by sa dala napísať celá kniha, veď za pol storočia sa toho udialo mnoho, v tom aj pozoruhodné zmeny a udalosti, ktoré by (u nás na Slovensku) nemali zapadnúť do mora zabudnutia. To však už nepovažujem za svoju úlohu. Preto len niečo a zbežne.

Vlastne sa už vytvorila nová dejinná situácia, a to na strane Maďarska i Slovenska. Keďže svoju pozornosť tu zameriavam najmä na dejiny slovenských zborov v Maďarsku, je hodno spomenúť aspoň niekoľko významnejších historických míľnikov a tak pomôcť pochopiť dnešnú situáciu popisovaných zborov.

V oných pohnutých povojnových rokoch 1946-47 sa chystala historická zmena, akú táto komunita Slovákov neprežila od vyše dvesto rokov, teda od čias svojho prisťahovania sa na Dolnú zem. Istá časť obyvateľstva sa rozhodla pre návrat do vlasti svojich dávnych predkov. Po určitom, isteže pochopiteľnom váhaní tak učinila. V rokoch 1947 a 1948 sa to stalo skutočnosťou.

Nastalo lúčenie s tými, ktorí sa rozhodli naďalej zostať vo svojom rodnom kraji. Ako každé lúčenie, aj toto bolo dojemné až bolestné. V prostredí našich zborov to boli rozlúčkové pobožnosti. Hoci niektorí zazlievali presídlencom, že predsa len odídu, lúčenie sa odohralo v ovzduší úprimnej bratskej lásky. Aj odchádzajúcim bolo všelijak, prežívali aj pocity úzkosti, veď nevedeli, čo všetko na nich čaká, do akého sveta prídu. Ale išli. Veď už v lanskom roku, v septembri 1946 z niektorých rodín deti odišli študovať v novej vlasti, nastúpili do rôznych slovenských stredných a vysokých škôl.

Pohyb cez hranice nebol možný a tak rodičia v Maďarsku, aj študenti na Slovensku sa tešili na radostné stretnutie. To aj nastalo v spomínaných dvoch rokoch. V Maďarsku potom zostali niektoré vylúdené zbory. Úprimne rečeno, nebolo ich veľa. Z tých väčších bol zbor čabiansky, ktorý takto stratil až dve tretiny svojho členstva, pravda aj s rodinnými príslušníkmi. Z menších to bol zbor v Öskü, ktorého väčšina sa rozhodla presídlieť, potom zvyšok zboru v Pitvaroši (tam však väčšina prešla do letničného spoločenstva ešte dvadsať rokov predtým), v Sarvaši a z niektorých novohradských zborov. Inak sa dá vecne konštatovať, že to bola menšina členstva, niekde iba malý zlomok, ktorý takto odišiel. To je však iba reč suchých čísiel, v skutočnosti zavládol smútok a nejaký čas aj depresia. Mnohí tušili tmavé oblaky na obzore.

A mali pravdu, tie sa už hromadili. Za pár rokov zavládli komunisti a začali tvrdo postupovať voči kresťanom, aj baptistom. Nie oficiálne, to nie. Naopak, ubezpečovali obyvateľstvo, že nastane zrovnoprávnenie cirkví a náboženských spoločností pred zákonom aj v praxi. Ale tvrdo naštartovali svoje výlučné ideologické pôsobenie vo všetkých oblastiach života spoločnosti, najmä v školskej výchove. Okrem toho drasticky postupovali voči "triednym nepriateľom", vlastníkom výrobných prostriedkov, na dedinách proti stredným

a väčším roľníkom. Aj niektorí baptisti sa stali obeťami ich postupu. Zbavili ich majetku a vyhnali ich aj z rodinného domu. Takto pochodili najmä "kulaci", medzi nimi aj niektorí zámožnejší gazdovia z prostredia baptistického spoločenstva. Ostatne, všetky tieto veci sú nám známe aj z iných prameňov, staršia generácia si spomína na ne osobne, poniektorí všetko pocítili na vlastnej koži.

Stratu svojho členstva prekonávali zbory rôzne. Niektoré ju vlastne ani neprekonali, zanikli, malý zvyšok postupne vymrel. Iné, a tých bola väčšina, duchovne bojovali ďalej, nevzdávali sa. Pokračovali v misijnej činnosti, svedčili slovom aj životom a nie bez výsledku. Názorným príkladom toho je zbor v B. Čabe, ktorý za jedno-dve desaťročia dohnal stratu, doplnil medzeru zavinenú presídlením a iným pohybom svojho členstva. Podobne aj iný, relatívne veľký zbor v Kiskörösi. No tam aj straty boli neporovnateľne menšie. Niektoré vidiecke zbory po prechodnom číselnom poklese sa znovu zdvihli a (temer) dosiahli svoju predvojnovú úroveň. Ale tých bola menšina.

Buďme však objektívni, príčinu číselného poklesu musíme hľadať inde. Po veľkých politicko-spoločenských otrasoch z konca štyridsiatych a začiatku päťdesiatych rokov nastal odliv obyvateľstva z vidieku do väčších miest, do priemyselných centier. Priemysel v Maďarsku bol (a je) výraznejšie sústredený do väčších miest, najmä do metropoly, preto sa obyvateľstvo sťahovalo do nich. Druhotným následkom migrácie bol rast mestských a pokles dedinských zborov, a to skoro spravidla, až na niektoré výnimky. Neprijemným zjavom bolo tiež, že nie všetci prisťahovalci sa prihlásili do nových zborov, ale niekde sa stratili. Hľadať a analyzovať príčiny nie je mojou úlohou, iba konštatujem zjav. Vari nepreháňam, keď konštatujem, že tzv. päťdesiate roky boli v živote tamojších baptistických zborov rovnako náročné ako u nás, na Slovensku. Nástup ateistického materializmu bol podobne dravý. Jeho bezohľadný postup v sociálnej oblasti sme už spomenuli. Na poli školskej a mimoškolskej výchovy bola situácia na obidvoch stranách našich spoločných hraníc podobná. Musíme úprimne priznať, že v istom percente prípadov úspešná propaganda si získala niektorých našich mladých ľudí. Tí potom opustili rodné zbory a zaujali vyššie spoločenské a politické posty, spojené aj s finančnými výhodami. Ojedinele aj niektoré deti kazateľov sa takto objavili na druhej strane ideologickej barikády. Na druhej strane možno tu spomenúť, že nastal aj opačný prípad: podarilo sa získať pre Krista niektorých, najmä mladých ľudí z nevereckého tábora.

Na rozdiel od situácie na slovenskej strane, v Maďarsku aj v 50. rokoch, aj potom sa podarilo postaviť nemálo nových modlitební a mnoho iných poopravovať.

To na Slovensku v tejto dobe boli postavené iba štyri modlitebne, aj to len v presídleneckých zboroch: Nesvady, Tekovské Lužany, Lučenec a Panické Dravce. V Hurbanove-Bohatej až o niečo neskôr. Inak sa nové modlitebne v celom tomto dlhom období 40 rokov neobjavujú, aj náročnejšie prestavby sa realizovali iba s veľkými ťažkosťami. Ľady sa pohli až po roku 1990, a to hneď vo významnejších mestách: Banská Bystrica, Poprad a Košice. V Bratislave na Palisádach došlo iba k oprave kostola a rekonštrukcii zborového domu. Naša štatistika je teda skromnejšia. Zatiaľ v Maďarsku v druhej polovici nášho storočia bolo postavených vyše 50 modlitební, teda aj v pomere k počtu členov hodne viac.

Najľudnatejší zbor v juhovýchodnej oblasti B. Čaba po prechodnom šoku z presídlenia dvoch tretín svojej členskej základne sa čoskoro schopil a začal výrazne rásť. Isteže aj z migrácie z dedín, ktorá bola charakteristická pre dobu po druhej svetovej vojne nielen v Maďarsku, ale aj u nás a vari všade na svete v priemyselne vyspelejších štátoch. Ľudí pribúdalo, budovy starli a opotrebovali sa. Bolo ich treba obnoviť. Ukázalo sa tu podobne, ako v dvadsiatych rokoch v Kiskörösi, že by náročnejšia obnova bola príliš drahá. No bola to

dejinná doba socializmu a režim nebol priaznivo naklonený takémuto riešeniu. Niektorí členovia zboru však mali bližšie kontakty na zodpovedné miesta a vec sa vybavila inak: pre novostavbu. Starú budovu aj s pozemkom potrebovalo mesto. R.1974 rada mesta ju vyvlastnila (zaplatila aj nejaký obnos za ňu). V ďalšom roku si zbor kúpil pozemok, na ktorom postavil vhodnú budovu, ktorá stojí a slúži svojmu určeniu až dodnes. Ibaže v poslednom desaťročí nášho storočia ju ešte skrášil. Na pôvodne plochú strechu postavili nový, sedlový krov a budova je ozaj vkusná, pôsobí moderne. Misijnú stanicu zboru tvorila skupina veriacich v obci Medeš (Medgyesegyháza). Časom porástli čo do počtu (na vyše 100), ale aj svojou misijnou aktivitou, pod vedením staršieho zboru Štelkoviča. V povojnovej dobe aj tu pocítili odliv, zrejme zavinený migráciou do priemyselných miest, najmä do blízkej B. Čaby. Zbor sa aj osamostatnil, no v súčasnej dobe s polovičným počtom tvorí misijnú stanicu čabianskeho zboru. V Kondoroši po umenšení zboru (následkom presídlenia) najprv zavládla depresívna nálada. Aj kazateľ P. Hetényi sa presťahoval na iné miesto, no čoskoro stratil štátny súhlas... Po čase sa však vrátil do zboru a r. 1960 dal podnet na celkovú opravu a prestavbu modlitebne. Okná dostali akýsi novogotický tvar, čo pôsobilo prinajmenšom čudne.

Po rokoch však nastúpil do kazateľskej služby jeho najmladší syn Lajoš a ten prišiel so smelším návrhom: postaviť na starých základoch úplne novú a modernú modlitebňu. Stalo sa tak r. 1978. Dnešná budova je nepomerne krajšia a vhodnejšia ako tá bývalá.

V tejto súvislosti musíme spomenúť zjav, ktorý nie je charakteristický iba pre kondorošký zbor. Je to pomerne častá výmena stráží na kazateľských postoch. Neprejde vari päť rokov a zbor si hľadá nového pastiera, alebo kazateľ nové stádo. Zdá sa mi, že toto striedanie je až pričasté a poukazuje na nejaký skrytý vnútorný problém. Dávno sa pominuli časy, keď jeden kazateľ zotrval na jednom mieste 40 aj viac rokov, hoci aj v minulosti to bolo skôr výnimkou ako pravidlom. Spomínané časté striedanie (zatiaľ) nepozorujeme u nás na Slovensku, kde priemerná "životnosť" kazateľa na jednom mieste je asi 15 rokov.

Ale musíme referovať aj o smutnejších udalostiach, a to hneď na dvoch miestach. V Poľnom Berinčoku silne zredukovaný zbor baptistov postupne zanikol. Posledné zvyšky členov sa zapojili do miestneho letničného spoločenstva. Takisto celkom zanikol zbor v Pitvaroši, bývalá modlitebňa sa dožila neslávneho osudu: dnes je skladištom cibule... Napredaj je aj uprázdnená modlitebňa vo Veľkom Majláte (Nagymajlát). Aj kedysi kvitnuci, hoci nepríliš početný sarvašský zbor sa silne zredukoval. Zanikli aj niektoré bývalé malé misijné stanice komlóšskeho zboru. Život kondoroškého zboru sa nesie dnes v značne zúženom koryte. Najmä v posledných rokoch je jeho početný úpadok markantný a zarmucujúci. Týka sa to najmä jeho kazateľských staníc. Niektoré príčiny sme už spomenuli. Nesúdime, ale je nám ľúto... V záujme objektivity však musím doložiť, že umenšený ostatok tohto zboru je stále živý, obetavý, nemáme príčiny ho predčasne pochovávať. Do kategórie (skoro) úplne zaniknutých zborov musíme zaradiť aj osamelý zadunajský zbor v Öskü. Malý zvyšok tých, čo tu ostali, pomaly a neúprosne sa zredukoval...

Nuž v juhovýchodnej oblasti život našich zborov vcelku trochu zoslabol, až na samotnú Čabu. Tá dosiahla svoju bývalú výšku a vari aj duchovnú intenzitu. Predsa však až do dneška žiari svetlo tridsiatych a štyridsiatych rokov: na tú dobu nemožno zabudnúť a vari dodnes platí, že to bol zlatý vek tohto zboru. Prajeme, aby dnešná generácia ešte prekonala jeho bývalú výšku.

Zbor v Kiskörösi pracuje, kvitne a rodí aj dnes, a to na bývalej úrovni. Zdá sa, že neprežíval kritické otrasy ani v druhej polovici 20. storočia a má najlepšie predpoklady, aby ešte porástol a priniesol mnoho ovocia pre Božiu slávu. Jeho svätostánok, teda modlitebňa sa skvie v bývalej kráse. Je svedomite opravovaná a obnovovaná, dokonca je aj pamiatkovo

chránená (jej vonkajší vzhľad, fasáda sa nemá zmeniť, lebo je nositeľkou historického štýlu). Zbor v celých svojich dejinách mal a až dodnes má výrazných a silných duchovných vodcov, čo je tiež nie zanedbateľné pre jeho ďalší zdarný vývoj.

Novohradské zbory prechodne utrpeli stratu vysídlením väčšej či menšej časti členstva do ČSR. Zdá sa však, že skoro všade dohnali stratené, niekde aj prevýšili svoj niekdajší stav, teda mierne porástli. V niektorých zboroch a menších skupinách sa tiež prejavil odliv do nových duchovných smerov. Pozrime sa na ne jednotlivo:

H. Peťany. V súčasnej dobe zbor sa skladá zo 74 členov, v mládeži účinkuje 24 mládencov a dievčat. Kazateľmi zboru boli nadaný Fr. Vass (od r. 1938), po ňom po r. 1952 Hajnal, potom iní. Bolo to však v dobe, keď počet a sila zboru sa prechodne zmenšili, no dnešný stav je nádejný. Zbor si pristavuje menší objekt. Má to byť príslušenstvo pre pobožnosti a výchovu, ale aj pre technické potreby.

Stanica zboru Vácegreš v Erdökürte nikdy nebola počtom silná, poslednú dobu však povážlivo upadla. Podobný obraz poskytuje skupinka v Ďurke (Galgagyörk). Kedysi kvitnúcí zborček v Lucinej nestráca svoju duchovnú vitalitu, ale zato členská báza sa aj tu umenšuje. Stredisko zboru v minulom desaťročí bolo prenesené na mesto Šalgótarján, tam je aj byt pre kazateľa obvodu. Niektorí mladí členovia zboru sa dostali do poľa príťažlivosti rôznych novodobých kresťanských smerov a tak sa odpúťali od zboru. Drobné ostali aj zostávajúce skupinky kedysi kvitnúcich slovenských baptistov v obciach Legénd, Püspökszilágy a Vanyarc (Venerec). Táto posledná je relatívne početnejšia a prejavuje záujem žiť a napredovať. V minulom desaťročí si tu obnovili svätostánok, svoju modlitebňu.

Štatistika maďarských baptistov teda v druhej polovici nášho storočia vykazuje celkový pokles. Tento smutný trend sa začal meniť na radostnejší až v poslednom desaťročí, po priaznivej zmene politickej situácie. Môžeme to pripisovať tejto zmene (ľudia sa nemuseli obávať rôznych postihov za svoju náboženskú príslušnosť, najmä aktivitu). Pripíšme to aj obživeniu misijnej činnosti zborov, návratu ducha svedeckej pohotovosti a horlivosti.

Nuž, to je potešiteľné a dáva nám oprávnenie dúfať, že tento pekný trend ešte bude pokračovať, ešte zmohutnie a kladné následky sa dostavia. Isteže nie automaticky, veď my sadíme, alebo polievame, ale Pán dáva vzrast. V jeho vernú lásku a požehnanie dúfame. V tomto duchu to z celého srdca prajeme našim rodným a duchovným bratom a ich potomkom aj v Maďarsku, nech ich duchovný život sa ponesie v slovenskom, alebo maďarskom rečovom koryte (alebo kombinovane). To isté želanie platí pre všetko tamojšie bratstvo, bez ohľadu na jeho národnostnú príslušnosť.

V. Doslov autora

O počtoch Slovákov v Maďarsku bolo napísaných už niekoľko kníh na slovenskej i maďarskej strane. Nemusím zvlášť spomínať, že posudzovanie sa rôzni a preto aj výsledky (čísla) sa rozchádzajú. Dobré bude operačné pole zúžiť na veličinu baptistov slovenského pôvodu v Maďarsku. Aj tu je to sporné a moje úvahy asi narazia na nesúhlas na slovenskej i maďarskej strane. Priznávam sa, že je to iba nedokonalý pokus utvoriť si celkový obraz o počte a to v určitom dejinnom okamihu, v polovici nášho 20. storočia. Pritom priznávam, že aj z časových dôvodov je to už dnes ťažšie. Máme za sebou pol storočia, ktoré uplynulo od spomínaných významných udalostí. Dnešní priami účastníci boli ešte mladí, vlastne ešte deti a ako také, kriticky neštudovali tieto otázky. Tí starší už dnes väčšinou nežijú, alebo pre svoju pokročilú starobu sa už veľmi nejasno pamätajú na podrobnosti.

Mne osobne je takto z diaľky, cez štátne hranice a po rokoch veľmi ťažké študovať tému, pri ktorej by bolo dobre byť na mieste, v tých obciach a zboroch, ktorých sa to týka. Pokúšal som sa vec zvládnuť korešpondenčne, ale výsledok je slabý, na niektoré otázky som nedostal odpoveď, alebo iba veľmi hmlistú a nepresnú. Výsledok svojich štúdií som sa pokúsil vyjadriť graficky a štatisticky. Pripájam ich k tomuto dielu s vedomím, že keď sú základné prvky iba nepresným odhadom, ani výsledok nemôže byť určitejší, ba naopak: chyby odhadu sa môžu iba hromadiť. Predsa považujem takýto pokus za potrebný, lebo priami pamätníci už pomaly, ale iste vymierajú, aj ja starnem a čaká ma cesta všetkých smrteľných.

VI. Pramene

1. Békehírnök , skratka Bh: Mesačník, neskôr dvojtýždenník, dnes týždenník maďarských baptistov - najmä ročníky 1921 a 1922.
2. Divičanová Anna a Andrej Krupa: Slováci v Maďarsku
3. Gyivicsán Anna és Krupa András: A magyarországi szlovákok 1. vydanie Budapest r. (asi) 1997, 128 str. + obal4.
4. KJK: Krisztusért járva követségben 1846-1996
5. V posolstve pre Krista. (Kolektív autorov) histor. komisia maď. BJB Budapest, 1996 528 strán, 1. vyd.
6. Obsahuje Dejiny maďarských baptistov (doma i vo svete)
7. Kroniky zborov:
 - Békéscsaba: od Dr. Jána Vicziána k 75-roč. jubileu zboru (1970, zatiaľ rukopisná, 95 strán + fotokópie fotografií
 - Kiskörös (rukopisná) od ...
 - Tekovské Lužany, 1947-50. Rukopis, od J. Kondača st., 36 strán
 - Vácegres (býv. Židov) 1914-64, 7 strán od ...
8. Niesli svetlo evanjelia (Kolektív autorov), Sto rokov baptistickej práce na Slovensku. 1. vyd., BJB v SSR, Bratislava 1998. 256 strán.
9. Sirácky Ján Dr.CSc: Sťahovanie Slovákov na Dolnú zem, VSAV Bratislava 1966 1. vyd., 304 strán
10. Szebeni Olivér Dr: Údaje o slov. zboroch BJB v Maď.
"Adatok..." 29 zborov v abecednom poriadku, Z osobného archívu autora, býv. predsedu historickej komisie maď. baptistov v Budapešti. 10 rkp. strán.